Suppl

ELIEZER BEN HYRCANUS

see bookplate at end

סימני פרקי רבי אליעזר הגדול

פרק מו ביום הששי ו' שעות ביום קבלו ישראל את התורה תוקעין בראש חדש אלול בכל שנה · מרע"ה טען עם המלאכים בגלל התורה ונצח אותם בחכמתו · נתנו לו מתנות אגרות ופתקין של רפואות כל המועדי' עוברים · "ה איכו עובר עואזל שוחד לסמאל ביה"כ אומר יש לך עם בארץ כמלאכי השרת :

פרק מז ביום מתן תורה ניתן לכל אחד שם המפורש בכתר ועטרה · ואחר מעשה העגל ירדו המלאכים ולקחו מה שנתנו להם · ולכן כתיב ויתנצלו ולא כתיב וינצלו · מעשה פנחס · פנחס החרים ונדר על יין נסך וכו' · הקפדן מאבד חכמתו :

פרק מח ענין רד"ו שנים שבמצרים · לידת מרע"ה · כל המקיים נפש אחת מישראל וכו' · וכל המאבד וכו' הכל הולך אחר הזרע וכו' באותיות כפולות היו הגאולות · בנ' דברים נגאלו ישראל ממצרים וכו' · ומעשה גיון שהיה מבני בניו של אפרים :

פרק מט ענין אגג והמן וטיטוס עושר וסעוד' אחשורוש והריג' ושתי :

פרק נ כל ענין המגלה ומרדכי והמן כלו מבואר מסודר בפרק זה · כתוב ולא כתוב :

פרק נא ישראל יתחדשו ויתקדשו לעתיד בר"ח עולת שבת · שעיר חטאת ר"ח לכפרה · לעתיד יודע עת כניסת שבת וחדוש הלבנה בדלתי פתח השער :

פרק נב שבע' מופתים נתחדשו בארץ וכו' שינה וחולה לנוות ביתו וראשונה מתו בעטישה וכו' · ענין שמש בגבעון דום · ענ[ין] חזקיהו מלך יהודה · ודניאל חמ"ו שמתו בלא בנים :

פרק נג המלשין על רעהו אין לו רפואה · אם ישכור האדם פו[על] זריז ויתן לו שכרו וכו' בא"י רופא חולי עמו ישראל · האש שירדה מן השמים שקעה בארץ וכו' · למה נקראו כפודי... וברוך בן נריה ובן ימיני כושיים · שהם כדמו לאדם הראשון וכו'

פרק נד קשה לשון הרע שהרי מרים נצטרעה על שדבר בא...

סליקו סימני פרקי רבי אליעזר

סימני פרקי רבי אליעזר הגדול

סלם רמז לד' מלכיות וכל החלום בא"י האל הקדוש :

פרק לו הנכנס לעיר ומצא נערות יוצאו' לפניו דרכו מצלחת מהן וכו' · יש רגל מברכת · בן אחותו נקרא אח בן אחיו נקרא אחיו בן בנו נקרא בנו · בני בנות כבניו מנין וכו' מהו התרפים · מערת המכפלה · ג' אבות כרתו ברית ליושבי א"י :

פרק לז יעקב עישר גם בניו ועל' לוי · ומכאן אמרו מחניפי' לרשעי' :

פרק לח אסנת היתה בת דינה · מכירת יוסף והחרם ותוזר כל חרם · ענין כותיים ושומרונים מה הוא ואיך נחרמו :

פרק לט יעקב מיאן בלבו לצאת מא"י · לרדת מצרים עד שאמר הש"י אנכי ארד · כלות יעקב היו בנותיו · נ' כבשו את יכרם קבורת יעקב וביאת עשו וענין חושים :

פרק מ נראה למשה בסנה מסו' כביכול עמו אנכי בצרה בכל צרת' לו צר · גלגול המטה איך בא למשה · שלא בא ביד תפלה כל היורד מנכסיו כאלו מת · שלא בא ביד תפלה ביד אותו שיגאל באחרונה היינו אליהו וכו' :

פרק מא מתן תורה וסדר המאורע כולו :

פרק מב סדר הים לא אבה שמוע להבקע מפני מטה משה · הכל הולך אחר הראש · ר"ל אחר הרועה וכו' · הים מיאן לקבל מתי מצרים מטעם ק"ו :

פרק מג גדול התשובה אין תשובה אלא עד המיתה אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין :

פרק מד ש"כ אסור להתפלל אם אין שנים עומדים · המגלה פנים אין לו חלק לע"הב · ר"ל המלבין פני חבירו משל פרדס המלך וכלב קשור בו בפתח · לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ וכל העושה חסד עם א' מגדולי ישראל כאלו עושה עם כל ישראל :

פרק מה הקב"ה נשבע למשה לעשות לו כל בקשתו חוץ מב' דברים מעשה עגל וראשי חדשים לנשים :

ביום

סימני פרקי רבי אליעזר הגדול

יר לו הקב"ה כל המלשין את רעהו בסתר אין לו רפואה על אחיו ב
אביו ואמו על אחת כמה וכמה כעס עליהם הקב"ה ונסתלק מעל האהל
דכתיב ויחר אף ה' בם וילך מיד נצטרעה מרים · אמר הקב"ה אם יהיה
גם אהרן מצורע אין כהן גדול בעל מום יכול להקריב על גבי המזבח
אלא יראה באחותו וינטער שנאמר ויפן אהרן אל מרים · הלך אהרן
אצל משה אמר לו אדוני משה אין האחים מתפרשים אלא מתוך המות
שנאמר כי הוא בין אחים יפריד אחותנו עד שיהא בחיים נתפרשה ממנו
במות ונתרצה משה בדברים והתפלל עליהם ונעתר לו שנאמר ויצעק
משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה · רבי לויטס איש יבנה אומר אם
אין אביו של מצורע רוקק בפניו אינו מתרפא שנאמר ויאמר ה' אל
משה ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים מכאן אמרו
זב שבעה זבה ז' אבל שבעה מצורע שבעה · זב שבעה מנין
שנאמר וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים
לטהרתו · זבה שבעה מנין שנאמר
ואם טהרה מזובה וספרה לה
שבעת ימים ואחר
תטהר :

ותשלם כל המלאכה מלאכת שמים מזוקקת שבעתים · פה אמשטרדם
העיר הגדולה בשנת ותשב ונו' · ע"י הבחור הנחמד משה בן
לא"א וע"ר יצחק גומיש מיסקיטה זלה"ה · והוגה בעיון נמרץ כיד השם
הטובה עלי · השם יזכני ברחמיו להתחיל ולהשלים · שאר ספרי הקודש
שאני עתיד להדפיס · ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון
גואל · וכן יהי רצון ונאמר אמן :

ע"י הפועל במלאכת הקודש הבחור הנחמד אברהם
בן לא"א יעקב די קורדווא יצ"ו :

אומר ויאמר עבד מלך הכושי וכי עבד כושי היה והלא ברוך בן נריה היה
אלא מה הכושי הזה משונה בעורו כך ברוך בן נריה משונה במעשיו
הטובים משאר בני אדם · ויאמר יואב אל הכושי לך הגד למלך וכי כושי
היה והלא בן ימיני היה אלא מה הכושי הזה משונה מכל הבריות כך היה
בן ימיני משונה במעשיו ובדרכיו הטובים מכל ישראל · ר"א אומר בא
וראה ישרותו ותומתו של אותו האיש שאמר ליואב אם תתן אלף כסף איני
עובר על מצות המלך אשר צוך שנ' לו אנכי שוקל על כפי אלף כסף ·
אמר לו בבקשה ממך הראני אותו המקום שאבשלום תלוי בו ולא קבל
עליו התחיל כורע ומשתחוה · א"ל יואב לא כן אוחילה לפניך ולקח אותו
בזרועו והראה לו לפיכך נדקרו בו עשרה רמחים שנא' ויסבו נערי נושאי
כלי יואב ששה נדמו לאדם הראשון ונלכן נהרגו ואלו הן · שמשון בכחו
ונהרג בכחו · שאול בקומתו ונהרג בקומתו · עשהאל במרוצתו ונהרג
במרוצתו · יאשיהו בנחיריו ונהרג בנחיריו · צדקיהו בעיניו ולכך עורו
עיניו · אבשלום בשערו ונהרג בשערו · אבשלום גבור כח היה במלחמה
והיה חרבו מצומדת על מתניו · ומפני מה לא שלף חרבו וכרת שער
ראשו וירד אלא ראה גיהנם שנפתחה תחתיו · אמר מוטב לי להתלות
בשער ראשי ולא לירד באש לפיכך היה תלוי באלה · רבי יוסי אומר שבעה
פתחים לגיהנם נכנס אבשלום עד חמשה פתחים של גיהנם · ושמע דוד
והתחיל מיילל ומספד וקרא על אבשלום חמשה בני בני שנ' וירגז המלך
ויעל על עליית השער בני אבשלום בני בני · והחזירו מחמשה פתחים
והתחיל מהלל ומשבח ליוצר ואמר עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי
ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני · עזרתני ממלחמות אבשלום ונחמתני
על אבלו:

פרק חמשים וארבעה

ירידה שמינית שירד הקב"ה באהל מועד שנא' וירד ה' בעמוד
ענן ויעמוד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם

אמר

אשר יצאו ממך · ואלו הן דניאל חנניה מישאל ועזריה שנעשו סריסים
בהיכל מלך בבל ולא הולידו בנים · ועליהם הכתוב אומר כה אמר ה'
לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם
טוב מבנים וגו' :

פרק חמשים ושלשה ·

כל המלשין אדם בסתר אין לו חלק לעולם הבא שנ' מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתוב אחד אומר ארור מכה רעהו בסתר תדע לך שהוא כן בא וראה מן הנחש שהלשין לאדם ולעזרו אררו הקב"ה שיהא מאכלו עפר שנא' ועפר תאכל כל ימי חייך · רבן גמליאל אומר ישראל אמרו לשון הרע על הקב"ה ואמרו היש בה' כח לזון אותנו במדבר שנ' וידברו באלהים אמרו היוכל לערוך שלחן במדבר הן הכה צור ויזובו מים ונחלי' ישטופו וראה הקב"ה שהלשינו בכבודו ובכבודו הוא אש אוכלה ושלח בהם אש ואכלה אותם סביב שנא' ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה הלכו ישראל אצל משה ואמרו לו משה רבינו תננו כצאן לטבח ולא לאש אוכלה ראה משה בצרתן של ישראל עמד והתפלל עליהם שנא' ויצעק משה אל ה' ותשקע האש · רבי יהודה אומר אותה האש שירדה מן השמים שקעה בארץ ולא חזרה למקומה לשמים אלא נכנסה לאהל מועד וכל הקרבנות שהיו מקריבין ישראל במדבר היתה יוצאת ואוכלת אותן שנ' ותצא אש מלפני ה' ותרד אש אין כתיב כאן אלא ותצא אש מלפני ה' וגו' והיא האש שאכלה לעדת קרח שנא' ואש יצאה מאת ה' ואין אדם נפטר מן העולם עד שיעבור עליו מאותה האש ששקעה בארץ שנ' ותשקע האש· ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח וגו' וכי כושית היתה אלא מה הכושי הזה משונה בעורו כך היתה צפורה משונה במעשיה הטובים · רבי תנחמה אומר אף ישראל נקראו כושים שנא' הלא כבני כושיים אתם לי מה הכושי הזה משונה מכל הבריות כך ישראל משונים במעשיהם הטובים מכל העכו"ם לכך נקראו כושים· כתוב אחד

וככבים והמזלו' עולין להאיר על הארץ ואיכן מערעין זה עם זה עד שבא
יהושע ועשה מלחמתן של ישראל וערב שבת היתה וראה יהושע בצרתן של
ישראל שלא יחללו את השבת ועוד שראה חרטומי עכו"ם כושפין במזלות
באים על ישראל מה עשה יהושע פשט ידו לאור השמש ולאור הירח ולאור
הככבים והזכיר עליהם את השם ועמדו כל א' וא' ל"ו שעות עד מוצאי
שבת שנ' וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו וכתיב ולא היה כיום
ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' ושמעו מלכי הארץ ותמהו שלא היה כמוהו
מיום שנברא העולם שנ' ולא היה כיום ההוא. מופת שביעי מיום שנבראו
שמים וארץ לא היה אדם חולה ויחיה מחליו עד שבא חזקיה מלך יהודה
וחלה וחיה שנ' בימים ההם חלה חזקיה למות והיה מתפלל לפני הקב"ה
ואמר רבון כל העולמים אנא ה' זכור נא את אשר התהלכתי לפניך וגו'
ונעתר לו שנ' הנני מוסיף ימים על ימיך חמש עשרה שנה אמר חזקיהו
לפני הקב"ה רבש"ע תן לי אות שנ' ויאמר חזקיהו מה אות כי אעלה בית
ה' וא"ל אחז אביך כוכב במזלות היה והיה משתחוה לשמש ולירח וככבים
ולמזלות וברח מפני השמש וירד במערב עשר מעלות אם רוצה אתה עוד
ירד עשר מעלות אמר לפניו רבש"ע לא כי אלא אותן עשר המעלות שירד
יחזור ויעמוד במקומו שנ' כי לא ישוב הצל אחורני' במעלות אשר ירד וראו
כל מלכי הארץ ותמהו שלא היה כמוהו מיום שנברא שכא"מ' ושלחו לראות
את המופת שנ' וכן במליצי שרי מלך בבל וגו' וראה חזקיהו את מלכי מלך
בבל ונתגאה לבו למעל' והרא' להם את אוצרו של מלכי יהוד' ואת כל אוצרו'
בית קדשי' ועוד שפתח את הארון והרא' להם את הלוחו' ואמר בזה
אנו עושין מלחמה ונוצחין. שנ' וישמח עליהם חזקיהו ויראם את כל בית
נכתה. וכעס עליו הקב"ה וא"ל לא דייך שהראית להם את כל אוצרו' בית
קדשי' ואת כל אוצרות מלכי יהודה אלא שפתחת להם את הלוחות
מעשה ידי חייך הם יעלו ויקחו את כל אוצרות מלכי יהודה ואת כל
אוצרות בית קדשי הקדשים שנאמר הנה ימים באים ונשא את כל אשר
בביתך ותחת הלוחות יקחו מבניך סריסים בהיכל מלך בבל שנ' ומבניך

פרק חמשים ושנים

שבעה דברים מופתים נבראו בעולם שלא היה כמותן: מופת
ראשון מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם ניצול מכבשן
האש עד שבא א"א וניצול· וראו כל מלכי הארץ ותמהו שלא היה כמוהו
מיום שנברא העולם שנ' אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים· מופת ב' מיום
שנבר' העולם לא היתה אשה יולדות לצ' שנה עד שבאת שרה אמנו וילדה
לתשעים שנה שנ' ואם שרה הבת צ' שנה תלד·וראו כל מלכי הארץ ותמהו
ולא האמינו· מה עשה הקב"ה הוביש חוטי דדי נשיהם ומביאים הילדים
לשרה להניק שנ' וידעו כל עצי השדה אלו אומות העול' כי אני ה' השפלתי
עץ גבוה זה נמרוד·הגבהתי עץ שפל זה אברהם אבינו· הובשתי עץ לח
אלו נשי אומות העולם·הפרחתי עץ יבש זה שרה אמנו והיו כלן מביאין
בניהן אצל שרה והיתה מניקה אותן שנ' הניקה בנים שרה מופת ג' מיום
שנבר' שמים וארץ לא זרקה שיבה בבני אדם עד שבא א"א ובו נזרקה שיבה
ותמהו שלא ראו כמותו מיום שנברא העולם·ומנין שנזרקה בו שיבה שנ'
ואברהם זקן בא בימי' ר' לויטס איש יבנה אומר ככתר שהוא הדור בראשו
של מלך כך השיבה הדור וכבוד לזקנים שנ' עטרת בחורים כחם והדרת
זקנים שיבה·מופת רביעי מיום שנבראו שמים וארץ לא היה אדם חולה
אא"כ היה בדרך או בשוק היה עוטש והיה נשמתו יוצא מנחיריו עד שבא
יעקב אבינו ובקש על זאת רחמים ואמר לפניו רבש"ע אל תקח את נפשי
ממני עד שאצוה את בני ובני ביתי ונעתר לו שנ' ויהי אחרי הדברי' האלה
ויאמר ליוסף הנה אביך חולה ושמעו הדברי' כל מלכי הארץ ותמהו שלא
היה כמותו מיום שנבראו שמים וארץ· לפיכך חייב אדם לומר בעטישתו
חיים שנהפך המות הזה לאור שנא' עטישותיו תהל אור: מופת ה' מיום
שנבראו שמים וארץ לא נהפכו מי הים ליבשה עד שיצאו ישראל ממצרים
ועברו בתוך הים ושמעו כל מלכי הארץ ורגזו שלא היה כמוהו מיום שנברא
העולם שנ' שמעו עמים ירגזון: מופת ששי מיום שנבראו שמים וארץ הירח

והכוכבים

הקב"ה בו שנ' שאי כנאו' מי כמוך חסין יה' ויאמר אלי בן אדם השע' הזה
יהיה סגור מיד כורעים ומשתחוים לפני אלהיהן וכן לשעבר וכן לעתיד
לבא שנ' והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא · ר' יונתן אומר והרי כתיב
אין כל חדש תחת השמש א"ל הצדיקי' מתחדשים וכל מעשיה' אבל הרשעי'
אין להם דבר חדש כל המשתחוים ונושקים תחת השמש · ר' פנחס אומר מי
הבאר עתידין לעלות מתחת מפתן הבית ונובעין ומפרין ויוצאין ונעשין
לי"ב נחלים כנגד י"ב שבטים שנ' וישיבני אל פתח הבית והנה מים יוצאי'
מתחת מפתן הבית הימנית מנגב למזבח · ג' כלפי הדרום לעבור בהם עד
השוקים · וג' כלפי המערב לעבור בהם עד הברכי' שנ' בצאת האיש קדים
וקו בידו וימד אלף באמה במים מי ברכים · וג' כלפי הצפון לעבור בהם
עד מתנים שנ' וימד אלף באמה ויעבירני במים מי מתנים · וג' כלפי המזרח
לעבור בהם עד צואר שנא' וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים
שהצואר אפס לגוף ומתגאין למעלה מהנחל עד שלא יוכל אדם לעבור
כי גאו המים מי שחו ומהן כמשכים ויורדי' אל הערבה שנ' וירדו אל הערב'
וכל שדה וכרם שאינן עושים פירות ומשקין אותם באותם המים והם
עושין פירות שנא' והיה כל נפש חיה אשר ישרץ · ונכנסין אל ים המלח
ומרפאין אותו שנ' ויאמר אלי המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה ·
והיו מזדווגין כל מין דגים אל הים הגדול שנא' למינה תהיה דגתם כדגת
הים הגדול רבה מאד והם כמתוקים ועולין בנחל עד ירושלים ושם הם
נאחזין במכמרותיהם שנ' והיה ועמדו עליו דייגים יעמדו כתיב מעין גדי
ועד עין עגלים משטוח לחרמים ושם היו צומחים על שפת הנחל כל מין
עץ אילן עושה פרי למינו שנ' ועל הנחל יעלה על שפתו · וכל חדש וחדש
היו מבכרין פירותיהן שנ' לחדשיו יבכר · אלו נאכלין ואלו עולין שנאמר
מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה · וכל
אדם שהוא חולה רוחץ באותן המים מתרפא שנ' אל כל אשר יבא שם נחלי'
וכל אדם שיש בו מכה לוקח מעליהן ומתרפא' שנ' והיה פריו למאכל ועלהו
לתרופה והיה פריו למאכל א"ר יוחנן לתרפא ומגין עליה ושרף מזיקה :

שבעה

מכנין שלהבותיו של שמש ואין כונה לו ואין שלהבת שלו כל הלילה עד שיבא למזרח · וכשיבא למזרח רוחץ בנהר אש כאדם שהוא מדליק נרו בתוך האש ומדליק לנרותיו ולובש שלהבותיו ועולה להאיר על הארץ ומחדש בכל יום מעשה בראשית וכן עד שיבא למערב · ולעת ערב הירח והכוכבים והמזלות רוחצים בנהר של ברד ועולים להאיר על הארץ · ולעתיד לבוא הקב"ה מחדש אותן ומוסיף על אורן אור שבעתים כאור שבעת הימים שנ' והיה אור הלבנה כאור החמה · רבן גמליאל אומר עולת שבת שמקריבין בכל שבת כבשים שנים ועולת ר"ח פרים שנים אלו שנים ואלו שנים כנגד שני עולמות העולם הזה והעולם הבא · איל אחד ושעיר אחד כשם שהוא אחד כך הם אחד ואלהיהן אחד · כבשים בני שנה שבעה תמימים · כנגד מקריביהם למחדשן כמו ראשי חדשים שנ' זאת עולת חדש בחדשו · רבי זכריה אומר אחר ראש חדש מה כתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה' כשברא הקב"ה עולמו ברא שני מאורות גדולים שנא' ויברא אלקים את שני המאורות הגדולים וגו' הגדיל א' והקטין א' והקשה הירח את ערפו שלא לעשות רצון בוראו שלא להיות קטן לפיכך ישראל מקריבין שעיר חטאת למעלה מעולת ראש חדש שנ' ושעיר עזים אחד לחטאת לה' אמר הקב"ה השעיר הזה יהיה כפרה עלי בשביל שמעטתי את הירח"א'א ב"ה עתיד להעלות ולהתחדש מה כתיב עליו הנני עושה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה ושערים שטבעו בארץ עתידים לעלות ולהתחדש כל א' וא' במקומו ושער החצר הפנימית הפונה קדים ששת ימי המעש' דלתיו סגורי' וביום השבת הן נפתחין מאליהן שנ' כה אמר ה' שער החצר הפנימי' וגו' · רבי יהודה אומר בשבתות ובחדשים היו ישראל עומדין שם ורואין הדלתות נפתחין מאליהם ויודעים שבא יום השבת ומקדשין את השבת ואחר כך העליונים · וכן בראשי חדשים היו ישראל עומדין שם ורואין את הדלתות נפתחין מאליהן ויודעין שבאותה שעה נולדה הלבנה ומקדשין את החדש ואח"כ העליונים שסימן ראש מולד הלבנה לבני ישראל · וכיון שהיו עומדין שם ורואין הדלתות נפתחים מאליהם יודעים ששכינתו של

הקב"ה

כפל פחד מרדכי עליהם ושמעו הולך בכל המדינות. מה המלך מוניטא שלו הולכ' בכל הארץ כך היה מרדכי מוניטה שלו הולכת בכל המדינות שנ' ושמעו הולך. ומה היתה מוניטה שלו מרדכי מכאן ואסתר מכאן למה שהיה איש טוב ודובר שלום לכל זרעו שנ' כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורש. ועליו הכתוב אומר שמר תם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום:

פרק חמשים ואחד

רבן גמליאל אומר כמו שראשי חדשים מתקדשין ומתחדשין בעול' הזה כך יהיו ישראל מתקדשין ומתחדשין לעתיד לבא כמו ראשי חדשים שנאמר דבר אל כל עדת ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם: וחכמים אומרים שמים וארץ עתידים ליעבר ולהתחדש מה כתיב עליהם ונגלו כספר השמי' כאדם שהוא קורא בספר וגולל אותו כך עתיד הקב"ה לגלול את השמים ונגלו כספ' השמי' והארץ כבגד תבלה כאד' שהוא פושט את טליתו והוא מיכל אותה וחוזר ומקפל אותה כך מקפל את הארץ וחוזר ומחדש אותה למקומה כטלית שנאמר והארץ כבגד תבלה וכל יושבי הארץ יטעמו טעם מיתה שני ימי' שאין נפש אדם ובהמה על הארץ שנאמ' ויושביה כמו כן ימותון וביום השלישי מחדש אותם ומחיה אותם ומקים אותם לפניו שנ' יחיינו מיומים וביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו. רבי אליעזר אומר כל צבא השמים עתידין ליעבר ולהתחדש מה כתיב עליהם וכל צבאם יבול כנבול עלה מגפן. מה הגפן ותאנ' נובל העלה מהם והם עומדים עץ יבש וחוזרות ופורחות ונוצצו' וצומחות ומוציאים עלים חדשים. כך כל צבא השמים יבולו וחוזרין ופורחין ונוצצין וצומחין ומתחדשין במקומן להודיע שהוא מכלה את הכל. ואין עוד לא רעב ולא מגפה ואין עוד צרות חדשות שנא' כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה. ר' ינאי אומר כל צבאות השמים עוברין ומתחדשי' בכל יום. תדע לך שהוא כן כשהשמש נוטה לבא במערב ורוחץ במימי אוקיאנוס כאדם שהוא מכבה נרו בתוך המים כך מימי אוקיינוס

מה שנעשה לפרעה במצרים· אם מזרע היהודים מרדכי· באותה שעה
באו נערי אסתר ולקחו את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר בי"ו בניסן
כיון שאכלו ושתו א"ל המלך מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה
בקשתך· אמרה לו אדוני המלך אם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי
ועמי בבקשתי· לפי שבא אדם א' וקנה אותנו להשמיד להרוג ולאבד ואלו
לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי· א"ל המלך מי הוא זה ואי זה הוא
אמרה לו המן הרע הזה· מיד חפו פניו והמלך קם בחמתו ממשתה היין
ונכנס לגן הביתן· מה עשה מיכאל התחיל מקצץ את הנטיעו' ראה המלך
א"ל מי הוא זה א"ל אני בן המן שכך צוני אבי שאבוא מיד וחמתו בער' בו
מיד שב מגינת הביתן· מה עשה מיכאל הגביה להמן מעל לאסתר כאלו
רצה לבא עליה· אמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית· מיד צוה
המלך לתלותו שנא' ויאמר המלך תלוהו עליו· באות' שעה מה עשה אליהו
ז"ל נדמה כחרבונה א' מסריסי המלך א"ל יש עץ בביתו של המן מבי' קדשי
הקדשים גבוה נ' אמה שנ' ויעש אולם העמודים חמשים אמה ארכו· מיד
צוה המלך לתלותו עליו שנ' ויאמ' המלך תלוהו עליו לקיים מה שנ' יתנסח
אע מן ביתה וזקי' ויתלו את המן על העץ אשר הכין לו ולקח המלך את
כל אשר להמן ונתן למרדכי ולאסתר לקיים מה שנ' וביתה כולו יתעבד
על דנה וצוה המלך ליהודים שיעשו כטוב בעיניהם וכתבו ושלחו ספרים
בכל מדינות המלך להרוג ולאבד בשונאיהם בי"ג לחדש שנים עשר במזל
האריה והאריה מול על כל החיות· וכל מקום שהוא רוצה הוא הופך את
פניו ואחר חשב והפך את פניו להשמי' להרוג ולאבד את כל היהודי' כהפך
על שונאיהם שנ' ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים: רבי אליעזר אומר מ'
בנים היו לו להמן י' שהיו סופרי המלך ול' בכל המדינות שנא' ואת עשרת
בני המן תלו ר' פנחס אומר מלך מרדכי על כל היהודים שנ' ומרדכי יצא
מלפני המלך בלבוש מלכות· מה המלך לובש פורפיא כך היה מרדכי
לובש· מה המלך עטרה בראשו כך היה מרדכי מעוטר שנאמר ועטרת זהב
גדולה· מה המלך אימתו בכל הארץ כך היה אימת מרדכי עליהם שנ' כי

נפל

מגלין את הסוד בפניהם · א"ל אדוני המלך אם אתה רוצה לעשו' יקר לאיש
אשר אתה חפץ בו יביאו לבוש אשר לבש בו המלך ביום שהמליכוך · ואת
הסוס אשר רכבת עליו · ואת הכתר אשר נתן בראשך ביום שמלכת · א"ל
רשע לא דייך אלא על הכתר שבראשי א"כ מה הנחת לי · כיון שא"ל המן
שבעם המלך על הכתר חזר ואמר ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי
המלך הפרתמים · א"ל המלך לא ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער
המלך כיון ששמע זה המן מיד נבעת ונבהל · א"ל אדוני המלך יש מרדכי
הרבה א"ל היהודי · א"ל יש יהודים ה בה ששמם מרדכי א"ל היושב בשער
המלך · א"ל אדוני המלך לא הייתי חושב כי אם על גדול מזה הייתי אומר
אבל לזה תן שדות וכרמים ודיו אבל אלו מה יועיל לו · א"ל המלך לך
עשה כאשר דברת וגם אני יכול ליתן לו כל מה שגזר' בפיך · א"ל המלך חי
ראשי ומלכותי לך כאה לעשות כן מיד לקח המן הלבוש והסוס והלך אצל
מרדכי ושאל לו שלום א"ל מרדכי אין שלום אמר ה' לרשעי' · א"ל המן קום
לבוש בגדי מלכות של מלכך · א"ל שוטה שבעולם אין אתה יודע שיש לי ג'
ימי' לובש שק ואפר ויושב עליו ממה שעשית לי שא הוליכני לבית המרחץ
מה עשתה אסתר צותה לכל איש שיעמוד בי בני לא יחיה · ואם יאמר
להדליק אל ישמעו לו · והלך המן והדליקו בכספו בע"כ · ושלח לבנו הגדול
לקרוא אל מרדכי במרחץ לקח מרדכי והכה אותו ברגלו וא"ל למה לא
בא אביך בעצמו והלא הוא עבד שלי · הלך אצל אביו והגיד לו · הלך הוא
בעצמו בעל כרחו ליכנס עמו לבית המרחץ · וגלח ראשו והוציאו והלבישו
א"ל עלה רכוב על הסוס א"ל לא יכילנא כחיש חילאי בתעניתא ולא
יכילנא · מה עשה המן הרכין את צוארו ועלה עליו ורכב על הסוס ורכב
עליו מדמדלי כרעא קדא בעט ביה בכרע' אחריתי · א"ל והלא כתי' בתור'
בנפול אויביך אל תשמח א"ל הני מילי בישראל אבל בעכו"ם ואתה על
במותימו תדרוך · ובא מרדכי לפני המלך והמן מכריז לפניו ככה יעשה
לאיש אשר המלך חפץ ביקרו · והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש · אבל
מבתו וחפוי ראש ממה שאירע לו · א"ל זרש אשתו וכל אוהביו ולא שמעת

מה

מדינות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודי' מנער ועד זקן טף ונשים
בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ביום ג' במזל אריה · ושמע
מרדכי וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר ויצא לרחוב העיר · והיה צועק
ואומר רבש"ע לא כשבעת לאבותי להרבות זרעם ככוכבי השמים · ועכשיו
נתת אותם כצאן טבחה ושמעה אסתר ותשש כחה שנ' ותתחלחל המלכה
מאד · ושלחה וקרא' להתך נאמן ביתה לידע מה נעשה · ויצא התך אל מרדכי
והגיד לו את הדברי' ונכנס התך והגיד לאסתר וראה המן להתך יוצא ובא
והרגו ולא מצא איש אחר נאמן לשלח למרדכי אמר' היא בעצמה לבא אל
מרדכי שנ' ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי · א"ל לך כנוס את כל היהודים
הנמצאי' בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו ג' ימי' ואלו הן י"ג וי"ד וט"ו
בניסן א"ל מרדכי והלא יום ג' יום פסח הוא · א"ל ואתה ראש לסנהדרין
ואתה אומר דבר זה · ואם אין ישראל למי הפסח · שמע מרדכי את דבריה
ועשה כל אשר צותהו שנא' ויעבור מרדכי ואמר שעב' יום א' של פסח בלא
אכילה ביום הג' לבשה בגדי מלכותה והלכה וקראה למלך ולהמן בסעוד'
שעשתה בט"ו בניסן כיון שאכלו ושתו אמר המן בלבו המלך גדל אותי
ואשתו מרוממת אותי ואין גדול ממני בכל המלכות שנא' ויצא המן ביום
ההוא שמח וטוב לב · בלילה ההוא נדדה שנת המלך באותו הלילה נדד'
שנת מלכו של מלך מלכי המלכי' הקב"ה ונדדה שנת המלך שבארץ ונבהל
ועמד משנתו · וראה בחלומו להמן שנתן את הסייף להורגו ונבהל ועמד
משנתו ואמר לבני המן שמשיו וסופרין שלו לקרו' בספרי' לידע מה שעברו
עליו ופתחו הספרים ומצאו הדברים שהגיד מרדכי על בגתנא ותרש ולא
היו רוצים לקרות והיו הכתובים נקראים מאליהן שנ' ויהיו נקראים לפני
המלך קוראים לא נאמר אלא נקראים · מיד אמר המלך לעבדיו קראו לי
להמן א"ל הרי הוא בא בחוץ אמר המלך אמת הוא הדבר שראיתי בחלום
לא בא השעה הזאת אלא להרגני א"ל אמרו לו שיכנס · נכנס א"ל המלך
אני רוצה לגדל ולרומם לאיש א'מה לעשות לו · אמר המן בלבו למי יחפוץ
המלך לעשות יקר יותר ממני וכל זרעם של עמלק אומרים בלבם ואין

וכשיעמוד משכתו ויאמר לכו תנו מעט מים כתן לו סם המות בקיתון של
זהב׃ ושמע מרדכי לשונם וכוונם והגידה לאסתר׃ ואסתר הגידה למלך בשם
מרדכי שנ׳ ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי׃ מכאן אחז״ל כל האומר דבר
בשם אומרו מביא גאולה לעולם וכשעמד המלך ממשכב הצהרים אמר
לשני הסריסיו הממונים להשקותו השקוני׳ כתנו לו הכס בקיתון של זהב
א״ל המלך שפכו את המים הללו לפני׳ א״ל אדונינו המלך הן המי׳ הללו
הם יפים הם מים טובים הם מים קרים הם מים ברורים׳ א״ל המלך כך
עלתה לפני לשפכן׳ מיד שפכו אותם לפניו ומצא בהם סם המות׃ וצוה
המלך לתלותן שנ׳ ויתלו שניהם על עץ׳ וכל דבר שהיה למלך היו כותבי׳
אותו לפניו ומניחין אותו בגלוסקמא שלו׃ וכשהיה רוצה לידע דברים היו
קוראים לפניו וכתבו את הדבר הזה שהגיד מרדכי על ספר דברי הימים
לפני המלך׳ ר׳ פנחס אומר שני עשירים היו בעולם קרח בישראל שמצא
אוצרות זהב של יוסף׳ והמן בא״ה שלקח כל אוצרות מלכי יהודה ואת כל
אוצרות בית קדשי הקדשים׳ וראה המלך את עושרו ואת עשרת בניו׃
ורצה המלך לרוממו ולגדלו שנ׳ ביום ההוא גדל המלך אחשורוש את המן
וגו׳׳ וצוה המלך להיות כל העם כורעים ומשתחוים להמן׳ ומה עשה
המן עשה לו צלם מרוקם על בגדיו׳ וכל מי שהיה משתחוה להמן היה
משתחוה לתועבה שעשה לו׳ וראה מרדכי ולא קבל עליו להיות כורע
ומשתחוה לשקוצו שנ׳ ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ונתמלא חמה עליו׳
ואמר היהודים הללו היו שונאים אבותי מעולם ועכשיו אני אומר למלך
שיאבד אותם לעולם ועד מה עשה ככנם לפני המלך ואמ׳ לו אדוני המלך
ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמי׳ בכל מדינו׳ מלכותך ואינם עושים
רצונך ולמלך אין שוה להניח׳ אם על המלך טוב קח את אני ממוני ותתן
לי רשות עליהם׳ א״ל המלך הרי הם כתובים לך חנם׳ ורוח הקדש מכרזת
ואומרת חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו׃ ר׳ יוסי אומר אסטרולוגוס גדול
היה המן וכתב אגרות פתקין והפיל גורלות לידע בין יום ליום ובין מז׳
למזל ובין חדש לחדש שנ׳ הפיל פור הוא הגורל לפני המן׳ וכתב ושלח בכל

המדינות

קבלה עליה לעשות כן שתבוא לפניו ערומה ושלחה ואמרה לו איש שוטה שכור אם אבוא ויראו אותי שאני בעורה יבוזו לך בשלחנך ואם יראו שאני יפת תואר יהרגו אותך א' מן השרי' שלך פשעת היין. שמע המלך לדבריה וצוה להרג' וכשיצא היין מלבו בקש לושתי המלכה ולא מצאה אמרה לו שריו הגזירה שגזר עליה והתחיל בוכה על הגזירה שגזר עליה. ולמה נגזרה עליה אותה גזירה לפי שהיתה מביאה את בנות ישראל ערומות ועושין להם מלאכות בשבת וע"ז כנגזרה עליה גזירה בשב' שתפשט ערומה שנ' זכר את ושתי ואת אשר עשתה וגו'. ר' זכריה אומ' מגלגלין זכות ע"י זכאי וע"י דכיא שהוא מזומן נתגלגל' המלכו' על אסתר לפי שאמר למלך ש' תבנ' שכל אשה שעשית לושתי כתור' עשית וכל המקיי' מצות התור' הקב"ה מקיי' מלכותו שכך כתוב בתור' והוא ימשול בך ושלח המלך בכל המדינו' לעשות כדברי ממוכן שנ' להיות כל איש שורר בביתו. ועוד אמר יבקשו למלך נערו' בתולו' וגו' נערות ולא כל נערות אלא נערות יפת תואר שנ' והנערה אשר תיטב בעיני המלך. וכתיב להלן ותיטב הנערה בעיניו והטה הקב"ה חן וחסד עליה בעיני כל רואיה שנ' ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה:

פרק חמשים

איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי. ר' שמעי' אומ' וכי לא היה יהודי בשושן הבירה אלא מרדכי בלבד והלא כתיב והיהודים אשר בשושן אלא לפי שהיה יהודי צדיק ובן אבו' ומזרע המלוכ' והיה עוסק בתור' כל ימיו ובפיו לא היה נכנס דבר מאכל טמא לפיכ' נקרא איש יהודי ושמו מרדכי לפי שהיתה תפלתו נכנסת לפני הקב"ה כמור דכי רב. בן יאיר שהיה מאיר פנים בהלכה. בן שמעי שיצא לקלל את דוד. בן קיש שהקיש על דלתי רחמי' ונפתחו לו. ר"ש אומר בוא וראה חכמתו של מרדכי שהיה יודע בע' לשון והיה שמו מרדכי בלשן. והיה יושב בשער המלך לראו' שלא תטמא אסתר ונערותיה בכל מאכל טמא. ושמע שני סריסי המלך שהיו מדברים בלשון כשדים ואומרים זה לזה עתה ישכב המלך משכב הבריס'

הקדשים בגאות לבם והיו אומרים אין צר ואויב יכול לעמוד לפנ[ינו] ומה
עשה הקב"ה שלח עליה' נבוכדנצר הרשע שהיה להם איש נכר ונכרי ות
להודיע לכל כי לא בכח יגבר איש ר' חני' או' לא נתן הקב"ה קצב' למלכו'
שלא לשעבוד מצרי' שנ' ועבדו' וענו אותם ד' מאות שנה ועשה עמה' הקב"ה
ברוב רחמיו וברוב חסדיו וקצר קצ' כמנין רד"ו שנים ולמלכו' בבל ע'
שנה שנ' כי לפי מלאת לבבל ע' שנה ר' אבהו אומר מ"ה שנים מלך נבוכד
נאצר תדע לך שהוא כן בא וראה בשנה שמלך עלה לירושלים וכבש את
יהויקי' מלך יהודה שנ' בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה בא נבוכד
נאצר מלך בבל ירושלים ויצר עליה וח' שנים מלך על מלכות יהויקים
וי"א שנים מלך על מלכו' צדקיהו הרי י"ט עד שלא נחרב הבית ומשנחרב
הבית כ"ו שנה תדע לך שהוא כן בא וראה מן גלו' יהויכין עד שמלך אויל
מרודך בנו ל"ז שנה שנ' ויהי בל"ז שנים לגלות יהויכין מלך יהודה בי"ב
חדש בכ"ז לחד' נשא אויל מרודך מלך בבל את ראש יהויכין מבית כלא ר"י
אומר סוף מלכי מדי ופרס היה ארתחשסתא מלך בבל וי"ב שנה מלך שנ'
ובכל זאת לא הייתי בירושלי' ר"ת או' בוא וראה עשרו של אחשורוש שהיה
עשיר מכל מלכי מדי ופרס ועליו הכתוב אומר והרביעי יעשיר עושר
גדול ומה היה עשרו של אחשורוש שהעמיד מטות זהב וכסף ברחוב העיר
להודיע לכל העולם את עשרו שנ' מטות זהב וכסף וכל כלי תשמישו של
אחשורוש לא היה בכלי כסף אלא בכלי זהב והביא כלי ב"ה וכלי ביתו
היו משתנים ונעשים כעופרת שנ' וכלים מכלים שונים וכל רצפת פלטרין
שלו אבנים טובות ומרגליו' שנ' על רצפת בהט ושש ודר וסוחר ר"א אמ'
שנה עשה אחשורוש סעודות גדולות לכל העמים שנ' ימים רבים פ' ומאת
יום וכל מי שהי' מאכלו בטהר' היו נותנין לו מאכל בטהר' וכל מי שהיה
מאכלו בטומא' נותני' לו מאכל בטומא' לקיי' מה שנ' לעשו' כרצון איש ואיש
ר"ש א' כל מנהגן של מלכי מדי כשהיו אוכלין ושותין מביאי' לנשיה' גלויו'
בשר ערוה משחקות ומרקדות לפניהם כדי לראו' ביופי תוארן וכשנכנס
היין בלבו של אחשורוש בקש לעשות כן לושתי. ובת מלכים היתה ולא

קבלה

פרק ארבעים ותשעה

רבי שמעון בן יוחאי אומ' דנה הקב"ה להכרית ולהשמיד כל זרעו של
עמלק ושלח לשאול בן קיש להכרית ולהשמיד כל זרעו של עמל'
ושאול והע' שמעו ולא חסו על אדם בזוי אלא על אגג שנ' ויחמול שאול והע'
על אגג ועל מיטב הצאן והבקר ושמע שמואל ויצא לקראת' וא"ל חמלתם
על עמלק והותרתם שריד ממנו א"ל הצאן והבק' לעשו' זבחים לה' אלקיך
א"ל אין חפץ לה' בעולות וזבחים כי אם לשמוע בקולו שנ' ויאמר שמואל
החפץ לה' בעולו' וזבחי' כשמוע בקול ה' הנה שמוע מזבח טוב וגו' ר' פנחס
אומר צפה הקב"ה שעתיד לעמוד מאגג איש צר ואויב גדול ליהודי' ואיזה
זה המן הרשע שנ' כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודי' ויזרע שאול
גואל ובוק' ליהודי' מיד המן ואיזה זה מרדכי שנ' איש יהודי היה בשושן הביר'
ושם עמד שמואל מתפלל ואומר רבש"ע אל תשכח צרת עשו הזקן שעשה
לאביו ולקח נשים נכריות מזבחות ומקטרו' לע"א למרר חיי אבותיו שנ'
ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה זכור חטאתו על בניו ועל בני בניו עד
סוף כל הדורות שנ' יזכר עון אבותיו אל ה' ושמע שמואל את קול אגג לוחש
בפיו ואמר אכשר שמר ממנו המות הרע שנ' אכן סר מר המות· א"ל שמואל
כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך· כשם ששכלה חרב עמלק
זקנך את בחורי בני ישראל מאחרי הענן וישבו נשיהם שכולו' ואלמנות כן
ובתפל' אסתר ונערותי' נהרגו כל זכר עמלק וישבו נשיה' שכולו' ואלמנות
שנ' ויאמר שמואל כאשר שכלה נשים חרבך ותפלת שמואל שבר חילם של
בני אגג מעל ישראל בגלגל שנ' וישסף שמואל את אגג לפני ה' בגלגל· בכל
הוא עושה שליחותו בגבורי' הוא שולח עליה' דברים פחותים להודיען שאין
כח גבורתן מאומה· טיטוס הרשע נכנס לבית קדשי הקדשי' ואמר אין צר
ואויב יכול לפני· מה עשה הקב"ה שלח עליו יתוש אחד לתוך חוטמו והיה
מהלך עד שהגיע למוח ונעשה אותו יתוש כמו גוזל בן יונה משקל שני
ליטרין· להודיעו שאין כח גבורתו מאומה· וישראל שנכנסו לבית קדש
הקדשים

במסרו האותיו' של לאברה' אבינו וא"א מסרן ליצחק ויצחק מסרן ליעקב ויעקב מסרן ליוסף ויוסף מסרן לאחיו ואשר בן יעקב מסר סוד הגאולה לסרח בת אשר וכשבא משה ואהרן אצל זקני ישראל ועשו האותו' לעיניהם הלכו זקני ישראל אצל זקנתינו סרח בת אשר וא"ל בא איש ועשה אותות לעינינו כך וכך · א"ל אין באותות האלו ממש א"ל והלא אמרו לנו פקד פקדתי אתכ' א"ל הוא האיש שעתיד לגאול את ישראל ממצרי' שכך שמעתי מאבא פה ופה שנ' פקד פקדתי אתכם מיד האמינו העם באלהי' ובמשה שנ' ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל · ר"ע א' נוגשי פרעה היו מכין את ישראל כדי לעשו' להם תוכן לבני' שנ' ואת מתכונ' הלבני' ומצרים לא היו נותנין תבן לישראל שנ' תבן אין נתן לעבדך ולבני' אומרי' לנו עשו והיו ישראל מקוששין את הקש במדבר והיו רומסין אותו בחמוריהם ונשיהם ובניה' ובנותיה' והקש של מדב' היה נוקב עקביה' והיה הדם יוצא ומתבוסס בחומר ורחל בת בנו של שותלח היתה הרה ללדת ורמס' בחומ' עם בעלה ויצא הולד מתוך מעיה ונתערב בתוך המלבן ועלתה צעקת' לפני כסא הכבוד וירד מיכאל המלאך ולקח את המלבן בטיט שלו והעלהו לפני כסא הכבוד ובאותו הלילה נגלה הקב"ה והכה כל בכורי מצרים שנ' ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור · אמר הקב"ה אם אני מוציא את ישראל בלילה יאמרו מצרי' עכשיו דרך גנבים עשה מעשיו אלא הריני מוציא אותם בחצי היום בגבור' השמש שנ' ויהי בעצ' היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם · ר"י אומר כל אותה הלילה היו ישראל אוכלין ושותין יין ושמחים ומהללים להקב"ה בקול גדול והמצריים היו צועקי' במר נפש על המגפה שבאה עליה' פתאו' שנ' ותהי צעקה גדולה במצרי' כי אין בית אשר אין שם מת ובזכות ג' דברי' יצאו ישראל ממצרי' על שלא החליפו לשונם ולא היה ביניה' לשון הרע ובייחוד השם · יצאו ישראל ממצרי' מלאי' כל טוב מיני ברכות בזוכרו הדבר שנאמר לאברהם וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול :

שכל מכה ומכה שהביא הקב״ה על המצריים במצרים היו עושי׳ גם הם כן,
עד שהביא הקב״ה עליהם את השחין ולא יכלו לעשות כן שנא׳ ולא יכלו
החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין וגו׳ ׃ ר״ע אומר סנקלטורי
פרעה היו מחנקים את ישראל בקירות הבית בין לובן הלבנים לפי׳ היו
צועקים מתוך הקירות והקב״ה שמע את נאקתם שנ׳ וישמע אלקים את
נאקתם ויזכור אלקים את בריתו ועוד שורפין את בניהם בכור של אש שנ׳
ואתכם לקח ה׳ ויוצא אתכם מכור הברזל ממצרים ומדד להם הקב״ה
..ת׳ מדה והרג את בכוריה׳ שנ׳ למכה מצרי׳ בבכוריהם ׃ וכשיצאו ישראל
ממצרי׳ מה עשה הקב״ה השליך כל צלמי תועבותיה׳ ונשתברו שנ׳ ובאלהיה׳
עשה ה׳ שפטי׳ ׃ ר׳ יוסי אומ׳ היו המצריים מטמאין את ישראל ואת נשיה׳ עמהם׃
תדע לך שכן בנו של דן כשא אשה משבטו ושמה שלומי׳ בת דברי ובאותה
הליל׳ באו עלי׳ מנגשי פרע׳ והרנו לבעל׳ והרתי׳ והכל הולך אחר הזרע אם
מתוק למתוק ואם מר למר וכשיצאו ישראל ממצרי׳ התחיל מחרף ומגדף
שנ׳ ויקוב בן אשה הישראלית את השם ויקלל ׃ ר׳ ישמעאל אומר חמש אצבעו׳
של ימינו של הקב״ה כלן יסוד גאולות ׃ אצבע קטנה בה הראה לנח מה
לעשות בתיבה שנא׳ וזה אשר תעשה אותה ׃ אצבע ב׳ לקטנה בה הכה את
המצריי׳ שנ׳ אצבע אלקים היא אצבע ג׳ לקטנה בה כתב את הלוחות שנ׳
לוחו׳ אבן כתובים באצבע אלקים׃ אצבע ד׳ שהיא שניה לגודל בה הראה
הקב״ה למשה׳ מה יתנו ישראל בפדיון נפשם שנ׳ זה יתנו הנותן וכל היד בה
עתיד הקב״ה להשמיד לבני עשו שהן צרין לבני ישראל וכן לבני ישמעאל
שהם אויביו שנ׳ תרום ידך על צריך וכל אויביך יכרתו ׃ ר״א אומר חמש
אותיות שכפלו בתורה באותיות כלם יסוד הגאולה ׃ כ״ך בו נגאל א״א מאור
כשדים שנ׳ לך לך מארצך ׃ מ״ם בו נגאל יצחק אבינו מיד פלשתים שנ׳ לך
מעמנו כי עצמת ממנו מאד ׃ נ״ן בו נגאל יעקב אבינו מיד עשו שנ׳ הצילני
נא מיד אחי מיד עשו ׃ פ״ף בו נגאלו אבותינו ממצרי׳ שנ׳ פקד פקדתי אתכם
צ״ץ בו עתיד הקב״ה לגאול את ישראל בסוף ד׳ מלכיות ולומר למה כי אם
צמחתי לכם שנ׳ הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה׳ ולא

במסרו

היאורה תשליכוהו ונמצא הדבר בטל. שלש שנים ושליש עד שנולד משה.
ולאחר שנולד א״ל הנה נולד והוא כמוס מעיניכו א״ל הואיל ונולד מכאן
ואילך אל תשליכו הילדים היאורה אלא תנו עליהם עול קשה למרר חיי
אבותיה׳ שנ׳ וימררו את חייהם. ר׳ נתנאל אומר ראו אבותיו של משה תארו
של משה כמלאך אלקים מלו אותו לח׳ ימים וקראו שמו יקותיאל. ר״ש או׳
טוב קראו אמו שנ׳ ותרא אותו כי טוב הוא ותחביאהו בבית תחת הארץ.
ג׳ חדשים שנא׳ ותצפנהו ג׳ ירחים ולאחר ג׳ ירחים לא יכלה עוד הצפינו.
ושמתהו בתיבה והשליכתהו ליאור והכל צפוי לפני הקב״ה והיתה בתיה
בת פרע׳ מנוגע׳ בנגעי׳ קשים ולא היתה יכול׳ לרחוץ בחמין וירד׳ לרחוץ
ביאור וראתה נער בוכה ושלחה ידה והחזיקה בו ונתרפאה ואמר׳ הנער
הזה צדיק הוא וקיימתו לחיים וכל המקיי׳ נפש א׳ מישראל כאלו קיים עולם.
מלא וכל המאבד נפש א׳ מישראל כאלו מאבד עולם מלא. לפיכך זכתה בת
פרעה לידבק תחת כנפי השכינה ונקראת בתו של מקום. וכל בני פלטין
של פרעה היו מגדלין אותו שנ׳ ויגדל משה ויצא אל אחיו ויצא משה במחנה
ישראל וראה׳ מצרי שהכה א׳ מבני הקהתי שהיה מאחיו משבט לוי שנ׳ וירא איש
מצרי מכ׳ איש עברי מאחיו. התחיל מקלל אותו ונטל בחרב שפתיו והרגו
וטמנו בתוך מחנ׳ ישר׳ שנ׳ ויטמנהו בחול ואין חול אלא ישראל שנ׳ והיה מספ׳
בני ישראל כחול הים. יצא ביום השני וראה ב׳ אנשים עברים נצים ומי היו
דתן ואבירם שנ׳ ויאמ׳ לרשע למה תכה רעך. א״ל דתן אתה מבקש להרוג
אותי בחרב שבפיך כאשר הרגת את המצרי שנא׳ מי שמך לאיש שר ושופט
עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי. וכשבאו משה ואהרן
אצל פרעה וא״ל כה אמר ה׳ אלהי ישראל שלח את עמי ויעבדוני. א״ל פרעה
מי ה׳ אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה׳ וגם את ישראל
לא אשלח. מיד השליך אהרן מטהו לפני פרעה ונעשה נחש שרף. מיד קרא
פרעה לחרטומים והשליכו מטותם ונעשו נחשי׳ שרפי׳ מיד רץ מטה אהרן
ובלע למטות׳ שנ׳ ויבלע מטה אהרן את מטותם. הכניס ידו לחיקו והוציאה
מצורע׳ כשלג וגם הם הכניסו ידם לחיקם והוציאו אותם מצורעו׳ כשלג.

וכל

אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע לא נתת לי זרע ואתה אומר לי לזרעך אתן את הארץ הזאת שנ' הן לי לא נתת זרע במה אדע כי אירשנה א"ל הקב"ה אברה' כל העול' כולו בדבורי הוא עומד ואין אתה מאמין בדבורי שלא אתה אומ' במה אדע כי אירשנה חייך ב"פ ידוע תדע כי גר שנ' ידוע תדע כי גר יהיה זרעך ר"א בן עזריה אומ' לא ישבו ישראל במצרים אלא רד"ו שני' תדע לך שהוא כן בא וראה כשירד יוסף למצרים היה בן י"ז שנה ובעמדו לפני פרעה היה בן ל' שנה שנ' ויוסף בן ל' שנה ושבע שני השבע וב' שני הרעב הרי ל"ט שנה ולוי בן יעקב היה גדול מיוסף שש שני' וברדתו למצרי' היה בן מ"ה שנה ושני חייו במצרי' צ"ב שנה הרי קל"ז שני' שנ' ושני חיי לוי קל"ז וברדתו למצרי' ילדה לו אשתו את יוכב' בתו ובת ק"ל שנה ילד' את משה שנ' ומשה בן פ' שנה הרי כלנ"י וסימניך רד"ו ומכאן הוא אומ' ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה א"ל ר"א בן ערך לא אמר הקב"ה לאברהם אלא משעה שהיה לו זרע שנ' כי גר יהיה זרעך וכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ומשנולד יצחק ועד שיצאו ישראל ממצרים ת' שנה א"ל ר"ג והלא כתיב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרי' ל' שנה וגו' א"ל רד"ו ישבו ישראל במצרי' וש' שנים עד שלא בא יעקב למצרי' נולדו לו ב' שבטים ליוסף מנשה ואפרים והם מן השבטים שנ' אפרי' ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי הרי רט"ו שנה ימים ולילות הרי ת"ל שנה שדלג את הקץ בזכות אבות שהם גבעו' עולם ועליה' הכתוב אומ' קול דודי הנה זה בא מדלג וגו' ר"א כל אותן השנים שהיו ישראל יושבין במצרי' היו יושבין בטח ושאנן עד שבא ינון מבני בניו של אפרי' ואמ' נגלה עלי הקב"ה להוציא אתכ' ממצרי' בני אפרי' בגאו' לבם שהם מזרע המלוכ' וגבורי כח במלחמ' עמדו ולקחו נשיה' בניה' ובנותיה' ויצאו ממצרי' ורדפו המצריי' אחריה' והרגו אותם שנ' מאתים אלף כלם גבורי' בני אפרים נושקי וגו' ר' ינאי אומר והלא לא העבידו המצרים את ישראל אלא שעה א' מיומו של הקב"ה פ"ג שנים ושליש שנה עד שלא נולד משה שאמרו החרטומים לפרעה עתיד נער לילד והוא יוציא את ישראל ממצרים וחשב ואמר בלבו השליכו כל הילודים הזכרי' ליאורה והוא מושלך עמהם שנ' כל הבן הילוד

הזרוע והלחיים והקבה · קם כדיין גדול שופט לישראל שנ' ויעמד פנחס
ויפלל כשם שאתה אומר ונתן בפלילים · והיה מכה לבחורי ישראל ומשכן
אותן בכל זויות מחנה ישראל כדי שיראו העם וייראו וראה הקב"ה מה
שעשה פנחס ועצר את המגפה מעל ישראל שנ' ותעצר המגפה · ר"א א'
שנה הקב"ה שמו של פנחס כשמו אליהו ז"ל מתושבי גלעד שעשה ישראל
תשובה בארץ גלעד שנאמ' בריתי היתה אתו החיים והשלום ונתן לו חיי
העה"ז וחיי העה"ב ונתן לו ולבניו שכר טוב בין צדיקי' ובין רשעי' לחען
כהונת עולם שנ' והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם · ר' אליעזר
המודעי אומר עומד פנחס והחרים על ישראל בסוד שם המפורש ובכתב
שנכתב על הלוחות בחרם ב"ד העליון ובחרם ב"ד התחתון שלא ישתה
אדם מישראל מיינם של עכו"ם כי אם מרפס רגלם שנאמ' וצאני מרפס
רגליכ' תרעינ' ומרפש רגליכ' תשתינ' שכל יינם של עכו"ם מנסכי' לע"א
ולזונות שהן לוקחין ראשית תירוש לע"א ולזונות שנ' זנות יין ותירוש וכתוב
אחד אומר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו · רבי פנחס אומר אמר
הקב"ה למשה זוכרים אתם מה שעשו לכם המדינים שנפלו מישראל כ"ד
אלף איש לא עד שלא תאסף נקום נקמתן שנ' נקום נקמת בני ישרא' וגו':
מה עשה משה לקח אלף איש מכל שבט ושבט משבטי ישראל הרי י"ב אלף·
והמקנא על הזנות נשיא עליהם ולקח את כלי הקדש וחצוצרות התרוע'
בידם והלכו ושבו את בנות מדין והביאו אותם ושמע משה ויצא לקראתם
וראה אות' וא"ל על אלו נפלו מישרא' כ"ד אלף שנ' הן הנה היו לבני ישרא'
בדבר בלעם התחיל כועס עליהם שנאמר ויקצוף משה על פקודי החיל
ובכעסו נסתלקה רוח הקדש ממנו · מכאן אתה למד שהקפדן מאבד
חכמתו קרא לאלעזר וקבלו מאחריו שנא' ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי
הצבא אשר צוה ה' את משה אמר להם למשה צוה ואותי לא צוה :

פרק ארבעים ושמנה

רבי יוחנן בן זכאי פתח ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית וגו'
אמר

ולא משל בהם מלאך המו' ולא היו יוצאין לנקביה' כבני אדם · כיון שעשו
אותו המעשה כעס עליהם הקב"ה וא"ל סבור הייתי שתהיו לפני כ"הש
שנ' אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם ועכשיו אכן כאדם תמותון:
ר' יהודה אומר כל זמן שאדם לובש בגדי תפארתו הוא יפה במראהו
ובכבודו וביקרו · כך היו ישראל כשהיו לובשין אותו השם היו טובים לפני
הקב"ה כמלאכי' כיון שעשו אותו המעשה כעס עליהם הקב"ה וא"ל הורד
עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך ובאותו הלילה ירדו מלאכי השרת
ס' רבוא כנגד ס' רבוא של גבורי ישראל ונטלו מהם כל א' וא' מה שנתנו
להם ונמצאו ערומים שלא כרצונ' שנ' ויתנצלו בני ישראל ויתנצלו אין כתיב
אלא ויתנצלו בעל כרחם · וי"א מאליו היה נקלף ר' אומר כל ימים שישבו
ישראל במדבר עשו להם ע"א שנא' וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק
מה כתיב אחריו עשו להם ע"א וכתוב אחר אומר וישב ישראל בשטי' מה
כתיב שם ויחל העם לזנות את בנות מואב זה ע"א · ר' יהודה אומר עצת
רשעים רחקה מני ועצתו של בלעם שיעץ למדין נפלו מישראל כ"ד אלף
א"ל אין אתם יכולין לפני העם הזה אא"כ חטאו לפני בוראן מיד עשו
חנויות חוץ למחנה ישראל והיו רואים לבנות מדין מכחלות עיניה' כזונו'
ותעו אחריהן שנ' ויחל העם לזנות את בנות מואב שמעון ולוי קנאו על
הזנות שנ' הכזונה יעשה את אחותינו והנשיא של שבט שמעון לא זכר מה
שעשה זקנו ולא נער בבכורי ישראל אלא הוא בעצמו בפרהסי' בא בזנות
על המדינית שנ' וגם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית וגו' וכל
הנשיאים ומשה ואלעזר ופנחס ראו למלאך המות והיו יושבי' ובוכי' ולא
היו יודעים מה לעשות וראה פנחס לזמרי שבא בפרהסיא על המדינית
וקנאה קנאה גדולה וחטף מידו של משה את הרומח ורץ אחריו ודקרו
מאחרי בריתו ויצא הרומח בקבה של אשה לפיכך נתן לו הקב"ה מאכל
קיבה ואמץ את זרועותיו והעמיד את הרומח בארץ ונמצאו תלוים בראש
הרומח זה למעלה מזה האיש למעלה מן האשה ונתפרדו הלחיים הלחי'
של איש מלמטה של אשה לפיכך נתן לו הקב"ה מאכל לחיי' שנ' ונתן לכהן

הזרוע

עתירתן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל הכהני' ועל
כל הקהל למגדול ועד קטן שנ' וכפר את מקדש הקדש · אמר משה ביום
הכפורים אראה כבודו של הקב"ה ואח"כ אני מכפר על עונותיהם של
ישראל · אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע הראני נא את כבודך א"ל הקב"ה
משה אין אתה יכול לראות את כבודי שלא תמות שנא' כי לא יראני האדם
וחי אלא למען השבוע' שנשבעתי לך והשם שהודעתי לך אני אעש' רצונך ·
עמוד בפתח המערה ואני אעביר לפניך את המלאכי' המשרתי' לפני שנ'
ויאמ' אני אעבי' כל טובי על פניך · וכשאת' שומע את השם שהודעתי לך שם
אני עומ' לפניך ועמו' כנוחך ובו תפא' שנ' וחנותי את אשר אחון ורחמתי
את אשר ארחם · אמרו מלאכי השר' לפני הקב"ה הרי אנו משרתי' לפניך
ביום ובלילה ואין אנו יכולין לראות את כבודך · וזה ילוד אשה רוצ' לראו'
את כבודך · ועמדו עליו בזעף ובבהלה להמיתו והגיע' נפשו עד מות מה
עשה הקב"ה נגל' עליו בענן שנ' וירד ה' בענן וזו היא ירידה ז' וסכך עליו
הקב"ה בכף ידו שלא ימות שנ' והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור
ושכותי כפי · וכשעב' הסיר הקב"ה את כף ידו מעליו וראה אחורי השכינ'
שנ' והסירותי את כפי · התחיל משה צועק בקול גדול ואמ' ה' ה' אל רחום
וחנון · אמר משה לפניו סלח נא לעונותיהם של ישראל על מעשה העגל
ולו אמר משה סלח נא לעונותיה' של ישראל עד סוף כל הדורו' היה עושה
כן לפי שהיתה שעת רצון וכן הוא אומ' בעת רצון עניתיך אלא אמר סלח
נא לעונותיהם של ישראל על מעשה העגל אמר הקב"ה הרי כדבריך
עשיתי שנ' ויאמר ה' סלחתי כדבריך :

פרק ארבעים ושבעה

רבי אלעזר בן ערך אומר כשירד הקב"ה ליתן תורתו לישראל
ירדו עמו ס' רבוא של מלאכי השרת כנגד ס' רבוא של גבורי
ישראל ובידם זיינות ועטרות ועטרו את ישראל בכתר שם המפורש כל
אותן הימים עד שלא עשו אותו המעשה היו טובים לפני הקב"ה כמ"ה

ולא

ימות באהל מה שאין כינוי' מקרה מות ולא נתנה אלא בשבילכו ומשו ולא
עכו עוד מכאן אמרו עלה משה בחכמתו אל העליוני' והוריד עוז מבטחן
של מלאכי השרת שנ' עיר גבורים עלה חכם וירד עוז מבטחה ראו מלאכי
השרת שנתן הקב"ה תורה למשה עמדו גם הם ונתנו לו מתנות אגרות
ופטקין של רפואות לבני אדם שנ' עלית למרום שבית שבי' יבן בתיר' אומר
ארבעי' יום עשה משה כאן דורש בדברי תורה וחוקר באותיותיה · ולאחר
מ' בעים יום לקח את התורה וירד בעשור לחדש השביעי ביום הכפורים
והנחילה לישראל לחק עולם שנ' והיתה זאת לכם לחקת עולם ר' זכריה
אומר קראו בתורה ומצאו כתוב בה ועניתם את נפשותיכם ובו ביום
העבירו שופר בכל המחנה שיצומו כל העם מאיש ועד אשה מגדול ועד
קטן ואלולי יום הכפורים לא היה העולם עומד שיום הכפורים מכפר
בעולם הזה ובעול' הבא שנ' שבת שבתון הוא לכם שבת העול' הזה שבתון
העולם הבא ואפי' כל המועדים עוברים יום הכפורים אינו עובר שיום
הכפורי' מכפר על הקלות ועל החמורות שנ' כי ביום הזה יכפר עליכם
מכל חטאתיכם מחטאתיכם אין כתיב אלא מכל חטאתיכם יום שניתנה
תורה אמר סמאל לפני הקב"ה רבש"ע על כל א"ה נתת לי רשות על
ישראל אין אתה נותן לי רשות · א"ל הרי יש לך רשות עליהן ביו' הכפורי'
אם יש להם חטא ואם לאו אין לך עליהן רשות לפיכך נותנין לו שוחד ביו
הכפורי' שלא לבטל קרבנם של ישראל שנ' גורל א' לה' וגורל א' לעזאזל גורלו'
של הקב"ה קרבן עולה וגורלו של עזאזל שעיר חטאת וכל עונותיהם של
ישראל עליו שנ' ונשא השעיר עליו את כל עונותם ראה סמאל שלא מצא
בהם חטא ביום הכפורים אמר לפניו רבש"ע יש לך עם א' בארץ כמלאכי
השרת בשמים מה מלאכי השרת אין להם קפיצין כך הם ישראל עומדים
על רגליהם ביום הכפורים · מה מ"ה אין להם אכילה ושתיה כך ישראל
אין להם אכילה ושתי' ביום הכפורים · מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא
כך ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים · מה מלאכי השר' שלום מתווך
ביניהם כך הם ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכפורי' והקב"ה שומע

עתירתן

פרק ארבעים וששה

רבי אלעזר בן עזריה אומר ערב שבת בו' לחדש בו' שעות ביום
קבלו ישראל את הדברות בתשע שעות ביום חזרו ישראל
לאהליהם והיה המן מוכן להם לב' ימים לפיכך שבתו באותו שבת שמחים
בשמחת החג שבו שמעו קולו של הקב"ה שנ' כי מי כל בשר אשר שמע קול
אלקים חיים · אמר הקב"ה למשה בלשון נקי לך אמור לישראל לכו איש
לאהלו שנ' לך אמו' להם שובו לכם לאהליכם יכול אף אתה תשוב אלא
מלמד שמיום שנתנה תורה לישראל לא קרב משה אצל אשתו שנ' ואתה פה
עמוד עמדי · ר' יהושע בן קרחה אומ' ארבעים יום עשה משה בהר קורא
במקרא ביום ושונה במשנה בלילה ולאחר ארבעים יום לקח את הלוחות
וירד אל המחנ' ובי"ז בתמוז שבר את הלוחות והרג את לייטי ישראל ועשה
מ' יום במחנה עד ששרף את העגל וכתתו כעפר הארץ והרג את כל אשר
נשק לעגל · והכרית ע"ז מישראל והתקין כל שבט במקומו ובראש חדש
אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה והעבירו שופ' בכל המחנ' שהרי
משה עולה להר שלא יטעו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעל' אותו היו' באותו
שופר שנ' עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר ועל כן התקינו חכמים
שיהיו תוקעי' בשופר בר"ח אלול בכל שנה ושנה · ר' תנחא אומר הלוחו'
לא נבראו מן הארץ אלא מן השמים מעשה ידיו של הקב"ה שנא' והלוחות
מעשה אלהים המה והמה הלוחות שהיו מקדם והמכתב מכתב אלהי' הוא·
הוא המכתב שהיה מקדם חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות
וכשאמר הקב"ה למש' פסול לך שני לוחות אבנים וגו' מחצב של סנפרינון
נברא למשה בתוך אהלו וחצבן שנ' ויפסול שני לוחות כראשונים ירד משה
עם הלוחו' ועשה מ' יום בהר יושב לפני הקב"ה כתלמיד שהוא יושב לפני
רבו קורא בדת מקרא ביום ושונה בדת משנה בלילה א"ל מלאכי השרת
משה לא נתנה התורה שא לתעככו יחזור משה ואמ' להם כתיב בתורה כבד
את אביך ואת אמך וכי יש לכם אב ואם · ועוד כתיב בתורה אדם כי

ימות

הנשיאים לא נשתתפו במעשה העגל שנא' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ואין אצילי אלא הנשיאים לפיכך זכו לראות פני השכינה שנ' ויראו את אלקי ישראל ר' יהוד' אומר אף שבט לוי לא שתף עצמו במעשה העגל שנ' ויעמוד משה בשער המחנה ויאספו אליו כל בני לוי ויראה משה ששבט לוי לא נשתתף עמהם מיד נתחזק ונתגבר ולקח את העגל ושרפו באש וכתתו כעפר הארץ והשליך את עפרו על פני המים שנ' ויקח את העגל אשר עשו והיה משקה לישראל וכל מי שהיה נושק את העגל בכל לבו היו שפתיו נעשות של זהב ושבט לוי היו הורגין אותו עד שנפלו מישראל כשלש' אלפי איש' שלח הקב"ה ה' מלאכים להשחית את כל ישראל ואלו הן קצף אף חימה משחית חרון שמע משה וילך לקראת אברהם יצחק יעקב ואמר אם אתם מבני העולם הבא עמדו לפני בשעה הזאת שהרי בניכם נתנו כצאן לטבחה ועמדו שם לפניו ג' האבות אמר משה לפניו רבון כל העולמי' לא כך נשבע' לאלו להרבות את זרעם ככוכבי השמים שנ' זכור לאברה' ליצחק ולישראל וגו' ובזכות ג' האבות נעצרו ג' מלאכים מישראל קצף אף וחמה ונשתיירו ב' אמר לפניו רבש"ע למען השבועה שנשבע' להם עצור משחית מישראל שנ' אשר נשבעת להם בך ונעצר המשחית שנא' והוא רחום יכפר עון ולא ישחית ועוד אמר משה לפניו למען השבוע' שנשבע' לי עצור חרון מישראל שנ' שוב מחרון אפך מה עשה משה חפר בארץ כבית דירה גדולה בנחלת בני גד וטמן חרון אף בארץ כאדם שהוא חבוש בבית האסורים ובכל זמן שהיו ישראל חוטאין הוא עולה ופוער את פיו לנשוך ברוחו ולהשחית את ישראל לפיכך נקרא שמו פעור והיה משה מזכיר עליו את השם ומורידו למטה לארץ ובשמת משה מה עשה הקב"ה נתן את קברו כנגדו כל זמן שישראל חוטאין והוא פוער את פיו לנשוך ברוחו ולהשמיד את ישראל הוא רואה קברו של משה כנגדו הוא מתפחד וחוזר לאחוריו שנ' ויקבור אותו בגיא מול בית פעור:

רבי

מזבח · דן אהרן דין בינו לבין עצמו אמר אם אני אומר להם תנו לי כסף
וזהב מיד הם מביאים אלא הריני אומר להם תנו נזמי נשיכם בניכם
ובנותיכם ומיד הדבר בטל שנ' ויאמר אהרן פרקו · שמעו הנשים ולא רצו
ולא קבלו עליהן ליתן נזמיהם לבעליהם אלא אמרו להם לעשות שקוץ
ותועבה שאין בו כח להציל לא שמעו לב' ונתן להם הקב"ה שכרן בעה"ז
שהן משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ונתן להם שכר לעולם הבא
שהן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשי' שנ' המשביע בטוב עדיך וגו' ראו
האנשים שלא שמעו הנשי' ליתן להם נזמיה' לבעליהם מה עשו עד אותה
שעה היו הנזמים באזניהם כמעשה המצריים וכמעשה הערביים פרקו
את נזמיהם אשר באזניהם ונתנו לאהרן שנ' ויתפרקו כל העם את נזמי
הזהב אשר באזניהם · אשר באזני נשיהם אין כתיב כאן אלא אשר באזניה'
ומצא אהרן בין הנזמים ציץ של זהב שכתוב עליו שם הקדש וחרות עליו
צורת עגל ואותו לבד השליך בכור של אש שנ' ויתנו לי ואשליכם באש אין
כתיב כאן אלא ואשליכהו באש ויצא העגל הזה גועה וראו אותו ישראל ·
רבי יהודה אומר סמאל נכנס לתוכו והיה גועה להתעות את ישראל שנ'
ידע שור קונהו וראו אותו כל ישראל ונשקוהו והשתחוו לו ויזבחו לו אמר
הקב"ה למשה משה שכחו ישראל את כח גבורתי שעשיתי עמה' במצרי' ובים
סוף ועשו להם עבודה זרה שנ' לך רד כי שחת עמך · א"ל למשה לך רד כי
שחת עמך לך רד מגדולתך · אמ' משה לפניו רבש"ע עד שלא חטאו לפניך
היית קורא אותם עמי שנא' והוצאתי את צבאותי את עמי ועכשיו שחטאו
לפניך אתה אומ' לי לך רד כי שחת עמך · עמך ונחלתך הם שנ' והם עמך
ונחלתך לקח משה את הלוחות והיה יורד והיו הכתובי' סובלין את עצמן
ואת משה עמן וכשראו את התופים ואת המחולות ואת העגל ברחו
הכתובים ופרחו מן הלוחות ונמצאו כבדין על ידי משה ולא יכול משה
לסבול את עצמו ולא את הלוחו' והשליכן מידיו ונשתברו שנ' וישבר אותן
תחת ההר אמר משה לאהרן מה עשית לעם הזה פרעת אותם כאשה
פרועה וזונות · א"ל ראיתי מה עשו לאור וראיתי הרבה מאד · ר' אומר כל

הפסילים

מגדולי ישראל כאלו עשה חסד עם כל ישראל ובשביל החסד שעשה עם משה במלטו בניו מתוך עמלק שנ' ויסר קיני מתוך עמלק ר' יוסי אומר כשבא סנחריב לארץ ישראל ראו כל העמים שסביבות ארץ ישראל את מחנה סנחריב ונתייראו מאד וברחו איש ממקומו שנאמר ואסיר גבולות עמים ועתותיהם שסיתי: ונכנסו למדבר ונתערבו עם בני ישמעאל וכלן נערך עמים שנ' אהלי אדום וישמעאלים מואב והגרים גבל עמון ועמלק פלשת עם יושבי צור גם אשור נלוה עמהם וכלם הם עתידים ליפול ביד בן דוד שנאמר אלהי שיתמו כגלגל וגו' :

פרק ארבעים וחמשה

רבי שמעון בן יוחאי אומר כשנגלה הקב"ה למשה מתוך הסנה שלחו למצרים אמר משה לפני הקב"ה רבון העולמים השבעה לי שכל מה שאני מבקש לעשות אתה עושה שלא אדבר דבר לפני פרעה ולא תעשה ויהרגני ונשבע לו שכל מה שהוא מבקש הוא עושה חוץ משני דברים מלהכנס בארץ ומיום המות ומנין שנשבע לו שנ' בי נשבעתי נאם ה' וכשקבלו ישראל את הדברות לאחר מ' יום שכחו את אלקיהם ואמרו לאהרן המצרים היו נושאין את אלקיהן והיו משוררים ומזמרים לפניו ורואים אותו לפניהם עשו לנו אלקים כאלקי המצריים ונראה אותו לפנינו שנ' ויאמרו לו קום עשה לנו אלקים וגו' הלכו להם אצל הנביא של משה אהרן וחור בן אחותו ומנין שהיה חור בן אחותו שנא' ותמת עזובה ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור ולמה נקר' שמה של מרים אפרת בת פלטוני בת מלכים מגדולי הדור שכל נשיא וגדול שעמד בישראל נקר' שמו אפרתי שנ' ירבעם בן נבט אפרתי ודוד בן איש אפרתי וכי אפרתי היה והלא משבט יהוד' היה אלא בן פלטוני בן מלכים מגדולי הדור היה ולפי שהיה חור משבט יהודה ומגדולי הדור התחיל מוכיח לישראל דברי' קשים והבוזיים שבישראל עמדו עליו והרגוהו וראה אהרן לחור שנהרג ובנה מזבח שנ' וירא אהרן מה ראה שנהרג חור בן אחותו ובנה מזבח שנא' ויבן

היש ה' בקרבנו אם אין אלא אמר משה אם אני אומ' לישראל כך הרי אני מגלה את פניהם והמגלה פנים אין לו חלק לעולם הבא אלא אני אומר להם מעש' עמלק והם מבינים מה שכתוב לפניו · (משל) למ"הד למלך שהיה לו פרדס א' וקשר המלך בפתח הפרדס כלב והמלך יושב בעלייתו צופה ומביט כל מה שבפרד' ובא אוהבו של מלך לגנוב מן הפרדס ושסה בו הכלב וקרע בגדי אוהבו · אמר המלך אם אומר לאוהבי למה נכנסת לפרדס הרי אני מגלה את פניו אלא הרי אני אומר לו הראית אותו כלב שוטה היאך קרע את בגדיך ולא היה מבין שאתה אוהבי ומיד הוא מבין מה שעשה כך אמר משה הרי אני אומר לישראל מעשה עמלק ומיד הם יודעים מה שכתוב למעלה · לפיכך אמר משה זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים · א"ל ישראל משה רבינו כתוב אחד אומ' זכור את אשר עשה לך עמלק וכתוב אחד אומר זכור את יום השב' לקדשו היאך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור א"ל משה לא דומה כוס של קונדיטון לכוס של חומץ זה כוס וזה כוס זכור לשמו' ולקדש את יום השב' שנ' את יום השבת לקדשו וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק שנ' זכור את אשר עשה לך עמלק · ובשתבא לארץ לא תשכח שכשבאו ישראל להכרי' ולהשמיד את כל זרעו של עמלק והקב"ה לא שכחן · וכשמלך שאול א"ל שמואל כה אמר ה' צבאות פקדתי וגו' עתה לך והכית את עמלק עד משתין בקי' ולקח שאול את כל אנשי המלחמה ויבא לקראת עמלק וכשבא שאול לאמצע הדרך עמד מהרהר בלבו שנא' ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל אמר שאול אם האנשים חטאו הנשים מה חטאו אם הנשים חטאו הילדי' מה חטאו אם הילדים חטאו בהמה מה חטאה יצאת בת קול ואמרה לו שאול אל תהי צדיק יותר מקונך · רבי אומר כשבא שאול למחנה עמלק ראה בני יתרו מתערבין בתוך מחנה עמלק א"ל התפרדו מתוך עמלק שנאמר ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך וגומר וכי עם כל בני ישראל עשה חסד יתרו והלא לא עשה אלא עם משה בלבד אלא מכאן אתה למד שכל העושה חסד עם אחד

מגדולי ·

פרק ארבעים וארבעה

רבי יוחנן בן נורי אומר אחר כל הגבורו׳ והנפלאות שעש׳ הקב״ה
עם ישראל במצרי׳ ובים סוף חזרו ונסו הקב״ה עוד י׳ פעמי׳
שנ׳ וינסו אותי זה עשר פעמים · ועוד הלשינו על הקב״ה ואמר עזב ה׳
אותנו במדבר הזה ואין שכינתו בקרבנו שנ׳ היש ה׳ בקרבנו אם אין · רבי
יהושע בן קרחה אומר אחר הפרש׳ הזאת מה כתיב ויבא עמלק בא עליהן
עמלק להפרע מהן והבא מן הדרך מקדימין אותו במאכל ובמשתה והוא
ראה אותן עייפים ויגעים משעבוד מצרים ומענוי הדרך ולא שם אל לבו
אלא עמד על הדרך כדוב שכול להמית אם על בנים שנ׳ אשר קרך בדרך·
רבי זכריה אומר כלב עשו היה עמלק ובאיבת זקינו בא עליהם ליפרע
מהם · והיה עמוד הענן סובב את מחנה ישראל כעיר מוקפת חומה ולא
היה יכול צר ואויב ליגע בהם · אלא כל מי שהיה צריך טבילה היה הענן
מפליטה חוץ ממחנה ישראל שהיה קדוש שנאמר והיה מחניך קדוש
ועמלק היה מזנב והורג כל מה שאחורי הענן שנא׳ ויזנב בך כל הנחשלים
אחריך· אמר משה ליהושע בחר לנו אנשי׳ בני אבו׳ אנשי׳ גבורי׳ כח וחיל
יראי שמים ובא הלחם בעמלק ומשה ואהרן וחור עמדו במקו׳ גבוה בתוך
מחנה ישראל א׳ מימינו של משה וא׳ משמאלו· מכאן אתה למד ששליח צבור
אסור להתפלל אם אין שם שנים עומדים וכל ישראל עומדים חוץ
לאהלי׳ ורואין למשה כורע על ברכיו והם כורעים על ברכיהם נופל
על פניו ארצה והם נופלים על פניהם פורש כפיו אל השמי׳ והם פורשי׳
כפיהם לאביהם שבשמים· מכאן אתה למד ששליח צבור המתפלל כך כל
העם עוני׳ אחריו אמן· והפיל הקב״ה את עמלק ואת עמו לפי חרב שנא׳
ויחלוש יהושע את עמלק וגו׳ ר׳ שילא אומר רצה הקב״ה להכרי׳ ולהשמיד
את כל זרעו של עמלק מה עשה הקב״ה פשט יד ימינו ואחז בכסא כבודו
ונשבע להכרית ולהשמיד את כל זרעו עמלק מן העולם הזה ומן העולם
הבא שנ׳ כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק· ר׳ פנחס אומ׳ אחר ארבעי׳
שנה ראה משה להזכיר לישראל ולומר להם זוכרים אתם שאמרת׳ במדבר

אשר אשמע בקולו· ובאותו לשון שחטא בו בלשון עשה תשובה שנ׳ מי כמוך
באלים ה׳ והאילו הקב״ה מבין המתים· ומבין שלא מת שנ׳ כי עתה שלחתי
את ידי ואך אותך· והעמידו הקב״ה מבין המתי׳ לספר כחו וגבורתו ומנין
שהעמידו שנ׳ ואולם בעבור זאת העמדתיך· והלך ומלך בנינוה והיו אנשי
נינוה כותבי׳ כתבי עמל וגוזלי׳ איש לרעהו ובאים איש על רעהו במשכ׳ זכור
וכאלו מעשים רבים· וכששלח הקב״ה ליונה להנבא עליה להחריבה· שמע
פרעה ועמד מכסאו וקרע את בגדיו ולבש שק ואפר והכריז בכל עמו
שיצומו כל עמו שלשת ימים · וכל מי שאינו עושה הדברים האלו ישרף
באש· מה עשה העמיד האנשים מצד אחד והנשים מצד אחד· וכל בהמה
טהורה מצד אחד כל בהמה טמאה מצד אחד ובניהם מצד א׳· והילדים
רואים את שדי אמותם ובוכים ליכנס והאמהות רואין את בניהן ובוכות
להניק אותם ובוכות· והיו יותר משתים עשרה רבוא אדם שנ׳ ואני לא אחוס
על נינוה העיר הגדולה וינחם ה׳ על הרעה אשר דבר· מ׳ שנה האריך להם
אפו כנגד מ׳ יום שנשלח ליונה לנינוה ולאחר מ׳ שנה שבו למעשיהם
הראשונים הרבה עד מאד ונבלעו כמתים בשאול תחתית שנ׳ מעי׳ מתי׳
ינאקו· שלח הקב״ה ביד עבדיו הנביאים להנבא על ישראל ואמר שובה
ישראל עד ה׳ אלהיך עד ההוא שאמר לך בסיני אנכי ה׳ אלקיך כי כשלת
בעונך בכבודך ואילך אין כתיב כאן אלא כי כשלת בעונך ואין כתיב
כאן קחו עמכם כסף וזהב אלא קחו עמכם דברים ונשלמה כסף וזהב
אין כתיב כאן אלא ונשלמה פרים שפתינו· ר׳ ידידה אומר אם אין ישראל
עושין תשובה אינן נגאלין ואין ישראל עושין תשובה אלא מתוך הצער
ומתוך הדחק ומתוך הטלטול ומתוך שאין להם מחיה· ואין ישראל עושין
תשובה גדולה עד שיבא אליהו ז״ל שנאמ׳ הנה אנכי שולח לכם את אליה
הנביא לפני בא יום ה׳ הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים
על אבותם· ברוך אתה ה׳ הרוצה בתשובה:

צרעה פורחת בכל איבריו עד יום מותו שנא' ולא יכול דוד ללכת לפניו
לדרוש אלהים כי נבהל מפני חרב מלאך ה'׃ ר' יהושע אומר תדע לך כח
התשובה כמה וראה ממנשה בן חזקיה שעשה כל תועבות רעות שבעולם
והרבה לעשות הרע וזבח לאלהים אחרים שנ' והוא העביר את בנו באש
בגיא בן הנם · והרבה לעשו' הרע בעיני ה' להכעיסו · והוא יצא לירושלי'
מפריש יונים וזובח לכל צבא השמים · ובאו שרי גדודי אשור ואחזו אותו
במינקת ראשו והורידו אותו בבלה ונתנו אותו במחבת אש והם קרא
לכל אלהים אחרים שונה להם ואין אחד מהם קורא אותו ולא
עונה אותו ומצילו · אמר אקרא לאלהי אבותי בכל לבי אולי
יעשה ככל נפלאותיו שעשה לאבי וקרא לאלהי אבותיו בכל לבו
ונעתר לו ושמע תפלתו שנאמר ויתפלל אליו ויעתר לו · באותו שעה
אמר מנשה אית דין ולית דיין · בן עזאי אומר בא וראה כח התשובה מר"ש
בן לקיש שהיה הוא ושני רעיו גוזלי' וחומסים כל אשר יעבור עליה' בדרך
מה עשה הניח לב' רעיו שודדים בהרים ושב לאלקי אביו בכל לבו בצום
ובתפלה והיה משכים ומעריב לפני הקב"ה · והיה עוסק בתורה כל ימיו
ובמתנות עניים · ולא שב בו ממעשיו הרעי' עוד ונרצית תשובתו · וביום שמת
מתו ב' רעיו השודדים בהרים ונתנו לר"ש בן לקיש חלק החיים · ולב' רעיו
בשאול תחתית · ואמרו שניהם לפני הקב"ה רבש"ע יש משוא פנים
לפניך וזה היה שודד עמנו בהרי' והוא במושב החיים ואנו בשאול תחתית ·
א"ל זה עשה תשובה בחייו ואתם לא עשיתם · אמרו לו הנח לנו ונעשה
תשובה אמר להם אין תשובה אלא עד המיתה · משל למה הדבר דומה
לאדם שהוא רוצה לפרוש בים אם אינו לוקח בידו מארץ נושב' לחם אינו
מוצא בים אם רוצה לילך לו לקצת המדב' אם אינו לוקח מן היישוב לחם
ומים במדבר אינו מוצא לאכול ולשתות כך אם אין אדם עושה תשובה
בחייו לאחר מיתה אין לו תשובה שנ' אשר לא ישא פני כל כפר וכתיב אני
ה' חוקר לב ובוחן כליות · ר' נחוניא בן הקנה אומר תדע לך כח התשובה
בא וראה מפרעה מלך מצרים שמרד בגבור עליון הרבה מאד שנ' מי ה'

אשר

כאן עד שיעברו ישראל את הים שנ' עד יעבור עמך ה' תביאמו ותטעמו
וגו'. תביאמו להר קדשך. אמר הקב"ה למשה משה לא אמרת תביאנו
ותטענו אלא תביאמו ותטעמו והמביא הוא המובא אמר חייך כדברך
כן יהיה בעה"ז אתה מביא אותם. ולעתיד לבא אני נוטע אותם נטע
אמת שלא ינתשו מעל אדמתם שנא' ונטעתים על אדמתם וגו' ואומר ה'
ימלוך לעולם ועד:

פרק ארבעים ושלשה

תשובה ומעשים טובים כתרים לפני הפורענו' ר' עקיב' אומ'
כבראת התשובה וימין הקב"ה פשוטה לקבל שבי' בכל
יום ואומר שובו בני אדם. תדע לך כח הצדקה והתשובה בא וראה מאחאב
מלך ישראל שעשה תשובה גדולה שגזל וחמס ורצח שנ' הרצחת וגם ירשת
ושלח וקרא ליהושפט מלך יהודה והיה נותן לו מלקות ארבעים בכל יום
ג' פעמים. ובצום ובתפלה היה משכים ומעריב לפני הקב"ה והיה עוסק
בתורה כל ימיו ולא חזר למעשיו הרעים עוד. ונרצית תשובתו שנ' הראי'
כי נכנע אחאב מפני. ר' אבהו אומ' תדע לך כח התשובה מדוד מלך ישראל
שנשבע הקב"ה לאבות להרבות את זרעם ככוכבי השמים. ובא דוד מלך
ישראל למנות מספרם אמר לו הקב"ה דוד אני נשבעתי לאבות להרבו'
את זרעם ככוכבי השמים. ואתה בא לבטל את דברי בשבילך נתנה הכאן
הוה למאכל ובג' שעות נפלו מישראל ע' אלף איש. ר' שמעון אומר לא נפל
מישראל אלא אבישי בן צרויה בלבד שהיה שקול במעשיו הטובי' ובתורתו
כנגד ע' אלף איש שנ' ויפול מישראל ע' אלף איש. אנשים אין כתיב כאן
אלא איש שנא' ושמע דוד וקרע בגדיו ולבש שק ואפר ונפל על פניו ארצ'
לפני ארון ברית ה' והיה מבקש תשוב' לפני הקב"ה ואמ' רבש"ע אנכי הוא
שחטאתי העבר נא חטאתי ונרצית תשובתו ואמר למלאך המשחית בעם
רב עתה הרף ידיך. ומה הוא רב א"ל רב נפל מישראל. מה עשה המלאך
לקח את חרבו וקנחה בטלית של דוד. וראה דוד חרבו של מלאך המות

והיה

בזמן שהרועה תועה הצאן תועים אחריו שנא' על חטאת ירבעם אשר חטא ·
ובזמן שהרועה טוב והולך בדרך ישרה הצאן הולכין אחריו · ומשה רבינו
רועה נאמן היה והתחיל משה לשורר ולזמר לפני הקב"ה והלכו כל ישראל
אחריו שנ' אז ישיר משה ובני ישראל וגו' · מרים התחילה משוררת ומזמרת
והלכו כל הנשים אחריה שנא' ותקח מרים הנביאה וגו' · ומנין היו להם
תופים ומחולות במדבר אלא לעולם הצדיקים יודעים ומובטחי' שהמקום
עושה להם נסים וגבורות עת יציאתן ממצרים התקינו להם תפים
ומחולות · אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אלו שקמו לבוא עלינו
לאבדנו מעולמך וכל הקמים עלינו כאלו הם קמים עליך כלם בגאון
עוזך ובחרון אפך יאכלמו כקש שנא' וברוב גאונך תהרוס קמיך תשלח
חרונך יאכלמו כקש · אמרו ישראל לפני הקב"ה אין כמוך במלאכי השרת
וכן כל בני שמן אלהים מיכאל וגבריאל מי כמוך באלים ה' וענה פרעה
אחריהם שיר ושבח בלשון מצרית ואמר מי כמוך נאדר בקדש נורא תהלו'
עושה פלא · נורא תהלה אין כתיב כאן אלא נורא תהלות שמלאכי השר'
מקלסין אותך מלמעלה ותהלות ישראל מלמטה וכן הוא אומר ואת' קדוש
יושב תהלות ישראל · נטית ימינך תבלעמו ארץ · אמר הקב"ה לארץ קבלי
אוכלוסיך את החללים · אמרה לפניו רבש"ע המים הרגו אותם והמים
יבלעו אותם · אמר לה הקב"ה הפעם הזאת קבלי את אלה פעם אחרת
אותן שיהיו נהרגין עליך אני משליך אותם לים שנ' נחל קישון גרפם נחל
קדומים · אמרה לפניו רבש"ע מה בשעה שלא נהרג אלא אחד נתאררתי
בעבורו ואם אני מקבל' את כל אלו האוכלוסין על אחת כמה וכמה ·
אמר' לפניו רבש"ע תן לי שבוע' ימינך שאין אתה תובע אותם מידי ונטה
הקב"ה יד ימינו ונשבע לה שאינו תובע אותם מידה שנ' נטית ימינך
תבלעמו ארץ · ואין ימין אלא שבועה שנ' נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו · מיד
פתחה הארץ את פיה ובלעה אותם · וכששמעו כל מלכי הארץ יציאת
מצרים וקריעת ים סוף רגזו וחלו וברחו ממקומן שנ' שמעו עמים ירגזון
אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע תן פחדך ואימתך עליהם שיהא לכן

כאבן

רבי אליעזר אומר ביום שנקוו המים בו ביום נקפאו ונעשו לי"ב שבילים
שהם כנגד י"ב שבטים ונעשו חומות מים ובין שביל ושביל חלונות · והיו
רואין אלו את אלו וראו הקב"ה מהלך לפניהם ועקבות רגליו לא ראו
ולא נודעו שנ' ראו הליכותיך אלהים · וכתיב בים דרכך ושבילך במים
רבים ועקבותיך לא נודעו · ר"ע א' הלכו ישראל לבוא אל ים סוף וחוזרים
לאחוריהם יראים שמא ישובו המים עליהם · ושבט בנימין רצה להכנ' שם
שנ' שם בנימין צעיר רודם יורדים התחילו שבט יהודה רוגמין אותם שנ'
שרי יהודה רגמתם וקפץ נחשון תחלה לים וקדש את שמו הגדול לעיני
הכל · ובממשלת יד בני יהודה נכנסו אחריהם כל ישראל לים שנא' היתה
יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו של יהודה · והיו המצרים רצים לבא אחרי
ישראל וחוזרים לאחריהם יראים שמא ישובו המים עליהם · מה עשה
הקב"ה נראה במים כאיש רוכב סוסיא שנ' לסוסתי ברכבי פרעה · והסוס
שהיה רוכב פרע' ראה סוסיא ורץ ונהל ונכנס לים אחריה · וראו המצרי'
לפרעה שנכנס בים נכנסו כלם אל הים אחריו שנ' וירדפו מצרי' אחריהם
מיד שבו המים ויכסום שנ' וישובו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים ·
בן עזאי אומר הכל במדה כשם שנתגאו המצרים והשליכו הילדים ליאור
כן השליך אותם הקב"ה לים שנ' אשירה לה' כי גאה גאה · ר' שילא אומ' כל
הילדים שהשליכו ליאור לא מתו אלא היאור הפליט אותם ומשליך אותם
למדבר מצרים · והיה הקב"ה מביא סלע בפי כל אחד ואחד וסלע מכדו ·
והסלע שהיה בפיו היה מניק אותו דבש והסלע שכנגדיה' היה מניק אותן
שמן כחיה שהוא מניקה את בנה שנ' ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש
צור · וכשבאו ישראל לים ראו הקב"ה והכירוהו וקלסוהו וקדשוהו שנא'
שנ' זה אלי ואנוהו · ר' שימון אומר ביום ד' חנו ישראל על שפת הים מנגב
לים והיו המצרים צפים כנאדות על פני המים ויצאה רוח צפון והשליך
אותם כנגד מחנה ישראל והלכו ישראל וראו אותם והכירום ואמרו בני
ישראל אלו בני פלטרין של פרעה ואלו הנוגשין והיו מכירין כל אחד וא'
שנ' וירא ישראל את מצרים · ר' ראובן אומר שכל הולך אחר הראש אימתי

נראה וישראל שמעו קולו של הקב"ה וראו את הקול יוצא מפי הגבורה וברקים ורעמים שנ' וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידי' כל מצות שבתורה תרי"ג מצות ושתים שדבר הקב"ה לפיכך נקראת תורה ומנין תורה תרי"א ושתים דבר ה' שנ' א' דבר אלהים שתים זו שמענו הרי תרי"ג ר' פנחס אומר כל אותו הדור ששמעו קולו של הקב"ה בהר סיני זכו להיו כמלאכי השרת לא ראו טיפת קרי בימיהם ולא משל בהם כל מיני כנים וכמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה אשריהם בעה"ז ואשריהם בעה"ב ועליהם הכתוב אומר אשרי העם שככה לו :

פרק ארבעים ושנים

ויהי בשלח פרעה את העם ז"ש הכתוב שלחיך פרדס רמונים מה הפרדס הזה מלא מין עץ אילן עושה פרי למינו כך יצאו ישראל ממצרים מלאים כל טוב ממיני ברכות שנ' שלחיך פרדס רמונים · ד"א המצריים רדפו אחרי בני ישראל עד ים סוף והיו ישראל בין המצריי' ובין הים הים לפניהם והאויב אחריה' וראו ישראל את המצריי' ונתייראו הרבה מאד ושם השליכו כל תועבת מצרים מעליהם · ועשו תשוב' גדולה וקראו לאלהיהם שנ' ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם וראה משה בצרתן של ישראל ועמד להתפלל עליהם· א"ל הקב"ה דבר אל בני ישראל ויסעו· אמר משה לפני הקב"ה האויבי' מאחריה' והים מלפניה' לאיז' דרך יסעו· מה עשה הקב"ה שלח למיכאל השר הגדו' ונעש' לחומת אש בין ישראל לבין המצריי' והיו המצריי' רוצי' לבא אחרי ישראל ולא היו יכולין לבא מפני האש וראו העליוני' בצרתן של ישראל כל הליל' ולא נתנו שבח והודא' ליוצר' אמ' הקב"ה למשה משה נטה את ידך על הים ובקעהו· ונטה משה את ידו על הים ולא קבל עליו להבקע והראהו ברי' מיל' וארון יוסף והמט' שחקוק עליו שם המפורש ולא קבל· ושב משה להקב"ה ואמר רבש"ע הים אינו שומע לי· מיד נגלה עליו הקב"ה בכבודו על הים וברח הים ורגזו המים וחלו ורעדו וירדו לתהומות שנ' ראוך מים אלהים ראוך מים יחילו

אלא מה שעשית יפה עשית והוד' לו הקב"ה שנ' והיו נכוני' ליום השלי'
אמר הקב"ה ירד משה אל המחנה ואח"כ אני משמיע תורתי לישראל שלא
יהיו אומר משה היה מדבר עמנו מתוך הענן א"ל לך העד בעם משה היה
רוצה להיות שם אמר לו כבר העדותי בעם · אמר לו קרא אל אהרן ירד
אל המחנה לקראת אהרן והקב"ה השמיע את תורתו לישראל שנאמר
ויאמר אליו ה' לך רד וירד משה אל העם ויאמר אליהם מה כתיב בתריה
וידבר אלהים את כל הדברי' האלה לאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך·
יצא קול ראשון והשמים והארץ רעשו ממנו והימים והנהרות ברחו והרי'
והגבעות נתמוטטו וכל האילנות כרעו והמתים שבשאול חיו ועמדו על
רגליהם שנ' כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וכל העתידי' להבראות
עד סוף כל הדורו' שם עמדו עמה' בהר סיני שנ' ואת אשר איננו פה עמנו
היום וישראל שהם חיים נפלו על פניהם ומתו · ויצא קול שני וחיו ועמדו
על רגליהם ואמרו למשה משה רבינו אין אנו יכולין לשמוע קולו של
הקב"ה ומתנו כשם שמתנו שנ' נפשי יצאה בדברו וכתיב ויאמרו אל משה
דב' אתה עמנו ונשמעה ושמע הקב"ה קולן של ישרא' וערב לו ושלח למיכא'
ולגבריא' ואחזו בידיו של משה שלא כרצונו והגישוהו אל הערפל שנ' ומשה
נגש אל הערפל נוגש אין כתיב אלא נגש ואחר כל הדברי' דבר עם משה
ועליו הכתו' אומר כצנת שלג ביום קציר ציר נאמן לשולחיו ויהי כשמעכם
את הקול מתוך החשך· ולמה השמיע הקב"ה את קולו מתוך האש והחשך
ולא מתוך האור· (משל) לה"ד למלך שהיה לו אבטרולוגוס והיה משיא
בנו אשה ותלה בחופת בנו פרכיות שחורות ולא פרכיות לבנות ואמרו לו
בני פלטין אדונינו המלך אין אדם תולה בחופת בנו אלא פרכיות לבנו'·
אמר להם יודע אני שאין בני ממתין אשתו אלא ארבעים יום שלא יאמרו
למח' אבטרולוגו' לא היה יודע מה עתי' לאירע לבנו כך המלך זה הקב"ה
והבן שלו אלו ישראל והכלה זו התורה · והיה הקב"ה יודע שאין ישראל
ממתינין בדברות אלא מ' יום לפיכך השמיע להם הקב"ה את קולו מתוך
האש והחשך · ר' יהודה אומר מדבר אדם עם חבירו הוא נראה וקולו לא

נעשה ונשמע ר' אליעזר המודעי אומר מיום שנבראו שמים וארץ נקר' שם
ההר חורב וכשנגלה הקב"ה על משה מתוך הסנה· על שם הסנה נקרא
סיני הוא חורב ומנין שקבלו עליהם את התורה בהר חורב שנא' יום אשר
עמדתי לפני ה' אלהיך בחורב· ר' פנחס אומר ע"ש עמדו ישראל בהר סיני
ערוכים האנשים לבד והנשים לבד· א"ל הקב"ה למשה אמור לבנו' ישראל
אם רוצו' לקבל את התורה שדרכם של אנשי' הולכים אחר דעתן של נשים
שנ' כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגד לבני ישראל אלו האנשי' וענו
כלם פה אחד כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע ואומר ושרים כחוללים כל
מעייני בך· ר' חנינא אומר בחדש השלישי היום כפול בלילה וישנו ישראל
עד שתי שעות ביום שהשנת יום בעצרת ערבה והלילה קצר ויצא משה
למחנה ישראל והיה מעורר אותם משנתם א"ל עמדו משינתכם כבר בא
החתן ומבקש את הכלה להכניסה לחופה וממתין לה כדי ליתן להם את
התורה בא השושבין והוציא את הכלה כאדם שעשה שושבינו' לחבירו שנ'
ויוצא משה את העם לקראת אלהים וגו' והחתן יוצא לקראת הכלה ליתן
את התורה שנ' אלהים בצאתך לפני עמך· ר' יהושע בן קרחה אומר משה
היו רגליו עומדות בהר וכלו בתוך השמים כטלית שהיא פרוש' ובני אדם
יושבין בתוכה ורגליהם עומדים בארץ וכלם בתוך האהל כך היה משה
רגליו עומדות בהר וכלו בשמים צופה ומביט כל מה שבשמים והקב"ה
מדבר עמו כאדם שהוא מדבר עם חבירו שנא' ודבר ה' אל משה פנים אל
פנים א"ל הקב"ה לך וקדש את ישראל שני ימים שנ' ויאמר ה' אל משה לך
אל העם וקדשתם היום ומחר וכי מה היתה קדושתן של ישראל במדבר
ערלים לא היו בתוכן· מן היה יורד להם מן השמים· מים היו שותין מן
הבאר· ענני כבוד היו מקיפין עליהם· אלא על תשמיש המטה שלא
ישמשו· ומשה דן דין בינו לבין עצמו אמר משה ילך אדם אצל אשתו
ונמצאו מתעכבין מלקבל את התורה מה עשה הוסיף להם יום א' משלו
שאם ילך אדם אצל אשתו נמצאו טהורי' ב' ימים· לפיכ' הוסיף להם יום
א' משלו א"ל הקב"ה משה הרשה נפשות מישראל היו באות באותו הלילה

אלא

פרקי רבי

פרק ארבעים ואחד

ירידה הששית שירד לסיני שנא' וירד ה' על הר סיני בו' בסיון
נגלה הקב"ה על ישראל בהר סיני וממקומו נתלש הר
סיני ונפתחו השמים ונכנס ראש ההר בשמים וערפל מכסה את ההר
והקב"ה יושב על כסאו ורגליו עומדו' על הערפל שנ' ויט שמי' וירד וערפל
תחת רגליו. ר"ט אומר זרח הקב"ה מהר שעיר ונגלה על בני עשו שנא'
ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו ואין שעיר אלא בני עשו שנ' וישב עשו
בהר שעיר א"ל הקב"ה מקבלין אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל
לא תרצח א"ל לך מעמנו כי אין אנו יכולין לעזוב את הברכ' שבירך יצחק
את עשו אבינו שא"ל ועל חרבך תחיה ומשם חזר ונגלה על בני ישמעאל שנ'
הופיע מהר פארן א"ל מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל
לא תגנוב א"ל אין אנו יכולין לעזוב את הדבר שעשו אבותינו שגנבו את
יוסף והורידוהו למצרים שנ' כי גנב גנבתי מארץ העברי' ומשם הלך לכל
א"ה וא"ל מקבלים אתם את התורה א"ל מה כתיב בה א"ל לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני א"ל אין אנו יכולין להניח דת אבותינו שעבדו את
האלילים אין אנו חפצים בתורה אלא תן תורתך לעמך שנ' ה' עוז לעמו
יתן ה' יברך את עמו בשלום. ומשם חזר ונגלה על בני ישראל שנא' ואתא
מרבבות קדש ואין רבבות אלא ישראל שנ' ובנחה יאמר שובה ה' רבבו' אלפי
ישראל ועמו אלפי שנאן ורכב רבותי' מלאכי קדש וימינו אוחז' את התורה
שנ' מימינו אש דת למו' מכאן אתה למד שדברי תור' כגחלי אש ונתן להם
בלשון חבה שנ' שמאלו תחת לראשי בלשון שבוע' שנ' נשבע ה' בימינו ובזרוע
עוזו ואין ימינו אלא שבועה שנ' נשבע ה' בימינו ר"א אומ' מיו' שיצאו ישראל
ממצרים היו נוסעים וחונים בחלקלקות שנא' ויסעו ויחנו עד שבאו כלם
להר סיני וחנו כנגד ההר שנ' ויחן שם ישראל נגד ההר א"ל מקבלי' אתם
את התורה אמרו כלם פה אחד עד שלא נשמע את התורה אנו שומרים
ועושים כל המצות הכתובים בתורה שנ' ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה'

נעשה

· שכבר מתו כל האנשים המבקשים את נפשך וכי מתים היו והלא חיים היו אלא שירדו מנכסיהם · מכאן אתה למד שכל היורד מנכסיו כאלו מת לכך נאמר כי מתו כל האנשים · א"ל לך ואשלחך אל פרעה · אמר לפניו רבש"ע שלח נא ביד תשלח ביד אותו האיש שאתה עתיד לשלוח · א"ל לא אמרתי לך לך ואשלחך אל ישראל אלא לך ואשלחך אל פרעה · ולאותו האיש שאתה אומר אני שולח לעתיד לבא אל ישראל שנא' הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' · אמר לפניו רבש"ע תן לי מופת ואות · א"ל השלך את מטך ארצה והשליך את מטהו ארצה ונעשה נחש שרף · ולמה הראה הקב"ה למשה כנחש שרף במטה ולא הראהו דבר אחר אלא מפני שהנחש נושך וממית לבני אדם כך היו פרעה ועמו נושכים וממיתים את ישראל ואחר ונעשה כעץ יבש שנא' ויאמר ה' שלח ידך ואחוז בזנבו · אמר לפניו רבש"ע תן לי מופת א"ל הבא נא ידך בחיקך והביא ידו בחיקו והוציאה מצורעת ולמה הראה הקב"ה למשה בדבר טמא אות פרעה ולא הראהו בדבר טהור אלא מה המצורע הזה טמא ומטמ' כך היו פרע' ועמו טמאין ומטמאין את ישראל ואחר וכטהר א"ל כך יטהרו ישראל מטמאות המצרים ויאמר הבא נא ידך בחיקך · למה הראה הקב"ה למשה כאש מתוך הסנה אלא האש אלו ישראל שנמשלו לאש שנ' והיה בית יעקב אש והסנה אלו העכו"ם שנמשלו כקוצים וכדרדרים · א"ל כך יהיו ישראל בתוך העמים לא אש של ישראל אוכלת העמים שנמשלו כקוצי' וכדרדרים ולא לעכו"ם מכבין שלהבתן של ישראל שהן דברי תורה · אבל לעתי' לבא אש של ישראל אוכלת כל העכו"ם שנמשלו כקוצים וכדרדרים שנא' והיו העמים משרפו' שיד · אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע הודיעני שמך הגדול והקדוש שאקר' לך בשמך ותענני והודיעו שנ' ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה · ויאמר עוד אלהים אל משה וגו' וראו העליונים שמסר הקב"ה לו שם המפורש וענו ברוך אתה ה' חונן הדעת :

נמוכה וכלו קוצים ודרדרים · ולמה שכן בתוך צרה נמוכה אלא שראה את
ישראל בצרה גדולה אף הוא שכן עמהם בתוך צרה לקיים מה שנא' בכל
צרתם לו צר · ר' לוי אומר המטה שנברא בין השמשות נמסר לאדם הראשון
בג"ע · ואדם מסרו לחנוך · וחנוך מסרו לנח · ונח מסרו לשם · ושם מסרו
לאברהם · ואברהם מסרו ליצחק · ויצחק מסרו ליעקב · ויעקב הורידו
למצרים ומסרו ליוסף בנו וכשמת יוסף נשלל כל ביתו ונתן בפלטרין של
פרעה והיה פרעה א' מחרטומי מצרים וראה את המטה ואת האותו' אשר
עליו וחמד אותו בלבו · ולקחו והביאו ונטעו בתוך גן ביתו של יתרו
וראה את המטה ולא היה אדם יכול לקרוב אליו עוד · וכשבא משה לביתו
נכנס לגן ביתו של יתרו וראה את המטה וקרא את האותות אשר עליו
ושלח ידו ולקחו וראה יתרו את משה ואמר זה עתיד לגאול את ישראל
ממצרים לפיכך נתן לו את צפורה בתו לאשה שנא' ויואל משה לשבת את
האיש וגו' · והיה משה רועה את צאנו של יתרו מ' שנה ולא שכלה אותם.
חית השדה והיו פרים ורבו הרבה מאד ועליהם הכתוב אומ' כצאן קדשי'
ונהג את הצאן עד שבא לחורב שנ' וינהג את הצאן אחר המדבר וגו' · ושם
נגלה עליו הקב"ה מתוך הסנה שנא' וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך
הסנה · וראה משה את האש בתוך הסנה והאש אינה אוכלת את הסנה
והסנה אינו מכבה שלהבותיו של אש · והסנה אינו צומח בארץ אא"כ יש
מים תחתיו וראה משה והיה תמה בלבו הרב' מאד מאי מאן יקריה אית לה
בגווה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה ·
אמ"ל הקב"ה משה משה עמוד על עמדך שאם אני עתיד ליתן את התור'
לישראל שנ' אל תקרב הלום של נעלך מעל רגליך · מכאן אמרו כל העומד
במקום קדוש צריך לשלוף סנדלו שכך אמר הקב"ה אל משה של נעלך מעל
רגלך · א"ל הקב"ה לך ואשלחך אל פרעה · אמר לפניו רבש"ע לא כך
אמרתי לך אין בי כח שאני נכנס בלשוני שנאמ' ויאמר משה אל ה' לא איש
דברים אנכי · ולא עוד אלא שאתה משלחני ליד אויבי ומבקשי רעתי · לא
של כשברחתי מפניהם שנ' ויברח משה מפני פרעה · א"ל אל תירא מהם

שכבר

שמצרים מלעיגים עליו ואומרים עכשיו התולעת אוכלת כל אוצרו יוסף ולא שלטה בהם רמה ולא חסרו עד יום מותו ויכלכל את הארץ ברעבון לחם לפיכך נקרא שמו כלכל שנא' ויכלכל יוסף · ר' אלעזר אומר בשעת אסיפת יעקב קרא לבנו יוסף ואמר לו בני השבע לי בברי' מילה שתעלני לקברי אבותי למערת המכפלה מתחלה היו הראשונים נשבעים בברית מילה טרם נתינת התורה שנ' שים נא ידך וגו' ונשבע לו ושמר ועש' ועלה לקבור ולגמול חסד עם יעקב אביו שנ' ויעל יוסף לקבור וגו' כשנא מחנה ישראל וכל הארץ מביאין רעבון לחם למחנה של יוסף · א"ל הקב"ה אתם גמלתם חסד עם יעקב עבדי אף אני אתן לכם שכרכם לבניכ' בעולם הזה וכשמתו כל המצריים בים סוף לא נשארו במי' אלא זכו ליקבר בארץ · אמר הקב"ה אתם צדקתם עליכם את הדין אף אני נותן לכם מקום קבורה שנ' נטית ימינך תבלעמו ארץ · וכשבאו למערת המכפלה בא עליהם עשו מהר שעיר לחרחר ריב ואמר שלי היא מערת המכפלה · מה עשה יוסף שלח נפתלי לכבוש במזלו' ולירד למצרים ולהעלו' כתב עולם שהיה ביניהם לכך נאמר נפתלי אילה שלוחה חושים בן דן היה פגום באזנו ובלשונו א"ל מפני מה אנו יושבין כאן · הראהו באצבע אמרו לו בשביל האיש הזה שאינו מניח אותנו לקבור את יעקב אבינו · מיד שלף את חרבו והתיז את ראשו ונכנס לתוך מערת המכפלה · ואת גויתו שלחו לארץ אחוזתו להר שעיר מה עשה יצחק אחז בראשו של עשו והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומ' לפניו רבש"ע יוחן רשע זה שלא למד מכל מצות שבתור' שנ' בל למד צדק ועל ארץ ישראל ועל מערת המכפלה בעול הוא מדבר שנ' בארץ נכחות יעול · השיבתו רוח הקדש ואומרת חי אני לא יראה גאות יי' שנאמר ובל יראה גאות יי' :

פרק ארבעים

ירידה החמישית שירד לסנה שנא' וארד להצילו מיד מצרים וגו' והניח כל ההר וירד לתוך הסנה ושכן בה והסנה נראה

ונופה

שמיא לפי'נתקצרו מחייו י' שנים ושמע יוסף שבא אביו לגבול מצרי' ולקח
את כל האנשים עמו ויצא לקראת אביו · וכל העם יוצאים לקראת המלך
ואין המלך יוצא לקרא' אדם אלא ללמדך שאביו של אדם כמלכו ר' פנחס
אומר שרת רוח הקדש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו · והיתה מנהגת
אותו בכל דבר חכמה כרועה שהוא מנהיג את צאנו שנא' רועה ישראל
האזינה נוהג כצאן יוסף ובכל חכמתו הטתו אשתו של פוטיפרע וכשבקש
להרגיל לדבר ערוה ראה דיוקנו של אביו וחזר לאחריו וכבש את יצרו · ג'
כבשו יצרן לפני יוצרן ואלו הן יוסף ובועז ופלטי בן ליש והי' ראוי לעמוד
מיוסף י"ב שבטים ויצאו מראשי אצבעותיו זרע עשרה שבטים שנא' ויפוזו
זרועי ידיו · כשתיירו שם שנים מנשה ואפרים והביאה עליו האשה עלילו'
דברים ונחבש בבית האסורים עשר שנים · ושם פתר החלומות של עבדי
פרעה איש כחלומו פתר כשם שהיו הדברים שנא' ויהי כאשר פתר לנו כן
היה ופתר את חלום פרע' כשרת' רוח הקדש עליו שנ' ויאמר פרעה אל
עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו · וכל הלשונות היה יודע ועוד
כשהיה עבר לשוק היה רואה את העמים עשויים כתות כתות חבורות
חבורו' והיו מדברי' איש בלשונו והיה יודע מה הם מדברי' שנ' עדו' ביהוסף
שמו וגו' ועוד שהיה רוכב במרכבה ועובר בכל גבול מצרים והיו בנות
מצריות מטעדות על החומה ומשליכות עליו טבעות זהב אולי יסתכל
בהן את יופי תארן ולא שופתו עין אדם והיה פרה ורבה בכל עין שנ' בן
פורת יוסף וגו' ובאו כל הלשונות לשבור אוכל והיו מביאין הימס שלהן
ומנחתם לשבור אל יוסף והיה מדבר עם כל עם ועם כלשונו · לפיכך
נקרא שמו תורגמן שנ' כי המליץ בינותם לפיכך היה מדבר עמהם · ואלו
שוברין את רעבון בתיהם ואלו באי' לשבור אוכל ואלו שואלין לאלו בכמה
הוא שער המכר · וכשהיו באים אל יוסף היה אומר להם כשם ששמעתם
כן הוא בשביל שלא יצא שער המשבר פחות · מכאן אמרו כל המוצי' שער
המשבר פחות אינו רואה סי' ברכה לעולם · רבי תנחום אומר זה יוסף
שכנו את האוצרות בכל עיר ועיר וקבץ את תבואות הארצות לאוצרו ·

הכותיים בסוד שם המפורש ובכתב הנכתב על הלוחות ובחרם בית דין
העליון ובחרם ב"ד התחתון שלא יאכל אדם מישראל פת כותי עד עולם.
מכאן אמרו כל האוכל פת כותי כאלו אוכל בשר חזיר. ואל יתגייר אדם
כותי ואין להם חלק בתחיית המתי' שנא' לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו
לא בעה"ז ולא בעה"ב. ועוד שלא יהיה להם חלק ונחלה בירושלים שנ'
ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים ושלחו החרם אל כל ישראל שבבבל.
ועוד הוסיפו עליהם חרם על חרם והוסיף עוד המלך כורש וקבע עליה'
חרם עולם. שנ' ואלהא די שכין שמיה תמן:

פרק שלשים ותשעה

ירידה רביעית שירד למצרים שנ' אנכי ארד עמך מצרימ'. שמע
יעקב על יוסף שהוא חי והיה מהרהר בלבו ואמר איך
אעזוב ארץ אבותי וארץ מולדתי וארץ שכינתו של הקב"ה בתוכה
ואלך אל ארץ טמאה לתוך העבדים בני חם בארץ שאין יראת שמי' בניה'.
אמר לו הקב"ה יעקב אל תירא אנכי ארד עמך מצרימ' ואנכי אעלך גם
עלה. ושמע יעקב את הדבר ולקח' את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת
בנות בניו והביא אותם שנ' בניו ובני בניו אתו וגו'. וכתו' אחר אומ' ואת
דינה בתו וכאן אומ' בנותיו ללמדך שבנותיו של יעקב נשי בניו היו. וכל
זרעו של יעקב לקחו אחיותיהם ושאר בשרם. כדי שלא יתחתנו בעמי
הארצות לפיכך נקראו זרע אמת שנ' כולו זרע אמת וכשבאו לגבול מצרי'
נתייחסו כל הזכרים ששים ושש ויוסף ושני בניו הרי שבעים חסר אחת
וכתיב בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרים מה עשה הקב"ה נכנס עמהם
במנין ועלו למספר שבעי' לקיים מה שנ' אנכי ארד עמך מצרימה ובשעלו
ישראל ממצרים נתייחסו כל הגברי' ס' רבוא חסר א'. מה עשה הקב"ה
נכנס במספר עמם ועלו מספרם ס' רבוא לקיים מה שנ' אנכי ארד עמך
מצרימה ואנכי אעלך גם עלה. רבי ישמעאל אומ' י' פעמים אמרו בני
יעקב ליוסף עבדיך אבינו שמע יוסף את הדבר ושתק ושתיקה כהודאה

ושבע שהיה עושה עבירה לא היתה אשכו מניחה אורה וידע ששבט בנימין
מעל בחרם · והפיל גורלות ונלכד שאול ויהונתן שנ' וילכד שאול ויהונתן
ולקח שאול את חרבו להרוג את בנו שנ' כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף ·
א"ל העם אדונינו המלך שגגה היא והקריבו עליו קרבן עולה על שגגתו
ונעתר לו ופדאוהו אמות שנ' ויפדו העם את יונתן ולא מת · הכותיים
אינן נחשבין לע"א מע' אומות אלא מיתר ה' גוים תשובי' למלך שנא' ויבא
מלך אשור מכותה וגו' ר' יוסי אומר הוסיף עוד עליהם ד' גוים וכולם ט'
גוים הם שנ' דיינאי ואפרסתכאי וגו' וכשגלו ישראל ממקומן משומרון שלח
המלך את עבדיו והושיב אותם בשומרון להעלות מס למלכות מה עשה
הקב"ה שלח בם את האריות והיו הורגין בהם שנ' ויהי בתחלת שבתם שם
וגו' · שלחו ואמרו למלך בבל אדונינו המלך הארץ ששלחתנו עליה אינה
מקבלת אותנו כי נשארנו מעט מהרבה · שלח המלך וקרא לכל זקני ישראל
וא"ל כל השנים האלו שהייתם בארצכם לא שכלה אתכם חית השדה ועכשיו
אינה מקבלת אותם · א"ל דבר של עבירה אולי ישוב אותם לארצכם · א"ל
אדונינו המלך הארץ היא אינה מקבלת גוי שאינו נמול · א"ל תנו מכם
שנים וילכו וימולו אותם וילמדו ספר התורה ודבר המלך אין להשיב ·
ושלחו את ר' דוסתאי ור' זכריה ומלו אות' והיו מלמדין אותם ספר התור'
בכתב נוטריקון ונוכים · והגוים האלה היו הולכים בחקות התור' ובחקו'
אלהיהם שנ' את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדין ויעלה עזר' מבבל
וזרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק והתחילו בונים בהיכל ה' שנא'
באדין קמו זרובבל בן שאלתיאל וגו' ובאו עליהם השמרונים למלחמ' ק"פ
אלף וכי שמרונים היו והלא כותיים היו אלא על שם העיר שומרון נקראו
שמרונים ועוד שבקשו להרוג את נחמיה שנ' לכה ונועדה יחדיו בכפירים
וגו' ועוד שבטלו מלאכת שמים שתי שנים והיה עד שנת היובל · מה עשה
עזרא וזרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק קבצו את כל הקהל אל
היכל ה' והביאו ג' מאות כהנים וג' מאות תינוקות וג' מאות שופרות וג'
מאות ס"ת בידם והיו תוקעין והלוים משוררים ומזמרים ומנדין את

ואת האדר׳ שהית׳ פרוש׳ לפניו ולשון זהב א׳ כפיו ויחמד אותם בלבו והלך
ולקחם וטמנם בתוך אהלו ועל מעלו אשר מעל מתו עליו ל״ו צדיקי׳ שנ׳
ויכו מהם אנשי העי כל׳ ושש׳ איש והלך יהושע וקרע את בגדיו ונפל על
פניו ארצ׳ לפני ארון ברי׳ ה׳ ובקש תשוב׳ ונרצ׳ לו הקב״ה וא״ל יהושע מעל
ישראל בחרם שנ׳ חטא ישראל וגו׳ ראה יהושע בי״ב אבנים של כהן גדול
שהן כנגד י״ב שבטים וכל שבט שהיה מצוה בידו היתה מגיה׳ אורה וכל
שבט שהיה בידו דבר עבירה לא היתה מגיה׳ אורה וידע ששבט יהוד׳ מעל
בחר׳ והפיל גורלות ונלכד עכן שנ׳ וילכד עכן בן כרמי וגו׳ ויקח יהושע
את עכן ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו
ואת כל אשר לו והעלם לעמק עכור וכתי׳ לא יומתו אבות על בנים א״כ
אלו מפני מה מתו אלא על שידעו בדבר ולא הגידו סקלם באבני׳ ושרפם
אם שריפ׳ למה סקיל׳ ואם סקיל׳ למה שריפ׳ אלא סקילה מפני שידעו בדבר
ולא הגידו שריפה על שמתו עליו ל״ו שנ׳ ויכו מהם אנשי העי כל״ו ושש׳
איש׳ ועל שנתן הודייה לפני הקב״ה יש לו חלק לעה״ב שנ׳ יעכרך ה׳ ביום
הזה היום הזה אתה עכור ואין אתה עכור לעה״ב ׃ תדע לך כח החר׳ בא
וראה מן השבטים שקנאו על הזכו׳ תשל שבט בנימין ׃ א״ל הקב״ה קנאת׳
על הזכות של שבט בנימין ולא קנאת׳ על פסל מיכה לפי׳ הרגו בהם בני
בנימין פעם ראשונה ושניה ושלישית עד שהלכו ונפלו על פניהם ארצה
לפני ארון ברית ה׳ ועשו תשובה גדולה וחרמו שיהא כל ישראל עולים
אחריהם ועשו שבועה מקטן ועד גדול שנ׳ כי השבועה גדולה ׃ וכי שבועה
נשבעו כל ישראל אלא שהחרם היא השבועה ׃ אנשי יבש גלעד לא עלו
ולא באו עמה׳ בקהל ונתחייבו מיתה שנ׳ לאשר לא עלה אל ה׳ מות יומת ׃
תדע לך כח החרם בוא וראה משאול בן קיש שהחרים שיצומו כל העם
מקטון ועד גדול שנ׳ ארור האיש אשר יאכל לחם ויהונתן לא שמע ואכל
מעט דבש ונהרו עיניו שנ׳ ותאורנה שתי עיניו ׃ ראה שאול את הפלשתי׳
חוזרי׳ על ישראל וידע שמעלו ישראל בחרם וראה בי״ב שבטים שכל שבט
ושבט שהיה עושה דבר מצוה היתה אבנו מאירה אורה וכל שבט

אחיו ולקחו את יוסף והשליכו אותו אל הבור שנא' ויקחוהו וישליכו אותו
הבורה· מה עשה ראובן הלך וישב לו באחד מן ההרי' לירד בליל' ולהעלו'
את יוסף מן הבור וט' אחיו היו יושבים במקום א' בלב א' ועצה א'· ועברו
עליהם ישמעאלים ואמרו לכו ונמכרנו לישמעאלים והיו מוליכין אותו
לקצה המדבר ואין יעקב אביו שומע את שמעו עוד· ומכרו אותו
לישמעאלים בכ' כסף כל א' וא' נטל שני כספי' לקנות מנעלי' ברגליה' שנ'
על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלי' אמרו פתרי' בינינו שאין אחד
ממנו מגיד הדבר ליעקב אבינו עד שיהיה ברשות כלנו א"ל יהוד' ראובן
אינו כאן ואין החרם מתקיי' אלא בעשר' מה עשו שתפו למקו' עמה' וחרמו
וירד ראובן בלילה להעלו' את יוסף מן הבו' ולא מצא אותו שם א"ל הרגת'
את יוסף ואני אנה אני בא והגידו לו את הדב' שעשו ואת החר' שהחרימו·
ושמע ראובן את החר' ושתק וגם הקב"ה שתק ומפני החר' לא הגיד הדבר
ליעקב וכתיב בו מגיד דבריו ליעקב וגו' ואת הדב' הזה לא הגיד ליעקב
לפיכך לא ידע יעקב את הדבר שנעשה ליוסף ואמר טרוף טורף יוסף· ר'
ינאי אומר מכירת יוסף לא נתכפר לשבטים עד שמתו שנ' ונגלה באזני
ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון· ובמכיר' יוסף בא רעב
בארץ ישרא' שבע שנים וירדו אחי יוסף לשבור בר בארץ מצרי' ומצאו את
יוסף שהוא חי והתירו את החר' ושמע יעקב על יוסף שהוא חי וחית' רוחו
שנ' ותחי רוח יעקב אביה' וכי מתה היתה רוחו של יעקב שחיתה אלא מפני
החרם נסתלקה רוח הקדש מעליו· וכיון שהתירו את החר' שרתה עליו
רוח הקדש כבתחלה שנ' ותחי רוח יעקב אביהם ותרגם אנקלוס ושרת
רוח נבואה על יעקב אבוהון· ר"ע אומר החר' היא השבועה ושבועה היא
החרם וכל מי שהוא מפר את החרם כאלו מפר את השבוע' וכל מי שיודע
הדבר ואינו מגיד בא עליו החרם ומכלה אותו ואת עציו ואת אבניו
שנאמר וכלתו ואת עציו ואת אבניו· תדע לך כח החרם שהוא גדול בא
וראה מיהושע בן נון שהחרים את יריחו היא וכל אשר בה· ושרף
באש עכן בן כרמי בן זרח ראה את התרפי' ואת הכס' שהיו מקריבי' לפניו

ואת

שנא' ויקברו אותו עשו ויעקב בניו · אמ' עשו ליעקב נחלוק · כל מה שהניח
לנו אבא לשני חלקים ואני נוטל שאני בכור · אמר יעקב הרשע הזה לא מלא
עינו מן העושר שנא' גם עינו לא תשבע עושר · מה עשה יעקב חלק לשני
חלקים כל מה שהיה לאביו חלק אחד ואת ארץ ישראל לחלק א' מה עשה עשו
הלך אצל ישמעאל למדב' להועץ בו שנ' וילך עשו אל ישמעאל אמר ישמעאל
לעשו האמורי והכנעני או בארץ ויעקב בוטח לרשת את הארץ אלא טול
מה שהניח אביך ואין ליעקב מאומה ולקח עשו כל מה שהניח אביו · וארץ
ישראל ומערת המכפלה נתן ליעקב וכתבו כתב עול' ביניהם אמר יעקב
לעשו לך מארץ אחוזתי מארץ כנען ולקח עשו את נשיו ואת כל אשר לו
שנ' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו ובשכר שפנה את כל כליו בשביל יעקב
אחיו נתן לו מאה מדינו' משעי' ועד מגדיאל שנ' אלוף מגדיאל אלוף עירם זה
רומי · אז ישב יעקב בטח ושאנן בארץ כנען ובארץ מולדתו ובארץ מגורי
אביו שנ' וישב יעקב בארץ מגורי אביו · ר' ישמעאל אומר כל בן זקן חביב
לאביו שנ' וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו · וכי בן
זקונים היה יוסף והלא בנימן היה בן זקונים אלא ע"י שראה בנבואתו
שהוא עתיד למלוך לפיכך היה אוהב אותו מכל בניו וקנאו אותו קנאה
גדולה שנ' ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם · ועוד שראה אותו בחלומו
שעתיד למלוך והגיד לאביו והוסיפו לו קנאה על קנאה שנ' ויוסיפו עוד
שנוא אותו שראה בני פלגשי אביו אוכלין בשר אליות כבשים כשהן חיים
והוצי' עליה' דופי לפני אביה' שנ' ולא יכלו דברו לשלו' אמר יעקב ליוסף
יוסף בני הרי יש לי כמה ימים שלא שמעתי שלום אחיך ושלום הצאן שנא'
ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן · והנער היה הולך
ותועה בדרך ופגע בו גבריאל המלאך שנ' וימצאהו איש והנה תוע' בשדה
ואיש זה גבריאל שנ' והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון אמר לו מה אתה מבקש
א"ל את אחי אנכי מבקש שנ' ויאמ' את אחי אנכי מבקש והוליכו אצל אחיו
וראו אותו ובקשו להרגו שנא' ויראו אותו מרחוק · אמר להם ראובן אל
תשפכו דם השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר וימת שם · ושמעו לו

רגליהם של בני עשו מהר שעיר שנא' וירד מיעקב וגו' וכתיב ולא יהיה
שריד לבית עשו כי ה' דבר:

פרק שלשים ושמונה

כתיב ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש וכשבא יעקב לביתו בארץ אחוזתו שבארץ כנען נשכו הנחש ואיזה נחש שכם בן חמור שהיתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצא' החוצ' · מה עשה שכם בן חמור הביא משחקות נערות חוצה לה מתופפו' בתופים יצאה דינה לראות בבנות המשחקות ושללה ושכב אותה והרת וילדה את אסנת ואמרו בני ישראל להרגה שעכשיו יאמרו כל הארץ שיש בית זנות באהלי יעקב מה עשה יעקב הביא ציץ וכתב עליו שם הקדש ותלה על צוארה ושלחה והלכה לה והכל צפוי לפני הקב"ה וירד מיכאל המלאך והורידה למצרים לביתו של פוטיפרע שהיתה אסנת ראויה ליוסף לאשה · והיתה אשתו של פוטיפרע עקרה וגדלה עמה כבת וכשירד יוסף למצרי' לקחה לו שנ' ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע כהן און לאשה · שמעון ולוי קנאו קנאה גדולה על הזנות שנ' הכזונה · ולקחו איש חרבו והרגו את כל אנשי שכם · וכששמע יעקב נתיירא הרבה מאד שאמר עכשיו יבאו כל עמי' הארץ ויאספו עלי ויהרגוני התחיל מקלל רוגזם של בניו שנ' ארור אפם · ועוד שקלל את חרבם בלשון יונית שנ' כלי חמס מכרותיהם (שכן היוני' קורין לחרב מכיר) · שמעו כל מלכי הארץ ונתייראו מאד אמרו אם שני בני יעקב עשו הדבר אם יאספו כלם יכולים להחריב את העולם ונפל פחדו של הקב"ה עליהם שנ' ויהי חתת אלקים · ולקח יעקב בניו ובני בניו ונשיו והלך לקרי' ארבע אצל יצחק אביו ומצ' שם את עשו ואת נשיו יושבי' באהל יצחק ונט' אהלו חוצה לו וראה יצחק את יעקב ואת נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל אשר לו ושמח בלבו מאד · ועליו הכתוב אומר וראה בנים לבניך שלום על ישראל · ר' לוי אומר בשעת אסיפתו של יצחק הניח את מקנתו ואת קניינו ואת כל אשר לו לשני בניו לפי' גמלו לו חסד שניה'

שנאמר

בכורות לד' אמהות ונשתיירו שמונ' התחיל משמעון וגמר בבנימין שבמעי
אמו ועוד התחיל משמעון וגמר בלוי ועלה לוי מעשר קדש לה' שנ' העשירי
יהיה קדש לה' · ר' ישמעאל אומר כל הבכורות כשהן בטמיר' העין חייבין
להתעשר מעשר ולא עשר יעקב אלא למפרע התחיל מבנימין שבמעי אמו
ועלה לוי קדש לה' ועליו הכתו' אומ' העשירי יהיה קדש לה' · ירד מיכאל
המלאך ונטל את לוי והעלהו לפני הקב"ה · אמר לפניו רבש"ע זה גורלך
וחלק מעשרך ופשט יד ימינו וברכו שיהיו בני לוי משרתים לפניו בארץ
כמלאכי השרת בשמים · אמר מיכאל לפני הקב"ה רבש"ע המשרתים
למלך אינו נותן להם טרף מזונם לפיכך נתן להם לבני לוי כל קודש
שעלה לשמו שנ' אשי ה' ונחלתו יאכלון · כשעבר יעקב לבוא בארץ כנען
בא עשו אליו מהר שעיר בזעף אף וזמם להרגו שנ' זומ' רשע לצדיק וחורק
עליו שיניו · אמר עשו איני הורג את יעקב אחי בחצים ובקשת אלא בפי
אני הורגו ומוצץ את דמו שנ' וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפול על צואריו
וישקהו ויבכו אל תהי קוראהו וישקהו אלא וישכהו ונעשה צוארו של
יעקב כעצם השן ועליו הכתוב אומר צוארך כמגדל השן וקהו שיניו של
עשו וכיון שראה שלא עלת' בידו תאותו התחיל כועס וחורק בשיניו שנא'
רשע יראה וכעס שיניו יחרוק ונמס ולקח יעקב את מעשר קנינו שהביא
מפדן ארם ושלח ביד עבדיו ונתן לעשו אמר לה' אמרו לו כה אמר עבדך
יעקב אמר לו הקב"ה יעקב עשי' הקדש חול · אמר לפניו רבון כל העולמי'
אני מחניף לרשע בשביל שלא יהרגני · מכאן אמרו חכמים מחניפין את
הרשעים בעה"ז מפני דרכי שלום · א"ל עשו אחי יש לי רב ובשביל שחלק
יעקב כבוד לעשו לפיכך חלקו בני יעקב כבוד לבני עשו בלשון רב שנאמ'
רב לכם סוב את ההר הזה · א"ל הקב"ה לא דייך שעשית את עצמך
קדש חול אלא שאמרתי ורב יעבוד צעיר ואתה אמרת עבדך יעקב חייך
כדברך יהיה הוא ימשול עליך בעולם הזה ואתה תהיה מושל עליו בעולם
הבא · לפיכך א"ל יעקב יעבר נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהל' לאטי
וגו' · מכאן אתה למד שאין בני עשו נופלין עד שיבא שריד מיעקב ויקלך
רגליכם

פרקי רבי

פרק שלשים ושבעה

כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב הארי זה לבן שרדף אחרי יעקב לחטוף את נפשו הדוב זה עשו שעמד על הדרך כדוב שכול בא להמית אם על בנים והארי יש לו בושת פנים הדוב אין לו בושת פנים. עמד יעקב והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים לא כך אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך והרי עשו אחי עתה בא להרגני ואיני מתיירא ממך ואני מתיירא ממנו מכאן אמרו אל תתיירא מפני איש שוטר ומושל אלא מפני אדם שאין בו יראת שמים ועומד לו על הדרך כדוב שכול להמית אם על בני' מה עשה הקב"ה שלח לו מלאך להצילו ולהושיעו מיד עשו ונראה לו כאיש שנ' ויאבק איש עמו עד עלות השחר וכיון שעלה עמוד השחר א"ל המלאך שלחני שהגיעה עת עמידתי לשרת ולזמר לפני הקב"ה ולא רצה יעקב לשלחו מה עשה המלאך התחיל לשורר ולזמר מן הארץ וכששמעו העליוני' את קול המלאך שהיה משורר ומזמר מן הארץ אמרו בשביל כבוד הצדיק אנו שומעין את קול המלאך מן הארץ עליו הכתוב אומ' מכנף הארץ זמירו' שמענו צבי לצדיק וגו' ועוד אמר לו המלאך שלחני אמר לו יעקב איני משלחך עד שתברכני שנ' לא אשלחך כי אם ברכתני וברכו שנ' ויברך אותו שם. ועוד אמר לו שלחני אמר לו איני משלחך עד שתאמר לי מה שמך וקרא שמו ישראל כשמו שנקר' שמו ישראל רצה יעקב להתגב' עם המלאך והפילו לארץ מה עשה המלאך אחז בגיד הנשה שעל כף הירך ונשה גיד הנשה שלו ונעש' כחלב המת לפיכך אסור לבני ישראל לאכול גיד הנש' שעל כף הירך שנ' על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך וגו' רצה יעקב לעבור את מעבר יבוק ולהתעכב שם א"ל המלאך לא כך אמרת לי עשר אעשרנו לך מה עשה יעק' לקח את כל מקנ' קניינו שהביא מפדן ארם והיו חמשת אלפים וחמש מאות צאן ועוד אמר המלאך ליעקב והלא יש לך בנים ולא עשרת אותם לי. מה עשה יעקב הפרים ד'

בכורות

יראו רגליהם ולא יהלכו שנא' שנואי נפש דוד שהיה דוד שונא לשמוע ע"א
שנ' על כן יאמרו עור ופסח וגו' אמר דוד לאנשיו כל מי שיעלה בראשונה
ויסיר את הצלמי' הללו שכתוב עליהם אות ברית שבועת אברהם יהיה
לראש ועלה בראשונה יואב בן צרויה ויהי לראש שנא' ויעל יואב בן צרוי'
בראשונ' ואח"כ קנה את עיר היבוסי לישראל בכתב עולם לאחוז' עולם
מה עשה לקח מכל שבט נ' שקלים הרי כלן שש מאות שקלים שנ' ויתן דוד
לארנון וגו' · ויצחק כרת ברית עם עמי הארץ כשגר בארץ פלשתים ראה
אותם שהפכו פניהם ממנו יצא מהם בשלום · והלכו אחריו אבימלך וכל
גדוליו א"ל הפכתם פניכם ממני ועכשיו באתם אלי שנ' ויאמר אליה' יצחק
מדוע וגו' ויאמ' ראה ראינו כי היה ה' עמך אמרו אנו יודעי' שהקב"ה עתיד
ליתן לזרעך את כל הארצות הללו כרות עמנו ברית שאין ישראל יורשין
את ארץ פלשתים מה עשה יצחק לקח אמה אחת ממתג חמור שהיה
רוכב עליו ונתן לו לאות שיהא בינהם ברית שבוע' וכשמלך דוד רצה לבא
בארץ פלשתים ולא היה יכול ליכנס מפני ברית יצחק עד שלקח מהם
אות ברית שבועת יצחק שנאמר ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים
כתיב ויכנעו פלשתים ולא יכלו פלשתים עוד : יעקב כרת ברית עם
עמי הארץ שאמר לו לבן אני יודע שהקב"ה עתיד ליתן לזרעך את כל
הארצות האל כרות עמי ברית שבועה שאין ישראל יורשין את ארץ ארם
והניב לו מצבה אבנים והביא את בניו עמו בברית שבועה שנ' ויאמ' יעקב
לאחיו לקטו אבנים וכי אחיו היו והלא בניו היו אלא ללמדך שבניו של
אדם אחיו : א"ל לבן אם ישראל יורשין את הארץ שלא יבאו בארץ ארם
לרעה שנ' אם אני לא אעבור את הגל הזה · וכשמלך דוד רצה לבא בארץ
ארם ולא היה יכול מפני כח ברית שבועת יעקב עד ששבר את המצבה
ההיא ועליו אמר משה שבר תשבר מצבותיהם ואח"כ כבש את ארץ ארם
שנ' ויך דוד את הדרעזר מלך ארם :

מפני צדיק כיוצ׳ מפני המלאך וילד׳ רחל ומתה שנ׳ ויהי בצאת נפש׳ כי מתה ׃
ר׳ יהודה אומר ג׳ אבות כרתו ברית עם עמי הארץ ואלו הן אברה׳ יצחק
ויעקב אברהם כרת ברית עם עמי הארץ כשנגלו המלאכים עליו היה
סבור שהן אורחי׳ עם הארץ ורץ לקראתם ורצה לעשות להם סעוד׳ גדול׳
ואמר לשרה לעשות להם סעודה באות׳ שעה כשהיתה לשה שרה ראת׳ דם
נדה לפיכך לא הגיש להם מן העוגות ורץ להביא בן בקר וברח לפניו
בן הבקר ונכנס למערת המכפלה ונכנס אחריו שם ומצא שם אדם וחוה
שוכבים על המטות וישני׳ ונרות דלוקין עליהם וריח טוב עליהם כריח
ניחוח לפיכך חמד את מערת המכפלה לאחוז׳ קבר אמ׳ לבני יבוס לקנו׳
מהם את מער׳ המכפלה במכר טוב ובזהב ובשטר עולם לאחוזת קבר וכי
יבוסי׳ היו והלא חתיים היו אלא על שם עיר יבוס נקראו יבוסים ולא קבלו
האנשים התחיל כורע ומשתחוה אליהם שנ׳ וישתחו אברהם לפני עם
הארץ אמרו לו אנו יודעי׳ שהקב״ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצו׳
האל כרות עמנו שבועה שאין ישראל יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונ׳
של בני יבוס ואחר כך קנה את מערת המכפלה במכר זהב ונכתב עולם
לאחוזת עולם שנ׳ וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את
הכסף אשר דבר באזני בני חת ד׳ מאות שקל כסף עובר לסוחר ׃ מה עשו
אנשי יבוס עשו צלמי׳ של נחשת והעמידו אותן ברחוב העיר וכתבו עליה׳
שבועת אברהם וכשבאו ישראל לארץ רצו ליכנס בעיר היבוסי ולא היו
יכולין ליכנס מפני אות ברית שבוע׳ אברה׳ שנ׳ ואת היבוסי יושבי ירושל׳
וגומ׳ וכשמלך דוד ורצה ליכנס בעי׳ היבוסי׳ לא הניחו אותו שנא׳ ויאמרו
לדוד לאמר לא תבא הנה וגומר והלא היו ישראל כחול הים אלא מכח
ברית שבועת אברהם ראה דוד וחזר לאחוריו שנ׳ וישב דוד במצודה אמרו
לו אין אתה יכול ליכנס בעיר היבוסי עד שתסיר כל הצלמי׳ הללו שכתוב
עליהם אות שבוע׳ אברה׳ שנ׳ כי אם הסירך העורים והפסחי׳ אלו הצלמי׳
שנ׳ עליה׳ על כן יאמרו עור ופסח לא יבא אל הבית ׃ שמא תאמר העורי׳
והפסחים לא היו נכנסין במקדש ח״ו אלא אלו הצלמים שעיני׳ להם ולא

אנשי המקום לגמול חסד עם יעקב שנאמר ויאסוף לבן את כל אנשי
המקום ויעש משתה אמר הקב"ה אתם גמלתם חסד עם יעקב עבדי
אף אני אתן לכם שכרכם בעה"ז בשביל שלא יהא כוח לרשעים לעתי' לבא
שנ' ונעמן שר צבא מלך ארם · לקח לבן את ב' שפחותיו ונתנן לב' בנותיו ·
וכי שפחותיו היו והלא בנותיו היו אלא ללמדך שבניו של אדם מפלגשו
נקראו שפחות שנא' ויתן לבן לרחל בתו וגו' ר"ל אומ' ראה הקב"ה בצרת'
של לאה ונתן לה הריון בטן ונחומים לנפשה וילדה איש טוב תאר וחכם
ואמרה ראו בן שנתן לי הקב"ה שנאמר ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו
ראובן ועל כן קראה שמו ראובן רבי אליעזר אומר מז' חדשים ילדה
לאה את בניה ולשבע שנים נולדו ליעקב י"א שבטי' ובת אחת וכולן נולדו
וזוגן עמהם חוץ מיוסף שלא נולד זוגו עמו שהיתה אסנת בת דינה ראויה
לו לאשה וחוץ מדינ' שלא נולד זוגה עמה · אמרה הילדה הוא דין ומשפט
היא על כן קראה שמה דינה · ועוד היה ר"א אומר ברח יעקב לבוא אל לבן
וברח לצאת מפני לבן · ברח לבא אל לבן מנין שנ' ויברח יעקב שדה ארם ·
ברח מפני לבן מנין שנ' ויגד ללבן ביום הג' כי ברח יעקב · ולמה ברח שאמ'
לו הקב"ה יעקב איני יכול לשכן שכינתי עליך בח"ל אלא שוב אל ארץ
אבותיך וגו' לפיכך ברח ולקח לבן כל אנשי ביתו ועירו גבורי כח ורדף
אחריו להרגו ירד מיכאל ושלף חרב אחריו ובקש להרגו א"ל אל תדבר עם
יעקב וגו' שנ' ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה השכים לבן בבק'
וראה את כל אשר ליעקב וא"ל כל אלו משלי הוא הואיל ולקחת את כל
שלי למה גנבת את אלהי את התרפים שלי שהייתי משתחוה להם · ומה הן
התרפי' שוחטין אדם בכור ומולקין את ראשו ומולחים אותו במלח ובשמן
וכותבין על ציץ זהב שם רוח טומאה ומניחין אותו תחת לשונו ונותנין
אותו בקיר ומדליקין נרות לפניו ומשתחוים לו והוא מדבר עמהם ומנין
שהתרפים מדברים שנאמר כי התרפי' דברו און לפיכך גנבתם רחל שלא
יגידו ללבן שברח יעקב ולא עוד אלא להכרית ע"ז מבית אביה ויעקב
לא ידע בכל אלה ואמר כל מי שגנב את התרפים ימות בלא עתו והיוצא

מפני

לפניו · ומנין תדע שהוא כן בא וראה מאליעזר עבד אברהם שעד שלא
נכנס לעיר מצא נערות יוצאות לפניו שנ' הנה אנכי נצב על עין המי' וגו'
והקב"ה מצליח דרכו שנ' וה' הצליח דרכי · ועוד ממי את למד ממשה רבי'
שעד שלא נכנס לעיר מצא נערו' יוצאו' לפניו שנ' ולכהן מדין וגו' והצליח
דרכו ועלה למלכו' · ומנין תדע שהוא כן בא וראה מיעקב שעד שלא נכנס
לעיר מצא נערות יוצאות לפניו שנ' והנה רחל בתו באה עם הצאן · רב
הונ' אומ' הכל גלוי לפני הקב"ה קודם שבא יעקב לחרן מה עשה הקב"ה
שלח מגפה בצאנו של לבן ונשתיירו מעט מהרב' מה כתי' רחל רועה שנ'
ורחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רועה היא ומנין שנשתיירו מעט מן
הרבה שנא' ויעקב רואה את צאן לבן הנותרות מן המגפה ויברך ה' אותך
לרגלי זכו רגליו של יעקב להפרות ולהרבות צאנו של לבן · מכאן אמרו
יש רגלי אדם מברכת בית ויש רגלי אדם מחרב' בית והיה רגל יעקב מברכ'
שנ' ויברך ה' אותך לרגלי · וכן אמר לבן ליעקב נחשתי ויברכני ה' בגללך ·
כששמע לבן את שמע יעקב בן אחותו וכח גבורתו שעשה על הבאר רץ
לקראתו לנשקו ולחבקו שנ' ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו וגו'
ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה וגו' וכי אחיו היה והלא בן אחותו היה
ללמדך שבן אחותו של אדם קרוי בנו ובן אחיו של אדם כאחיו · ומנין אנו
למדים מאברהם אבינו שאמר ללוט אל נא תהי מריבה וגו' וכתוב א' אומ'
וישמע אברם כי נשבה אחיו וכי אחיו היה והלא בן אחיו היה אלא ללמדך
שבני אחיו של אדם כאחיו ובני בניו של אדם כבניו ומנין אנו למדין
מיעקב שאמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וכי בניו היו והלא
בני בניו היו אלא ללמדך שבני בניו של אדם כבניו · ובני בנותיו של אדם
כבניו ומנין מלבן שאמ' ליעקב הבנות בנותי והבנים בני והצאן צאני וכי
בניו היו והלא בני בנותיו היו אלא ללמדך שבני בנותיו של אדם כבניו ·
התחיל יעקב לעבוד בלאה ז' שנים לאחר ז' שנים עשה ז' ימי' משתה ושמחה
ולקח את לאה שנ' מלא שבוע זאת ויעש יעקב כן וימלא שבוע זאת ועוד
הוסיף ז' ימים משת' ולקח את רחל שנ' ויתן לו את רחל בתו וגו' כשאספו כל

פני' של יעקב ואומר זה הפנים כפני החיה שבכסא הכבוד אלו עולים· ואלו יורדים שנ' והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו והראהו הקב"ה ד' מלכיו' מושלן ואובדן והראהו שר מלכו' בבל עולה ע' עוקי' ויור' והראהו שר מלכו' מדי עולה נ"ב עוקי' ויור' והראהו שר מלכו' יון עולה ק"פ עוקי' ויורד' והראהו שר מלכו' אדום עולה ואינו יורד ואומ' אעלה על במתי עב אדמ' לעליון· א"ל יעקב אך אל שאול תורד אל ירכתי בור· א"ל הקב"ה אם תגביה כנשר· השכי' יעקב בפח' גדול ואמ' ביתו של הקב"ה במקו' הזה שנ' ויירא ויאמ' מה נורא המקו' הזה· מכאן אתה למד שכל המתפלל במקו' הזה בירושלי' כאלו התפלל לפני כסא הכבוד שער השמי' שם הוא ופתח פתוח לשמוע תפלה שנ' וזה שער השמים· וישב יעקב ללקוט את האבני' ומצא אותם כלם אבן אחת ושם אותה מצב' בתוך המקו' וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה שנ' ויצוק שמן על ראשה· מה עשה הקב"ה נטה רגל ימינו וטבע' האבן עד עמקי תהומות ועשה אותה סניף לארץ כאדם שעושה סניף לכיפה לפיכך נקראת אבן השתיה שמשם הוא טבור הארץ ומשם נמתח' כל הארץ ועליה היכל ה' עומד שנ' והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים ונפל יעקב על פניו ארצה לפני אבן השתיה והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומ' רבש"ע אם תשיבני למקו' הזה בשלו' אזבח' לפניך זבחי תודו' ועולות שנ' וידר יעקב נדר לאמר ושם הניח את הבאר ומשם נשא רגליו ובהרף עין בא לחרן שנא' וישא יעקב רגליו ואומר ויצא יעקב מבאר שבע ויגוע' והאל הקדוש נקדש בצדקה וענו העליוני' ואמרו בא"י האל הקדוש:

פרק שלשים וששה

בלכתך לא יצר צעדיך ואם תרוץ לא תכשל לא נלו צעדיו של יעקב ולא נכשל כחו וכגבור כח גלל את האבן מעל פי הבאר והית' הבאר עולה ושופכ' מים חוצה לה וראו הרועי' ותמהו כלן ולא היו יכולין לגלגל את האבן ויעקב גלגל אותה לבדו מעל פי הבאר· ר"ע אומר כל מי שהוא נכנס לעיר ומוצא נערות לפניו דרכו מצלחת

לפניו

לך כשנהרג הבל היו אבותיו אוכלין על אבלו מאכל עדשי' באבל ובצרה
וכשנשרף הרן באור הכשדים היו הוריו אוכלין על אבלו מאכל עדשים
באבל ובצרה ויעקב היה אוכל מאכל עדשי' באבל ובצר' על שהיתה מלכות
שררה ובכורה של עשו ובאותו היום מת אברהם אבינו זקנו וישראל אוכלין
מאכל עדשי' ואבל וצרה על אבל ב"ה ועל גלות ישראל׃ מכאן אתה למד
שאין בני עשו נופלין עד בא שריד מיעקב ויתן לעשו מאכל עדשים
באבל ובצרה ויקח מהם שררת מלכות ובכורה שקנה יעקב ממנו בשבוע'
שנא' ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו׃ ר"ע אומר כל מקום שהיו
אבותיו הולכים היתה הבאר מהלכת לפניה' וחופרין ג"פ ומוציאין אותה
לפניה' וחפר יצחק בארץ ג"פ ומצא אותה לפניו שנ' וישב יצחק ויחפר את
בארו' המי' חפר בארץ ב"פ ומצא אות' לפניו שנ' ויחפרו עבדי יצחק בנחל
וכתי' בירושלים והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים היא הבאר
שעתידה לעלות בירושלים ולהשקות את כל סביבותיה ועל שמצאו אותה
שבעה פעמים קראו אותה שבעה שנא' ויקרא אותה שבעה על שם הבאר
נקראת העיר באר שבע עד היום הזה׃ בן שבעים ושבע שנה היה יעקב
בצאתו מבית אביו והיתה הבאר מהלכת לפניו מבאר שבע עד הר המורי'
מהלך ב' ימים והגיע בחצי היום לשם ופגע בו הקב"ה שנא' ויפגע במקו'
וילן שם כי בא השמש׃ ולמה נקרא שמו מקום אלא בכל מקום שהצדיקים
שם הוא נמצא עמהם שנ' בכל המקו' אשר אזכיר את שמי אמר לו הקב"ה
יעקב הלחם בנקלונך והבאר לפניך לאכול ולשתו' במקו' הזה אמר לפניו
רבש"ע עד עכשיו לא ירד השמש כ' ירידות ואני שוכב במקו' ובלא עתו בא
השמש במערב והביט יעקב וראה את השמש בא במער' וילן שם שנ' וילן שם
כי בא השמש לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו
וישם אותם מראשותיו באותו המקו' להודיעו שעתידין לעמוד ממנו שני'
עשר שבטים ונעשו כלן אבן אחת להודיעו שכלם עתידין להיות גוי אחד
בארץ שנ' ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ׃ רבי לוי אומר באותה הלילה
הראה לו הקב"ה את כל האותות הראהו סולם עומד מן הארץ ועד
השמים שנ' ויחלום והנה סולם ומלאכי השרת עולים ויורדים בו ורואין

מה הקב"ה לפניו אין שינה כך הנפש אינה ישנה מה הקב"ה סובל את עולמו כך הנפש סובלת לכל הגוף וכל הנפש משלו הן שנ' כל הנפשות לי הנה וגו' · רבי יהודה אומר מיום שחרב בית המקדש ארץ אומללה מדע' יושביה כאדם שהוא חולה ואין בו כח לעמוד כך הארץ אומללה ואין בה כח ליתן את פירותיה שנ' והארץ חנפה תחת יושביה ולעתיד לבוא הקב"ה מוריד תחיית טל ומחיה המתים שנ' יחיו מתיך אלו ישראל שמתו בטוחים על שמו · נבלתי יקומון אלו הע"א שהם כנבלת הבהמ' שיקומו ליום הדין אבל לא יחיו · הקיצו ורננו שוכני עפר אלו הצדיקים שהם שוכני עפר כי טל אורות טליך אין טל צדיקים טל של חושך אלא טל של אור והוא נותן רפואות לארץ שנ' וארץ רפאי' תפיל ומה הוא נותן רפואו' לארץ · אר"ת אדרע' לארע' ותפקידתה תפקידת' תפלוט טל לתחית המתי' ומאיזה מקו' הוא יורד מראשו של הקב"ה ולעתי' לבוא מנער שער ראשו ומוריד תחיית טל ומחיה את המתים שנ' אני ישנה ולבי ער עד שראשי נמלא טל :

פרק שלשים וחמשה

טוב אחרית דבר מראשיתו · הברכות הראשונות שבירך יצחק ליעקב על טללי שמים ועל דגן הארץ שנ' ויתן לך האלקים מטל השמים · הברכות האחרונות ברכות יסוד עולם ואין בהם הפסק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנ' ואל שדי יברך אותך · ועוד הוסיף לו את ברכת אברה' שנ' ויתן לך את ברכת אברה' לך ולזרעך אתך הוי אומר טוב אחרית דבר מראשיתו טוב ארך אפים מגבה רוח דבר זה אמר יעקב אבינו שבכל יום ויום הוא מאריך את רוחו ואוזר כל דברי פנגיות מגבה רוח זה עשו הרשע שבכל יום ויום היה אוכל מצדו ומגבות רוחו לא היה נותן ממאכלו ליעקב מאומה · פעם אחת יצא לצוד ציד ולא עלתה בידו וראה יעקב אוכל מאכל עדשים וחמד אותם בלבו ואמר לו הלעיטני נא מן האדום האדום הזה אמר לו יעקב אדום יצאת ממעי אמך ומאכל אדו' תמיד לאכול ע"כ קרא שמו אדום · ר"א העדשי' מאכל נרה הם ואבל תדע

המות הרע הזה והן משיבין אותו ואומרי' לו ולא שמעת שאין שלטון ביום
המות ולא כך כתיב אח לא פדה יפדה איש ואפי' ממונו שהוא אוהב אינו
יכול לפדותו שנא' ולא יתן לאלהים כפרו למה ויקר פדיון נפשם וחדל
שדבר זה לעולם אלא לך לשלום ותנוח על משכבך ותעמוד לגורלך לקץ
הימין ויהא חלקך עם חסידי עולם וכשהוא רואה כן מכנים את ממונו
ואומ' לו הרב' טרחתי עליך לילה ויום בבקשה ממך פדני מן המות הזה
והצילני והוא משיבו והלא שמעת לא יועיל הון ביום עברה אח"כ מכנים
מעשיו הטובים ואומר להם בואו והצילוני מן המות הזה והתחזקו עמי
ואל תניחוני לצאת מן העולם שעדיין לכם תוחלת עלי אם אנצל והן
אומרים לו לך לשלום עד שלא תלך לשם אנו מקדימים אותך שנא' והלך
לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך: שבעת ימי האבל מתחיל הגוף להתליע
ונמק וחוזר לעפר כשהי' שנ' וישוב העפר על הארץ כשהיה · ומנין אנו
למדין שהנפש כתב' מן השמים בא וראה כשיצר הקב"ה את האדם לא היה
בו רוח נשמה מה עשה נפח ברוח פיו וזרקה בו נשמה שנא' ויפח באפיו
נשמת חיים · ר' שמעון אומר כל הגופות נוגעין בעפר הארץ עד שאינו
משתיי' מן הגוף אלא כמלא תרווד רקב והוא מתערב בעפר הארץ כשאו'
שהוא מתערב בעיסה ולעתיד לבא כשיקרא הקב"ה לארץ שיתן פקדון
כל הגופות הוא שמתערב בעפר הארץ כשאור שהוא מתערב בעיסה
מיפה ומרבה ומעלה את כל הגוף בלא מום כשאור שהוא מיפה ומרב' את
העיסה · מיד הארץ רעשה וההרים מזדעזעים והקברות נפתחים ואבני
קברות מתפזרות אשה מעת רעותה שנ' והושיעם ה' אלקים ביום ההוא·
ר' עזריה אומר כל הנפשות בידו של הקב"ה שנ' אשר בידו נפש כל חי ·
משל למה הדב' דומ' לאחד שהי' מהלך בשוק ומפתח בידו כל זמן שהמפתח
בידו כל ממונו בידו כך הקב"ה מפתח של בית הקברות בידו ומפתח
אוצרות הנשמה· לעתיד לבא הקב"ה פותח את הקבר ופותח את אוצרו'
הנשמו' ומחזיר כל רוח ורוח לגוף בשר איש שנא' שלח רוחך יבראון והנפש
את' ליוצרה מה הקב"ה רואה ואינו נראה כך הנפש רואה ואינה נראית

מה

שוכב וישן ורוחו שוטטת בכל הארץ ומגדת לו בחלום כל דבר שיהי' שנא'
בחלום בחזיון לילה אז יגלה אזן אנשים · כך המתים רוחן משוטטות בכל
הארץ ומגדת להם כל דבר שיהי' אבל הן כותבין שבח לקב"ה שהוא עתיד
להחיותן שנ' יעלזו חסידי' בכבוד שבח הבוקר דומ' לעתיד לבא שנ' שבענו
בבוקר חסדך ששה קולן הולך מסוף העולם ועד סופו ואין קולן נשמע
ואלו הן בשעה שכורתין את עץ האילן שהוא עושה פרי הקול יוצא
מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע · ובשעה שהנחש מפשיט את
עורו הקול יוצא מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע · ובשעה שהאש'
מתגרשת מבעלה הקול יוצא מסוף העול' ועד סופו ואין הקול נשמע ·
ובשעה שהאשה נבעלת עם בעלה בעילה ראשונ' הקול יוצא מסוף העול'
ועד סופו ואין הקול נשמע · ובשע' שהולד יוצא ממעי אמו הקול יוצא
מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע · ובשעה שהנשמ' יוצאת מן
הגוף הקול יוצא מסוף העולם ועד סופו ואין הקול נשמע · ואין הנשמה
יוצא מן הגוף עד שתראה השכינה שנא' כי לא יראני האדם וחי · ר' עזריה
אומר כל הנשמות חוזרות ונאספו איש אל דור אבותיו ואל עמיו הצדיקי'
עם הצדיקים והרשעים עם הרשעי' שכן אמר הקב"ה לאברה' אבינו ואתה
תבא אל אבותיך בשלום · וכ"כ שהנפש יוצא מן הגוף והו השלו' אלא
שהמלאכי' מקדימים ואומרים לו שלום שנ' יבא שלום ינוחו על משכבות'
וכתוב אחד אומר נאספת אל קבורתיך בשלום · ר' חנינא אומר כל ישראל
שמתו בחוצה לארץ נפשותם נאספות לארץ שנ' והיתה נפש אדוני צרורה
בצרור החיים · וכל המתים מן הע"א בארץ ישראל נפשותם נשלכות
בקלע חוץ לארץ שנ' ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע · ולעתיד
לבא הקב"ה אוחז בכנפות ארץ ישראל ומנער אותה מכל טומאה כאדם
שמנער את הבגד ומשליך כל מה שבתוכה ומשליך אותן לחוץ שנא' לאחוז
בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה · שלשה אוהבים יש לו לאדם בחייו ואלו
הן בניו ובני בניו וממונו ומעשיו הטובים · ובשעת פטירתו מן העול' הוא
מכניס לבניו ולבני ביתו ואומר להם בבקשה מכם בואו והצילוני מדין

הנבא על הרוח באותה שעה ילמוד ד' רוחות השמים ופתחו את אוצרות
הנשמות והחזיר כל רוח ורוח לגוף בשר איש שנא' והתנבאתי כאשר צוני
כו' ויב הנא חיל גדול מאוד וגו' וכתיב ובני ישראל פרו וגו' מה להלן ס'
רבוא אף כאן ס' רבוא וכלם עמדו על רגליהם חוץ מאיש אחד אמר הנבי'
רבש"ע מה טיבו של זה א"ל בנשך נתן באותו שעה היו ישראל בוכין ואומרין
איננו מקוים לעמוד עם כל ישראל בתחיית המתי' ועכשיו אבדה תקותינו
באות' שעה אמר הקב"ה לנביא לך אמור להם חי אני שאעמי' אתכ' בתחי'
המתים לעתיד לבא ומקבץ את כל ישראל לקבוץ גליות לארץ ישראל שנ'
הנה אני פותח את קברותיכם :

פרק שלשים וארבעה

ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי · מה ראה הקב"ה
לומר ב' פעמים אני אני אלא אמר הקב"ה אני הוא בעה"ז
ואני הוא לעה"ב אני הוא שגאלתי אתכם ממצרי' אני הוא שעתיד לגאול
אותם בסוף מלכות רביעית לכך נאמר אני אני הוא כל מי שיאמר שיש
שוה אחר אני אמיתהו במות שני שאין בו תחיה וכל מי שיאמר שאין אלוה
אחר אני אני אחייהו לחיי עולם הבא ולעתיד לבא ממי' לאלו ומחי' לאלו
לכך נאמר אני אמית ואחיה · מחצתי את ירושלים ואת עמה ביום חרון
אפי וברחמים גדולים ארפא להם לכך נאמר מחצתי ואני ארפא · וכל
מלאך ושרף לא יכילו את הרשעים מדינה של גיהנם שנאמר ואין
מידי מציל · רבי יונתן אומר כל המתים עולין חוץ מדור המבול
שנ' מתים בל יחיו ונומר מתים בל יחיו אלו הע"א שהן כנבלת הבהמ'
שיקומו ליום הדין אבל לא יחיו אבל דור המבול אף ביום הדין אין עומדים
שנ' רפאים בל יקומו וכל נפשותם נעשים רוחות ומזיקין לאדם ולעתיד
לבא הקב"ה מאבדן מן העולם כדי שלא יהיו מזיקין לבני אדם מישראל
עוד שנ' לכן פקדת ותשמידם ותאבד כל זכר למו · ר' זכריה אומר שנת
הלילה דומה לעה"ז ויקיצת הבקר דומה לעה"ב ומה שנת הלילה אדם

אבו כבלין אמרו לו אדונינו המלך האיש הזה היה עמנו בכל דבר צוה
המלך לשרוף את שלשתן באש וירד המלאך מיכאל והציל את יהושע משרפ׳
האש והעלהו לפני כסא הכבוד שנ׳ ויראני את יהושע הכהן הגדול ושני׳
נשרפו באש שנ׳ אשר לקח מהם קללה אשר שרפם אין כתיב כאן אלא אשר
קלם הא למדנו שנתחרכו שערותיו בעונותיו שנ׳ הלא זה אוד מוצל מאש׳
ר׳ יהודה אומר כשהביא נבוכדנצר עלילות דברי׳ על ישראל להרג׳ העמי׳
צלם בבקעת דורא והוציא כרוז ואמר כל מי שלא ישתחוה לצלם הזה ישרף
באש: וישראל לא בטחו בכל יוצרם ובאו הם ונשיה׳ ובניהם והשתחוו לע״א
חוץ מדניאל חנני׳ מישאל ועזריה שהיו קוראים בשם אלקיהם והיה נכוי
להם לשרפו באש שנ׳ ועד אחרן על קדמי דניאל וגו׳ ונטלו לחנני׳ מישאל
ועזרי׳ ונתנו אותם בתוך כבשן האש: וירד גבריאל והצילם מכבשן האש
א״ל המלך הייתם יודעים שיש לכם אלוה משזיב ומציל למה הנחת׳ שקיצ׳
והשתחוית׳ לע״א שאין בו כח להציל אלא בדרך שעשית׳ בארצכ׳ והחרבת׳
אותה כך אתם מבקשים לעשות בארצי להחריב אותה וצוה המלך והרגו
כלם ומנין שהיו כלם הרוגי חרב שנ׳ ויאמר אלי הנב׳ בהרוגי׳ האל׳ ויחיו׳
רבי פנחס אומר לאחר ך׳ שנה שנהרגו כלם בבבל שרתה רוח הקדש על
יחזקאל והוציאו לבקעת דורא והראהו עצמות יבשות הרבה מאד א״ל בן
אדם מה אתה רואה א״ל אני רואה כאן עצמות יבשות: א״ל יש בי כח
להחיות אותן והיה לו לומר רבש״ע יש בך כח לעשות יותר מאילו אלא
אמר ה׳ אלקים אתה ידעת כאלו לא האמין לפיכך לא נקברו עצמותיו
בארץ טהור׳ שנ׳ ואתה על אדמ׳ טמא׳ תקבר׳ אמר לו הנבא על העצמות
האלה אמר לפניו רבש״ע מה הנבוא׳ מביא׳ עליהם בשר וגידים ועצמות
או כל בשר ועצם שאכלו מהם בהמה וחיה ועוף ומתו בארץ אחרת: מיד
השמיע הקב״ה קולו ורעשה הארץ שנ׳ ויהי קול בהנבאי והנה רעש ונומר
והיתה הארץ ההיא מקרבת עצם אל עצמו: רבי יהושע בן קרחה אומר
ירד עליהם תחיית טל מן השמים שהוא נובע ומוציא מים כך היו נובעי׳
ועולים עליהם בשר ועצמו׳ וגידים שנ׳ וראיתי והנה עליהם גידים א״ל

הנבא

על אשתו וילך חלקיהו הכהן של חולדה הנביא׳ אשת שלום בן תקו׳ ולמפר״
היה שמו בן סחרא כשם שאתה אומ׳ כי טוב סחרה מסחר כסף וכשמ׳ בעל׳
תמרו צדקו׳ בעלה ויבאו כל ישרא׳ לגמול חסד עם שלום בן תקוה ראו
את הגדול שבא עליהם והשליכו את האיש ויקבר שישע הלך האיש ונגע ונגע
בעצמו׳ שישע וחיה אח״כ הוליד חנמאל בן שלום׳ ר׳ חנניה בן תרדיון אומר
תדע לך כח הצדקה בא וראה משאול בן קיש שהסיר את האובות ואת
הידעונים וחזר ואהב אשר שנא והלך אל עין דאר אל אשה נביאה אמו של
אבנר ושאלה באוב והעלת לו שמואל ועלו עמו אחרים וכסבורין שהגיע
תחיית המתים וראתה האשה ונבהלה מאד שנ׳ ויאמר לה המלך אל תיראי
ר״א צדיקים הרבה כיוצא בו עלו עמו באותה שעה ר׳ א׳ אומר כל המתים
עומדים בתחיית המתים ועולים בלבושיהן ממי את למד מזרע הארץ
קל וחומר מחטה מה חטה שנקברת ערומה יוצאת בכמה לבושין צדיקים
שנקברו בלבושיהן על אחת כמה וכמ׳ ולא עוד של׳ ממי את למד מחנניה
מישאל ועזריה שירדו לתוך כבשן האש לבושין ועלו בתבריכיהן שנ׳ ושער
רישיהון לא התחרך ועוד ממי אתה למד משמואל הנבי׳ שעלה עוטה מעיל
שנא׳ ותאמר איש זקן עולה והוא עוטה מעיל רבי נתן אומר כל הנביאים
נתנבאו בחייה׳ ושמואל נתנבא בחייו ואחר מותו שאמר שמואל לשאול אם
אתה שומע לעצתי ליפול בחרב תהא מיתתך כפר׳ עליך ויהא גורלך עמי
במקום שאני שרוי ושמע לעצתו ונפל בחרב הוא וכל ביתו שנ׳ וימת שאו׳
ושלשת בניו וגו׳ למה שיהא חלקו עם שמואל הנביא לעתיד לבא שנ׳ מחר
אתה ובניך עמי מאי עמי אמר ר׳ יוחנן עמי במחיצתי׳ הלל הזקן אומר
א״ל שמואל לשאול לא דייך שלא שמעת בקולו ולא עשי׳ חרון אפו בעמלק
של׳ גם באתה לשאול לך באוב אוי לרוע׳ אוי לבאכו שבשבילך נתן הקב״ה
את ישראל ביד פלשתים רבי יוחנן אומר עלו ישראל לבבל ולא הכיתו את
מעשיה׳ הרעי׳ אחאב בן קוליה וצדקיה בן מעשיה כעשו רופאי שקר והיו
מרפאין את נשי כשדים ובאים עליהם בתשמיש המטה שמע המלך ואמר
לשרפן אמרו שניהם יהושע בן יהוצדק איש צדיק הוא יבא עמנו ובזכותו

אנו

היתה אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות והיה הולך מהר להר
וממערה למערה והלך לשונם וקבלתו אשה גדולה בכבוד גדול אחותה של
אבישג השונמית אשתו של עדוא הנביא · וקבלתו בכבוד גדול אמר' האש'
לבעל' איש האלהי' הזה קדוש הוא אין אשה יכול להסתכל בפניו שלא תמו'
שנא' נעשה נא עליית קיר קטנ' וכל פעם שהוא עובר יסור שם העליי' ובנו
והכינו והתקינו · לאחר ימים היה עובר על שונם ויסר אל העלייה שנא'
ויהי היום ויבא שמה ויקרא לשונמי' שנא' ויקרא לה ותעמוד בפתח ולמ'
עמדה בפתח שלא היתה יכול' להסתכל בפניו אמר לה למועד הזה כעת
חיה את חובקת בן · אמרה לו אדוני זקן מאד וחדלה ממני אורח כנשי' ואי
אפשר לעשות הדבר הזה אל אדני איש האלקים אל תכזב בשפחתיך · רבי
זכריה אומר רצון יראיו יעשה הקב"ה רצונו של נביא והרה וילדה
וגדל הנער ויבא לפנות כפש לראות בקוצרים וקראו אמון שנא' ויבא אל
אביו אל הקוצרי' וימת הלכה האשה להר הכרמל ונפלה על פניה ארצה
לפני אלישע אמרה לו הלואי שהיתה כלי ריק' אלא שנתמלא ונשפך · אמר
הנביא כל הדבר שהקב"ה עושה היה מגיד לו חוץ מזו שנא' ותבא אל איש
האלהים ויגש גחזי להדפה בהוד יפיה מלמד שנתן ידו על גבי דדי' ויאמר
איש האלקים הרפה לה לקח את המשענת שבידו ונתנה לגחזי אמר לו שם
תדבר בפיך כל דבר מאום' עד שאתה הולך ונותן את המשענת על פני
הנער ויחיה וגחזי היה משחק בעיניו וכל אדם שהיה פוגע היה אומר לו
התאמין שהמשענת הזה מחיה לפיכך לא עלתה בידו עד שהלך ברגליו
ונתן פניו על פניו ועיניו על עיניו והתחיל מתפלל רבונו של עולם
כשם שעשית נסים על ידי אליהו רבי והחיה את המת כך עשה עמי
והחיה הנער הזה ונעתר לו שנאמר ויזורר הנער עד שבע פעמים ·
ר' עזריה אומר תדע לך כח הצדקה בא וראה מן שלום בן תקוה שהיה
מגדולי הדור והיה עשה צדקות בכל יום ויום ומה היה עושה היה ממלא
את החמת מים והיה יושב על פתח העיר · וכל מי שהיה בא מן הדרך
היה משקה ומשיב את נפשו עליו ובזכות הצדקה שעשה שרתה רוח הקדש

על

נא שבה ואוכלה מצידי אמ' יצחק הקול קול יעקב ביחוד השם הקול קול יעקב בהגיון תורה · והידים ידי עשו בכל שפיכות דם וככל מות רע ולא עוד אלא כשמכריזין בשמים הקול קול יעקב השמי' רועשים וכשמכריזין בארץ הקול קול יעקב כל מי שהוא שומע ועושה חלקו עם הקול קול יעקב וכל מי שאינו שומע ואינו עושה חלקו עם הידים ידי עשו ר' יהודה אומר י' ברכות ברך יצחק ליעקב על טללי השמים ועל דגן הארץ כנגד י' מאמרו' שבהם נברא העולם שנ' ויתן לך האלהים מטל השמים וגו' · וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו יצא מעוטר כחתן וככלה בקשוריה וירד עליו תחיית טל מן השמים ונדשנו עצמותיו ונעשה גם הוא גבור חיל ובא לכך כאמר מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל :

פרק שלשים ושלשה

כתיב ויזרע יצחק בארץ ההיא רא"א וכי יצחק זרע דגן ח"ו אלא לקח את כל מעשר ממונו וזרע כדקה לעניים כד"א זרעו לכם לצדקה וכל דבר שעשר הביא לו הקב"ה מאה שערי' של ממון וברכו לכך כאמר ויברכהו ה' · ר"ש אומ' מכח צדקה המתים עתידין לחיו ומנין אנו למדין מאליהו התשבי שהיה הולך מהר אל הר וממערה אל מערה הלך לו לצרפת וקבלתו אשה אלמנה בכבוד גדול אמו של יונה היתה ומפתה ומשתיה היו אוכלים ושותי' הוא והיא ובנה שנ' ותאכל הוא והיא א"ר לוי הוא והיא כתיב והיא והוא קריכן בזכות אליהו אכלו · לאחר ימים חלה בן האשה ומת שנ' ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האש' אמר' לו האשה כי באת אלי בתשמיש המטה והזכרת עונו' עלי ומת בני שא טול מה שהבאת אלי ותן לי את בני עמד אליהו והתפלל לפני הקב"ה ואמר רב"שע לא די לי כל הרעות שעברו עלי ועל ראשי אלא אף האשה הזאת אני יודע שמתוך צרת בנה דבר' עלי לעקשני עכשיו ילמדו הדורו' שיש תחיית המתי' השב את נפש הילד ונעתר לו שנ' וישמע ה' בקול אליהו וגו' · ר' יהושע בן קרחה אומר ועל זה את תמה בוא וראה מאלישע בן שפט שלא

היתה

אביו ואת אמו ומצות כבוד אלא שאהבת נפשו דובקת אחרי אשתו שנא'
ודבק באשתו׃ ר' יהודה אומר כ' שנה היתה רבקה עקרה לאחר כ' שנה
לקחה יצחק והלך עמה להר המוריה למקום שנעקד שם והתפלל על
ההריון ונעתר לו שנא' ויעתר יצחק לה' ונו' ובאה ללדת ומקבלים הגיעה
נפשה למות והלכה להתפלל במקום טהור שנא' ותלך לדרוש את ה' והיו
הבנים בתוך מעיה כגבורי כח שנא' ויתרוצצו הבנים בקרבה׃ מה עשה
יעקב אבינו אחז בעקב עשו להפילו שנ' וידו אוחז בעקב עשו׃ מכאן אתה
למד שאין בני עשו נופלי' עד שיבא שריד מיעק' ויקצץ רגליו של עשו מהר
עשו שנא' חזה הוית עד די התגזרת אבן וכתוב אחד אומר לי נקם ושלם׃
לעת תמוט רגלם׃ א"ר אחא גדול הנערי' זה הלך בדרך החיים וזה הלך
בדרך המות שנ' ויגדלו הנערים יעקב אבינו הלך בדרך חיים שהיה יושב
אהלים ועוסק בתורה כל ימיו ועשו היה הולך בדרך המות להרוג
את יעקב אבינו שנ' יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי׃ ר"א בשע'
שנעקד יצחק נשא עיניו למעלה וראה את השכינה וכתוב כי לא יראני
האדם וחי אלא תחת המית' כהו עיניו לעת זקנתו שנא' ויהי כי זקן יצחק
ותכהין עיניו מראות׃ מכאן אתה למד שהסומא חשוב כמת׃ הגיע ליל
יום פסח וקרא יצחק לעשו בנו הגדול וא"ל בני זה הלילה כל העולם כלו
אומרים בו הלל ואוצרות טללים נפתחים בזו הלילה עשה לי מטעמים
עד שאני בעודי אברכך ורוח הקדש משיב' ואומר' אל תלחם את לחם רע
עין׃ הלך להביא ונתעכב שם אמר' רבקה ליעק' הליל' הזה אוצרו' טללים
נפתחים בו העליונים אומרים שירה הלילה הזה עתידין בניך להגאל
מיד שעבוד הליל' הזה עתידין לומר שירה עשה מטעמי' לאביך עד שהוא
בעודו יברכך׃ יעקב היה בקי בתור' פחד לבו על קלל' אביו א"ל אמו בני
ברכו' עליך ועל זרעך ואם קללות עלי ועל נפשי שנ' עלי קללתך בני׃
הלך והביא שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזי' היה מאכלו של יצחק והלא די
לו בא' שנ' צדיק אוכל לשובע נפשו׃ אלא א' כנגד הפסח ואחד לעשות לו
מטעמים לאכול דתנינן הפסח אינו בא אלא על השבע׃ נכנס וא"ל קום

פרק שלשים ושנים

ששה נקראו בשמותן עד שלא נולדו ואלו הן יצחק וישמעאל
ומשה רבינו ושלמ' ויאשיהו ושמו של משיחנו שיביא הקב"ה
במהרה בימינו · יצחק מנין שנ' וקראת את שמו יצחק ולמה נקרא שמו
יצחק י' עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו · צ' תשעים שנה שהיתה
שרה אמנו בת תשעים · ח' לשמונה ימים שנמול · ק' מאה שנה שהיו
לאברהם אבינו שנ' ואברהם בן מאת שנה · ישמעאל מנין שנ' וקרא' שמו
ישמעאל ולמה נקרא שמו ישמעאל שעתיד הקב"ה לשמוע בקול נאקת
העם ממה שעתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרי' הימים לפי' נקרא
שמו ישמעאל שנ' ישמע אל ויענם · משה מנין שנ' לא ידון רוחי באד' לעולם
בשגם · בשגם בגימטרי' משה שהיו חייו ק"ך שנה שנ' והיו ימיו מאה ועשרים
שנה · שלמה מנין שנ' הנה בן נולד לך וקראת את שמו שלמה על שם שנ'
שלום ושקט אתן את ישראל בימיו · יאשיהו מנין שנ' הנה בן נולד לבית דוד
יאשיהו שמו · ולמה נקרא שמו יאשיהו שנרצה כשה למזבח יאשיהו לפניך
מלך המשיח מנין שנ' לפני שמש ינון שמו : ולמה נקרא שמו ינון שהוא
עתיד לינן ישני עפר · וכשבא אברהם מהר המוריה חרה אפו של סמאל
שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברה' מה עשה הלך
ואמר לשרה אי שרה לא שמעת מה שנעשה בעולם א"ל לאו · א"ל לקח
אשך הזקן לנער יצחק והקריבו לעולה והנער בוכה ומיילל שלא יכול
להנצל מיד התחילה בוכה ומייללת בכתה שלש בכיות כנגד שלש תקיעו'
שלש יללות כנגד שלש יבבות ופרחה נשמתה ומתה : בא אברהם אבינו
ומצאה שמתה שנ' ויבא אברה' לספוד את שרה ולבכותה מהיכן בא מהר
המוריה · ר' יוסי אומר ג' שנים עשה יצחק אבל על שרה אמו לאחר שלש
שני' לקח את רבקה ושכח אבל שרה אמו · מכאן אתה למד עד שלא לקח
אדם אשה אהבתו הולכת אחר הוריו לקח אשה אהבתו הולכ' אחר אשתו
שנ' על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו · וכי יעזוב איש את

ידו ליטול את המאכל' ומלאכי השרת בוכי' ובוכים שנ' הן אראלם צעקו
חוצה מלאכי שלום מר יבכיון · אמרו מ"ה רבש"ע נקראת רחום וחנון
שרחמיך על כל מעשיך רחם על יצחק שהוא אדם ובן אדם ונעקד לפניך
כבהמ' אדם ובהמ' תושיע ה' שנא' צדקתך כהררי אל משפטיך תהו' רבה
אדם ובהמה תושיע ה' · ר"י אומ' כיון שהגיע החרב על צוארו פרח ויצא'
נשמתו של יצחק · כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובי' ואמר אל תשלח ידך
אל הנער חזרה הנפש לגופו והתירו ועמד על רגליו וידע יצחק תחיית
המתים מן התור' שכל המתים עתידין להחיות · באותה שעה פתח ואמר
ברוך אתה ה' מחיה המתים : ר' זכריה אומר אותו האיל שנברא בין
השמשות היה רץ ובא להתקרב תחת יצחק והיה סמאל עומד ומשט' אותו
כדי לבטל קרבנו של אברהם אבינו · ונאחז בשתי קרנותיו בין האילנות
שנא' וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל · מה עשה האיל פשט את ידו
בטליתו של אברהם · הביט אברהם וראה את האיל ולקח אותו והתירו
והקריבו תחת יצחק שנאמר וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה
תחת בנו · ר' ברכיה אומר עולה ריח ניחוח של איל לפני כסא הכבוד
וערב לו כריח ניחוח של יצחק · ונשבע לברכו בזה העולם ולעולם
הבא · שנאמר כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים
ברך אברכך בעולם הזה והרבה ארבה בעולם הבא · רבי חנינא בן
דוסא אומר אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה · אפרו של איל הוא יסוד
שעל גבי המזבח הפנימי שנ' וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה · גידיו של
איל הם עשרה כנגד י' נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם · עורו של איל
הוא אזור מתניו של אליהו שנ' ויאמרו אליו איש בעל שער ואזור עור
אזור במתניו · שתי קרניו של איל של שמאל תקע בו הקב"ה על סיני שנא'
ויהי קול השופ' וקרן של ימין הוא גדול מן השמאל ועתי' לתקוע בו לעתי'
לבא בקבוץ של גליות שנ' והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול · רבי יצחק
אומר הכל לא נוצר אלא בזכות השתחויה שנאמר רוממו ה' אלהינו
והשתחוו להדום רגליו :

יורש את אברהם · היה משיב אליעזר לישמעאל וא"ל כבר גרשך כאשה
מגורשת מבעלה ושלחה המדבר · אבל אני עבדו משרת ביתו ביו' ובלילה
ואני הוא היורש לאברהם · ורוח הקודש משיבה אותם ואומרת להם לא
זה יורש ולא זה יורש ביו' השל' הגיעו לצופי' וכיון שהגיעו לצופי' ראה כבוד
השכינה עומד על גבי ההר שנ' ביום הש' וישא אברהם את עיניו וירא את
המקום ממרחק מה ראה ראה עמוד של אש מן הארץ עד לשמי' אמ' ליצחק
בנו בני רואה אתה כלום בא' מן ההרים הללו א"ל הן א"ל מה אתה רואה
א"ל אני רואה עמוד של אש עומד מן הארץ עד לשמים והבין אברהם כי
נרצה הנער לעולה · אמר לישמעאל ולאליעזר רואים אתם כלום בא' מן
ההרים הללו אמרו לו לאו חשב אותם כחמור וא"ל שבו לכם פה עם
החמור · א"ל כשם שאין החמור רואה כלום כך אתם אינכם רואים כלום
שנ' ויאמ' אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור·
נטל את העצים ונתנן על גבי יצחק ולקח את האש ואת המאכלת בידו
והיו מהלכין שניהם יחדיו · אמר יצחק לאביו אבי הרי האש והעצים היכן
הוא השה לעולה · ויאמר לו אברהם אלהים יראה לו השה לעולה בני
אתה הוא השה · א"ר ישמעאל כיון שהגיעו לאותו מקום הראהו הקב"ה
באצבע לאברהם וא"ל זה הוא המזבח הוא המזבח שהיה אדם הראשון
מקריב בו מקודם הוא המזבח שהקריבו בו קין והבל · הוא המזבח
שהקריבו בו נח ובניו שנאמר ויבן נח מזבח לה' אין כתיב כאן אלא ויבן
את המזבח שהקריבו בו ראשונים · אמר יצחק לאברהם אביו אבי קשרני
וקשור שתי ידי ושתי רגלי בשביל פשיעותא ואמצא מחלל כבוד את אביך ·
קשר שתי ידיו ושתי רגליו ועקדו על גבי המזבח והעריך את האש ואת
העצים והעריך אותו עליהם ונתן רגלו עליו כדרך שאדם עושה בשעה
שוחט את הבהמה כדי שלא תבעט ואמץ את זרועו ואת שתי ארכבותיו
עליו ושלח את ידו ולקח את המאכל' שנ' וישלח אברהם
את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו · וככהן גדול הניח את מנחתו
ונסכו והקב"ה היה יושב ורוא' לאב שעוקד ולבן שהיה נעקד בכל לב ושלם

פרש כשושנה · וא'בים שנאמר מפני קשת דרוכה · וא'בכרך גדול שנאמר שהוא כבד משניהם שנ' מפני כובד מלחמה · ומשם בן דוד צומח ויראה באבדן של אלו ואלו ומשם יבא לא"י שנאמ' מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו צועה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע :

פרק שלשים ואחד

הנסיון העשירי ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו' היה מנסה את אברה' בכל פעם ופעם לידע את לבו אם יכול לעמוד ולשמור את מצותיה של תורה שנ' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי · ויבא ישמעאל מן המדבר לראות את אברהם אביו · ר' יהודה אומר באותו הלילה נגלה הקב"ה על אברהם וא"ל קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ואברהם חס על יצחק אמר לפניו רבון כל העולמי' לאיזה בן לבן הערלה או לבן המילה א"ל את יחידך · א"ל זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמר לו אשר אהבת : אמר לו לזה אני אוהב ולזה אני אוהב · א"ל את יצחק · והעלהו שם לעולה אמר לפניו רבון כל העולמים לאי זה הר א"ל בכל מקו' אשר תראה את כבודי עומד וממתין לך שם ואומ' לך זה הוא המזבח שנ' על אחד ההרים אשר אומר אליך אמרתי אליך אין כתיב כאן אלא אשר אומר אליך · השכים אברהם בבקר ולקח את ישמעאל ואת אליעזר עבדו ואת יצחק בנו וחבש את החמור הוא החמו' בן האתון שנבראת בין השמשו' שנ' וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו הוא החמור שרכב עליו משה בבאו ממצרים שנ' ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' הוא החמור שעתיד בן דוד לרכוב עליו שנ' גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות בן שבע ושלשים שנה היה יצחק בלכתו אל הר המוריה וישמעאל בן נ' שנה נכנס תגרו' בין אליעזר ובין ישמעאל היה אומר ישמעאל לאליעזר עכשיו אברהם מקריב את יצחק בנו לעולה מוקדה על גבי המזבח ואני הוא בכורו ואני

יורש

הגידה לו אשתו את הדבר הזה וידע ישמעאל שעד עכשיו רחמי אביו עליו
שנ' כרחם אב על בנים · לאחר מיתתה של שרה חזר אברהם ולקח את
גרושתו שנ' ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה · ולמה ויוסף אברהם
אלא שבפעם ראשונה היתה אשתו ועוד הוסיף לבא עליה ושמה קטורה
שהיתה מקוטרת מכל מיני בשמים · ד"א קטורה שהיו מעשיה נאים
כקטורת וילדה לו ו' בנים זמרן ויקשן ומדן ומדין וישבק ושוח שנ' ותלד לו
את זמרן וגו' כאשה שהיא מתגרשת מבעלה כך עשה אברהם ושלחן מעל
יצחק בנו בע"הז ובע"הב שנ' ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם
מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בגט גירושין על שם בניו של ישמעאל קדר
נקראו על שם בני קדר שנא' לקדר. ולממלכות חצור וקדמה נקראו בני
קדם שנ' אלה בני קדם ע"ש שישבו בארץ קין נקראו בני קין וחבר הקיני
נפרד מקין וגו' · והלא כל בני קין נפרדו בדור המבול אלא ע"ש שישבו
בארץ קין נקראו בני קין שנ' כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך
אשור מזרעו של ישמעאל הם ישבתו ממלכות אשור · אחד בלע' משבעי'
לשונות שברא הקב"ה בעולמו לא שם שמו לאחד מהם אלא לישראל הוא'
והשוה הקב"ה שמו של ישמעאל לשמו של ישראל אוי מי יחיה בימיו שנ' אוי
מי יחיה משמו אל · ר' ישמעאל אומר ט"ו דבר' עתידין בני ישראל לעשות
בארץ באחרית הימים ואלו הן ימדדו את הארץ בחבלים · ויעשו בית
הקברות למרבץ צאן אשפתות · וימדדו בהם ומהם על ראשי ההרי' וירבה
השקר · ותגנז האמת · וירחק חק מישראל · וירבו עונות בישראל · שני
תולעת בצמר · ויקמל הנייר והקולמוס · ויסגל סלע מלכות · ויבנו את
הערים החרבות · ויפנו הדרכים · ויטעו גנות ופרדסים · ויגדרו פרצות
חומות בית המקדש · ויבנו בנין בהיכל ושני אחים יעמדו עליהם נשיאים
בסוף · ובימיהם יעמוד צמח בן דוד שנ' וביומיהון די מלכיא אינון יקים
אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל · ועוד היה ר' ישמעאל אומר שלש
מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים
שנ' מפני חרבות נדדו ואין חרבות אלא מלחמות א' ביער בערב שנ' מפני

אל לבו צ"ה ובזכות אברהם לא חסרו המים מן החמת וכיון שהגיע' במדבר
התחילה תועה אחר ע"א של בית פרעה אביה ומיד חסרו המים מן החמ'
לפי' ותשלך את הילד ובן כ"ז שנים היה ישמעאל כשיצא מבית אברהם
ויצחק בן י' שנים היה · ותלך ותתע אין ותתע אלא ע"א דכתיב בה הבל
המה מעשה תעתועים ועיפה נפשו של ישמעאל בצמא והלך והשליך את
עצמו תחת חרולי המדבר ואמר רבון העולמי' אם יש לפניך רצון להשקו'
אותי מים השקיני כא ולא תצא נפשי בצמא כי משונה היא מיתת הצמא
וקשה מכל המיתות ושמע הקב"ה תפלתו שנ' וישמע אלהי' את קול הנער
וכתיב כי שמע אלהים את קול הנער באשר הוא שם ושם נפתחה לבם
הבאר שנבראת בין השמשות והלכו ושתו ומלאו את החמת מים שנא' ויפקח
אלהים את עיניה ושם הניחו את הבאר ומשם נשאו רגליהם והלכו כל
המדבר כלו עד שהגיעו למדב' פארן ומצאו שם מוצאי מים · וישבו שם שנ'
וישב במדבר פארן שלח ישמעאל ולקח לו אשה מערבו' מואב ועיפה שמה·
לאחר ג' שני' הלך אברהם לראות את ישמעאל בנו ונשבע לשרה שלא ירד
מעל הגמל במקום שישמעאל שרוי שם והגיע לשם בחצי היום ומצא שם
אשתו של ישמעאל א"ל היכן הוא ישמעאל אמרה לו הלך הוא ואמו להביא
פירות תמרים מן המדבר א"ל תני לי מעט לחם ומעט מים כי עיפ' נפשי
מדרך המדבר אמרה לו אין לחם ואין מים א"ל כשיבא ישמעאל הגידי לו
את הדברים האלה ואמרי לו שבא זקן א' מארץ כנען לראותך ואמר שסף
הבית שאינה טובה: וכשבא ישמעאל הגידה לו אשתו את הדבר הזה שלח'
ושלחה אמו ולקחה לו אשה מבית אביה ושמה פטומה· עוד לאחר ג' שנים
הלך אברהם לראות את ישמעאל בנו ונשבע לשרה כפעם ראשונ' שאינו
יורד מן הגמל במקום שישמעאל שרוי שם והגיע לשם בחצי היו' ומצא שם
אשתו של ישמעאל· א"ל היכן הוא ישמעאל אמרה לו הלך הוא ואמו לרעו'
הגמלים במדבר א"ל תני לי מעט לחם ומעט מים כי עיפה נפשי מדרך
המדבר הוציאה ונתנה לו · עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה על
בנו ונתמלא ביתו של ישמעאל מכל טוב ממין הברכות וכשבא ישמעאל

הגידה

מה לך פה אליהו אמר לו קנא קנאתי אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא קנאת בשטים על גלוי עריות שנ' פינחס בן אלעזר וכאן אתה מקנא חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים שיהו עושים מושב כבוד למלאך הברית שנ' ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא וגו' אלהי ישראל יקים ויפיח בחיינו משיחנו לנחמנו ויחדש לבבינו שנ' והשיב לב אבות על בנים וגו':

פרק שלשים

נסיון העשירי ישמעאל נולד בקשת ונתרבה בקשת שנ' ויהי רובה קשת והיה נוטל קשת וחצים והיה יורה אחר העופות. פעם אחת ראה את יצחק יושב לבדו וירה עליו חץ להרגו ראתה שרה והגידה לאברהם כזה וכזה עשה ישמעאל ליצחק ולא עוד וכתוב ליצחק כל מה שנשבע הקב"ה ליתן לך ולזרעך חייך שאין בן האמה הזאת יורש עם בני עם יצחק שנאמ' ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו' אמרה שרה לאברה' כתוב גט גירושין ושלח את האשה הזאת ובנה מעלי ומעל בני מן העולם הזה ומן העולם הבא ומכל הרעו' שבאו על אברהם היה קשה ורע עיניו הדבר הזה מאד שנ' וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו. רבי יהודה אומר באותה הלילה נגלה הקב"ה על אברהם אבינו אמר לו אברה' אי אתה יודע שהיתה שרה ראויה לך לאשה ממעי אמה והי' חברתך ואשת נעוריך. לא נקראת הגר אשתך ולא נקראת שרה שפחתך שנ' אבל שרה אשתך יולד' לך בן והגר לא נקראת אשתך אלא שפחתך וכל שדבר שרה באמת דבר' אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך שנ' ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער וגו' השכים אברהם בבקר וכתב גט גירושין וכתב לה ונתן לה ושלחה מעליו ומעל יצחק בנו מעולם הזה ומעולם הבא שנ' וישכם אברהם ויקח לחם וחמת מים שלחה בגט גירושין ולקח את הדרדור וקשר במתני' כדי שיהא סוחף אחרי' לידע שהיא שפחה. ולא עוד אלא שרצה אברהם לראות את ישמעאל בנו ולראות את הדרך

וכשנולד יצחק בן שמנת ימים הגישו למילה שנ' וימל אברה' את יצחק בנו
בן שמונת ימים והגישו למנחה על גבי המזבח ועשה שמחה ומשתה מכאן
אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה בקותו היום שזכה למול
את בנו כאברהם אבינו שנ' ויעש אברה' משתה גדול ביום הגמל את יצחק
ג' ענויין הן עינוי הנוס ועינוי בית האסורין ועינוי הדרך עינוי הכוס מנין
שנ' ענתי בצום נפשי · עינוי בית האסורין מנין שנ' ענו בכבל רגלו · עינוי
הדרך מנין שנ' ענה בדרך כחי · ומענוי הדרך לא מלו בני ישראל שנ' כי
לא מלו אותם בדרך : ר' ישמעאל אומר וכי ערלים שמעו קולו של הקב"ה
על הר סיני ונתן להם את התורה · אלא א"ו נמולין היו אלא שלא היה
להם פריעה וכל מי שמל ולא פרע את המילה כאלו לא מל וכשבאו ישראל
לא"י אמר הקב"ה ליהושע אי אתה יודע שאין ישראל נמולין כתיקונן
חזור ומול אות' פעם שניה שנ' מול את בני ישראל שנית וקבץ כל הערלות
עד שעשה אותם כגבעה שנ' וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות והיו
ישראל לוקחין את הערלה ואת הדם ומכסים אותם בעפר המדבר וכשבא
בלעם הקוס' ראה את כל המדבר מלא מערלתן של ישראל אמר מי יוכל
לעמוד בזכות ברית דם מילה שהוא מכוסה בעפר שנ' מי מנה עפר יעקב
מכאן אמרו חכמים מכסין את ערלת הדם בעפר הארץ ולא עוד אלא
שנמשלו לעפר שנ' והיה זרעך כעפר הארץ · וכך היו ישראל נוהגין למול
עד שנחלקו לשני ממלכות ומלכות אפרים מנעו מהם את המילה ועמד
אליהו ז"ל וקנא קנאה גדולה ונשבע על השמים שלא להוריד טל ומטר
על הארץ ושמע איזבל ובקש' להרוג אותו עמד אליהו והיה מתפלל לפני
הקב"ה אמר לו הקב"ה טוב אתה מאבותיך עשו בקש את יעקב להרגו שנ'
יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי וברח מלפניו ונמלט שנ' ויברח
יעקב שדה ארם · פרעה בקש להרוג את משה וברח מלפניו ונמלט שנא'
ויברח משה מפני פרעה · שאול בקש להרוג את דוד וברח מלפניו ונמלט
שנ' ודוד ברח וימלט ללמדך שכל מי שהוא בורח נמלט · עמד אליהו וברח
מארץ ישראל ונמלט שנ' ויקם וילך וישתה · ונגלה עליו הקב"ה ואמר לו

מה

על שלא נימול הפרי שעשה לא היה טוב במעשיו ונפסל מעל גבי המזבח
וכשנימול הפרי שעשה היה טוב במעשיו ונבחר ייכנו על גבי המזבח כיין
כנסך שנ' ויין לנסך · ר' יוחנן אומר כל הגוים הבאים בישראל נמולים
בטובתם וברצונם וביראת שמים הם נמולים ואע"פ כן אין מאמיני' בהם
עד שבעה דורות שלא ישובו המים למוצאיהם · אבל עבדים נימולים שלא
בטובתם ושלא ברצונם ואין אמונה בעבדים כך כל עבדים שנמולו עם
אברהם אבינו לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל · ומנין שמלן שנ' וכל
אנשי ביתו יליד בית נמולו ולמה מלן בשביל הטהר' שלא יטמאו את אדוני'
במאכליה' ובמשתיהם שכל מי שאוכל עם העכו"ם כאלו אוכל עם הכלב
מה הכלב שלא נמול כך העכו"ם שלא נמול · וכל הנוגע בו כנוגע
במת : וכל הרוחץ עמו כרוחץ עם המצורע שהם בחייהם קרויים מתים
ובמותם פגבלת השדה ואין תפלתן נכנסת לפני הקב"ה ועליהם הוא
אומר לא המתים יהללו יה · אבל ישראל שהן נמולין תפלתן נכנסת לפני
הקב"ה ועליהם הוא אומר ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה · ר'
אומר · יצחק מל את יעקב ועשו מאס במילה כשם שמאס את הבכורה שנא'
ויבז עשו את הבכורה · ויעקב דבק בברית מילה ומל את בניו ואת בני
בניו · ומנין שהיו בני יעקב נימולין שנאמר אך בזאת יאותו לנו האנשים
בנומר מכאן אתה למד שבני יעקב היו נימולין ומלו לבניהם והנחילום
לחק עולם עד שעמד פרעה וגזר עליהם גזירות קשות ומנע מהם ברית
מילה וביום שיצאו ישראל ממצרים נמולו כלם מגדול ועד קטן שנאמר כי
מולים היו כל העם היוצאים וגו' · והיו לוקחים דם מילה ודם פסח והיו
נותנין על משקוף בתיהן וכשעב' הקב"ה לנגוף את מצרי' וראה דם הברי'
ודם הפסח נתמלא רחמים על ישראל שנ' ואעבור עליך ואראך מתבוססת
בדמיך ואומר לך בדמיך חיי · א"ר אליעזר וכי מה ראה הכתוב לומר שני
פעמי' בדמיך חיי אלא אמ' הקב"ה בזכות דם ברית מילה ודם פסח גאלתי
אתכם ממצרים ובזכות' עתידין ליגאל בסוף מלכות רביעית לכך נאמר
ב' פעמים בדמיך חיי · ר' ישמעאל אומר לא עכב אברהם מכל אשר צוהו

ובאותו מקום שנמול ובשאר דמו שם כנגד המזבח ולכך נאמר ואת כל
דמו ישפך אל יסוד המזבח ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי: ר׳
חנינא בן דוסא אומר כל הנמולים ביום השלישי כאב הוא להם שנא׳ ויהי
ביום השלישי בהיותם כואבים · ולכך שנו חכמים מדיחין את הקטן
בשלישי שלו שחל להיות בשבת · וכל צרכי מילה עושין בשבת וכל ערל לא
יאכל בו ולא יגע במקדש הפורש מן ערלה כפורש מן הקבר · רבן גמליאל
בנו של ר׳ יהודה הנשיא אומר ביום שנמול אברהם ביום השלישי כאב היה
לו מאד כדי לנסותו מה עשה הקב״ה נקב נקב אחד בגיהנם והרתיח את
היום כיומן של רשעי׳ ויצא וישב לו בפתח האהל לרוח היום שנ׳ והוא יושב
פתח האהל כחום היום · אמר הקב״ה למלאכי השרת בואו ונבקר את
החולה שמדת גמילות חסדים גדולה לפני מיד ירדו המלאכי׳ ובקרו את
אברהם · בוא וראה כחה של מילה שעד שלא נימול אברהם היה נופל
ואח״כ אני מדבר עמו שנ׳ ויפול אברהם על פניו עכשיו שנמול הוא יושב
ואני עומד שנ׳ והוא יושב פתח האוהל וגו׳ וכתיב וישא עיניו וירא והנה
שלשה אנשים נצבים עליו: ר׳ זעירא אומר חמש ערלות בעולם ארבע
באדם ואחת באילן ארבע באדם מנין ערלת האזן שנ׳ הנה ערלה אזנם
ערלת שפתים שנ׳ ואני ערל שפתים · ערלת הלב שנ׳ ומלתם את ערלת
לבבכם · ערלת בשר מנין שנ׳ וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו
ואומר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב וערלת הלב אינה
מניחת לעשות רצון בוראו · ולעתיד לבא הקב״ה מסיר את ערלת הלב
מעליהן ואינן מקשין את ערפם לפני בוראם שנ׳ והסירותי את לב האבן
מבשרכם ונתתי לכם לב בשר ואומר ומלתם את ערלת בשרכם · אחת
באילן שנ׳ כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את
פריו · ר׳ זריקא אומר אין עץ האמור כאן אלא עץ הגפן אם אינן כורתין
את עץ ערלתו כל הפירות שהוא עושה עוללות קטופין ולא טובי׳ למראה
ונפסל יינו מעל גבי המזבח ואם כורתין עץ ערלת כל פירו׳ שהוא עושה
טובים למראה ונבחר יינם להקריב על גבי המזבח · כך אבינו אברהם

של ישראל שנאמר ויהי לעת ערב יהיה אור עיו"ל אברהם והיה מתפלל
לפני הקב"ה כדי שלא ישתעבדו בניו בארבע מלכיות הללו נפלה עליו
שנת תרדמה ויישן שנאמר ותרדמה נפלה על אברהם וכי אדם שוכב ויישן
ויכול להתפלל מכאן אתה למד שאברהם שוכב ויישן מכח התפלה כדי
שיעברו בניו על ד' מלכיות האלו שנאמר והנה אימה חשכה גדולה
נופלת עליו · אימה זו מלכות רביעי' דכתיב בה דחילא ואימתני ותקיפא
חשכה זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל מכל מצות
שבתורה גדולה זו מלכות מדי ופרס שגדלה למכור את ישראל בחנם ·
נופלת זו מלכות בבל שבידם נפלה עטרת ישראל · עליו אלו בני ישמעאל
שעליהם בן דוד יצמח שנ' אויביו אלביש בשת ועליו יציץ נזרו · ר' עזריה
או' לא נבראו המלכיות האלו אלא עצים לגיהנם שנאמר והנה תנור
עשן ולפיד אש אשר עבר ואין תנור ולפיד אלא גיהנם שנאמר נאם ה' אשר
אור לו בציון ותנור לו בירושלם:

פרק תשעה ועשרים

נסיון העשירי ויהי אברהם בן תשעים ותשע שנים אומר לו הקב"ה
התהלך לפני והיה תמים · אמר לו עד עכשיו לא היית
תמים לפני אלא מול בשר ערלתך מעליך והתהלך לפני והיה תמים
שערלתכם טמאה היא מכל הטמאות שנאמר לא יוסיף יבוא בך עוד
ערל וטמא · שערלתכם מום היא מכל מומים מול את בשר ערלתך
והתהלך לפני והיה תמים: רבן גמליאל אומר שלח וקרא לשם בן נח
ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת ישמעאל בנו שנאמר בעצם היום הזה
נימול אברהם וישמעאל בנו · מה הוא בעצם היום הזה בגבורת השמש
בחצי היום ולא עוד אלא אתיא עצם מעצ' מיו' הכפורי' מה להלן כל מלאכ'
לא תעשו בעצ' היום הזה כי יום כפורי' הוא שביום הכפורי' נימול אברהם
ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברי' של מילה של אברה' אבינו ומכפר
על כל עונותינו שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם וגומר

ובאותו

ר' יהודה אומר אותו הלילה שנגלה הקב"ה על אברהם אבינו הוא ליל
הפסח והוציא אותו לחוץ וא"ל יש בך כח לספר כל כבא השמים אמר
אברהם לפניו וכי יש מספר לגדודיך · א"ל כך לא יספר זרעך מרוב שנ'
ויאמר לו כה יהיה זרעך · ר"ע אומר הראה הקב"ה לאברהם אבינו בין
הבתרים מלכיות מושלין ואובדין שנ' ויאמר אליו קחה לי עגלה משולשת
זו מלכות ד' שהיא מלכות ארם שהיא כעגלה דשה ועז משולשת זו מלכות
יון שנ' וצפיר העיזים הגדיל עד מאד · ואיל משולש זו מלכו' מדי ופרס·
ותור אלו בני ישמעאל לא כאמר תור זה בלשון תורה אלא בלשון ארמית
תור זה השור כשינאמיד שור זכר עם נקבה יפתחו וישדדו את כל העמקי'
וגוזל אלו ישראל שנמשלו כגוזל שנ' יונתי בחגוי הסלע וכתוב אחד אומר
אחת היא יונתי תמתי · ר' אחא בן יעקב אומר לא נאמר לשון זה משולש'
אלא גבורי כח שנ' והחוט המשולש לא במהרה ינתק· רבי מנסיא אומר
משולשת משולשים יהיו נ"פ עתידים למשול בא"י פעם ראשונה כל א' וא'
בפני עצמו פעם שנית בשנים שנים פעם שלישית כלם כאחד להלחם
עם בן דוד שנ' יתיצבו מלכי ארץ וגו' · רבי יהושע אומר לקח אברהם
חרבו ובתר אותם כל א' וא' לשנים שנ' ויבתר אותם בתוך אלולי לא בתר
אברהם לא היה העולם יכול לעמוד הואיל ובתר אותם התיש את כחם
והקריב כל בתר ובתר לקראת רעהו שנא' ויתן איש את בתרו לקראת
רעהו · וגוזל בן יונה הניח חיים שנאמר ואת הצפור לא בתר מכאן את
למד שאין לך צפור בתורה אלא בן יונה בלבד ירד העיט עליהם לפרדן
ולאבדן ואין העיט אלא בן דוד שנמשל לעיט שנאמר העיט צבוע נחלתי
לי · בבאת השמש היה אברהם יושב ומניף עליה' בסודרו כדי שלא ימשול
בהם העיט עד שבא הערב · ר' אלעזר בן עזרי' אומ' מכאן אתה למד שאין
מושלין של ד' מלכיות האלו אלא יום אחד מיומו של הקב"ה א"ל ר"א בן
ערך ודאי כדבריך שנאמר כתפני שוממה כל היום דוה חוץ משתי ידות
שעה · תדע לך שהוא כן בא וראה כשהשמש נוטה לבא במערב שתי ידות
שעה תשפחהו ואין כוחה לו · כך עד שלא יבא הערב יצמח בן דוד אורן

של

ונשיהם עמהם ולקח אליעזר עבדו עמו מכין אותיות שמו שי"ח וירק את חניכיו ילידי ביתו ורדף אחריהם עד משמאל לדמשק שנ' ויחלק עליהם לילה · שמואל הקטן אומר גם נחלק לו הלילה היא הלילה שהית' מקוד' היא הלילה שהכה בו בכורי מצרים היא הלילה שהכה בו אברהם את המלכים שנ' ויחלק עליהם לילה ועל זה נאמר ויהי בחצי הלילה וגומ' · הלל הזקן אומר לקח אברה' את כל רכוש סדום ועמורה וחזר בשלו' ולא נעדר לו עד אחד שנ' וישב את כל הרכוש והיה אברהם מתפחד ואמר איפשר שהרגתי כל אלו האוכלוסין ולא נמצא בהם צדיק אמר לו הקב"ה אל תירא אברה' ועל זה אמר אורח ברגלי לא יבא לא בא ברגליך לכלוך בדבר זה ר' יהושע בן קרחה אומר אברהם התחיל ראשון לעשר בעולם לקח את כל מעשר סדום ועמורה וכל מעשר לוט בן אחיו ונתן לשם בן נח שנ' ויתן לו מעשר מכל יצא שם בן נח לקראתו נראה את כל המעשה אשר עשה וכל הרכוש שהשיב והיה תמה בלבו התחיל מהלל משבח מפא' לשם בוראו ואומר וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידיך · עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים. לא בכח ידי עשיתי את כל אלה אלא בכח ימינך שאתה מגן לי בעולם הזה ולעולם הבא שנ' ואתה ה' מגן בעדי בעולם הזה כבודי ומרים ראשי לעולם הבא · וענו העליונים ואמרו ברוך אתה ה' מגן אברהם :

פרק שמונה ועשרים

נסיון השביעי אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם לכל הנביאי' היה נראה בחזון הלילה ולאברהם בחזון ובמראה בחזון מכין שנ' במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך בעולם הזה שכרך הרבה מאד בעולם הבא אמ' לו אברם אל תירא שאני מגן לך בכל מקום שאתה הולך כתריס לפני הפורענות ונותן לך שכר טוב בעולם הזה ולעולם הבא שנאמר שכרך הרבה מאוד ובמראה מכין שנאמר וירא אליו ה' ·

וקרא לאברהם וא"ל הרי אשתך וכל שטרות מתנותי עמה לך ושב תעמוד בארץ הזאת שנ' הנה אשתך קח ולך וכתוב אחריו ויצו עליו פרע' אנשים כל מה שנתן לשרה נתן אבימלך לאברהם שנ' ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות מעביר לאברם לבוא בארץ כנען עד ארץ פלשתי' והכל כפוי לפני הקב"ה ואבימלך היו כל נקבות ביתו עקרות אפי' עד ביצי כנים ושלח אבימלך ולקח את שרה סבור להעמיד ממנה בנים ירד מיכאל המלאך ושלף חרבו להורגו אמר לו זה דין משפט אמת להרגני במה שלא ידעתי שנ' הגוי גם צדיק תהרוג הרי הוא אמר לי אחותי היא אמר לו השב אשת איש כי נביא הוא ומיד למד אדם שבא לעיר על עסקי אכיל' שואלין אותו על עסקי אשתו אין שואלין אותו ויתפלל בעדך וחיה עמד אברהם והיה מתפלל לפני הקב"ה ואומר רבון כל העולמים אדם בראת לפריה ורביה ואבימלך וביתו יפרו וירבו ונעתר לו שנ' ויתפלל אברה' אל האלהי' וירפא אלהים את אבימלך ואת ביתו וילדו :

פרק שבעה ועשרים

נסיון העשירי באו אליו כל המלכי' להורגו אמרו נתחיל הראשון בבן אחיו ואחר כך נתחיל בו ובשביל לוט לקחו את כל רכוש סדום ועמורה וא"כ שבו את לוט ואת רכושו שנ' ויקחו את כל רכוש סדום ועמורה וגומר · בא מיכאל והגיד לאברהם שנ' ויבא הפליט ויגד לאברם העברי מיכאל שרו של עולם הוא מגיד שנ' ובעל כנפים יגיד דבר · ולמה נקרא שמו פליט לפי שבשעה שהפיל הקב"ה את סמאל וכת שלו ממקום קדושתם אחז בכנפו של מיכאל להורידו ולהפילו ופלטו הקב"ה מידו לפיכך נקרא שמו פליט ועליו אמר יחזקאל בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכת' העיר · לקח אברה' את שלש תלמידיו ואת אליעזר עבדו עמו ורדף אחריהם עד דן הוא פמייס שנ' וירדף עד דן ושם נתעכב הצדיק ששם נאמר לו לאברהם תהא יודע שבני בניך עתידין לעבוד ע"ז שנ' וישם את האחד בבית אל ואת האחד נתן בדן ושם הניח תלמידיו

שביהם

פרק ששה ועשרים

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן ונפוי היה.
לפניו שעתידין בניו לנסות להקב"ה עשרה נסיונות
והקדים הרפוא' למכתם ונסהו בעשר נסיונות · נסיון הראשון כשנולד
אברהם אבינו בקשו כל גדולי המלכות להרגו ונחבא מתחת לארץ י"ג
שנה שלא ראה לא שמש ולא ירח לאחר י"ג שנה יצא מתחת לארץ מדבר
בלשון הקדש ומאס אשרים ושקץ את הפסילים ובטח בצל יוצרו ואמר ה'
צבאו' אשרי אדם בוטח בך · נסיון השני נתנוהו בבית האסורים ·עשר שני'
ג' בכותה וז' בקרדי וי"א ג' בקרדי וז' בכותה לאחר י' שני' שלחו והביאו
אותו ונתנוהו בתוך כבשן האש ומלך הכבוד פשט יד ימינו והצילו מתוך
כבשן האש שנ' ויאמ' אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדי' נסיון הג' טלטלו
מבית אביו וממשפחתו והביאו לחרן ושם מת תרח אביו ואמתלאי אמו
הטלטול קשה לאד' יות' מכל ומנין שטלטלו שנ' לך לך מארצך וממולדתך'
נסיון הד' מיום שנבראו שמים וארץ לא בא רעב אלא בימי אברהם ולא
בכל הארצות אלא בארץ כנען בלבד לנסותו ולהורידו למצרי' שנ' ויהי
רעב בארץ וירד אברם מצרימ': נסיון החמישי שנלקח' שרה אשתו לפרע'
לאשה וכי יש לך אדם שרואה לאשתו נלקחה לאיש אחר ואינו קורע את
בגדיו אלא בעצה לקחה שלא קרב אליה ר"ט אומ' באות' הלילה שנלקחה
שרה אמנו אותו הלילה ליל פסח היה והביא הקב"ה על פרעה ועל
ביתו נגעים גדולים להודיעו שכן הוא עתיד להכות את מצרים בנגעים
גדולים שנ' וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים · ר' יהושע בן קרחה אומר
מאהבתו אותה פרעה כתב לה בשטר כתובה כל ממונו בין כסף בין זהב
בין עבדים בין קרקעות וכתב לה את ארץ גשן לאחוזה לפיכך ישבו ישרא'
בארץ גשן שהיא של שרה אמנו וכתב לה את הגר בתו מפלגשו לשפחה
ומנין שהיתה הגר המצרית שפחה שנ' ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה
שפחה מצרית ושמה הגר השכי' פרעה בבקר בבהל' ונחפז שלא קרב לשרה
וקרא

הולך עם הרשעים לוקח מדרכיהם וממעשיה' הרעים שנ' ורוע' כסילים ירוע י ד"א הולך את חכמי' יחכם זה לוט שהיה מהלך עם אברהם אבינו ולמד ממעשיו ומדרכיו הטובים אמרו מה עשה אברהם אבינו עשה לו בית קבול לחרן וכל מי שהוא נכנס ויוצא לחרן היה מקבלו ונותן לו מאכלו ומשקהו ואומר לו אחד הוא אלהים בעולם וכשבא לוט לסדו' כך היה עושה וכיון שהכריזו אנשי סדום ואמרו כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני ואביון ישרף באש היה מתיירא מלעשות ביו' ועשה בלילה ראה שני המלאכים והיה סבור שהן אורחי הארץ ורץ לקראתם שנא' ויבאו שני המלאכים סדמה וגו' ולמה היה יושב לוט בשער סדום אלא שאותו היום מנוהו עליה' הביאם ואמר להם באו ולינו בתוך ביתי ואכלו ושתו ותלכו לדרכיכם בשלום ולא קבלו האנשי' עליהם והחזיק בידם שלא ברצונם והכניס אותם בתוך ביתו שנ' ויפצר בם מאד ראה אות' נער אחד מאנשי סדום ויצא והגיד להם ונתקבצו אליו כלם אל פתח הבית לעשו' כמנהג' אמרו אל לוט איה האנשים אשר באו אליך ה' ילה הוציאם אלינו ונדעה אותם רוצים אנו לעשות כמנהגנו מה עשה לוט כשם שנתן משה רבינו נפשו על ישראל כך נתן לוט נפשו עליה' לקח שתי בנותיו והוציאו להם תחת שני המלאכים שנא' הנה נא לי שתי בנות ולא קבלו האנשי' מה עשו להם המלאכים הכו אותם בסנורים עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר הכל במדה כשם שהחזיק להם בידם שלא ברצונם והכניסן בתוך ביתו כך החזיקו בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו והוציאום בתוך אמר להם אל תביטו אחריכם שהרי ירד שכינתו של הקב"ה שימטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש עדית אשתו של לוט נכמרו רחמיה על בנותיה הנשואות בסדום והביטה אחריה לראות אם היו הולכות אחריה אם לאו וראתה אחריה השכינה ונעשית נציב מלח ועדיין היא עומדת כל היום לוחכים אותה השוורים ויורד על רגליה ובבקר צומחת שנא' ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח:

ויקח לו כאומר ירק הוא הולך ליקח לו ירק ומוצא תחתיו זהב שנ' ועפרו'
זהב לו וכסף היה עולה ממנה דכתיב כי יש לכסף מוצא אבנים טובות
ומרגליות היו יוצאים ממנה שנא' מקו' ספיר אבניה לחם היה יוצא ממנה
דכתיב ארץ ממנה יצא לחם ולא בטחו בצל יוצרם אלא ברוב עשרם
שהעושר דוחה מבעליו יראת שמים הבוטחי' על חילם · ר' יהושע בן קרח'
אומר לא חסו על כבוד קונ' לשבור אוכל לאורח ולגר אלא פסקו את כל
האילנות למעלה מפירותיהן שלא יהא הנאה מהם אפילו לעוף השמים
שנא' כתיב לא ידעו עיט · ר' נתנאל אומ' הקימו עליהם שופטים שופטי
שקר וכל אורח וגר שהיו נכנסין בסדו' היו עושקי' בדינם המעוו' ומוציאין
אותם ערומים שנא' ואת הגר עשקו בלא משפט ושבעי' בכל תבוא' הארץ
והיו יושבין לבטח ושאנן ושלוה בלי פחד מלחמה מכל סביבותיה' שבעים
בכל טוב ולא החזיקו ידם נפש לחם לא לעני ולא לאביון שנאמר הנה זה
היה עון סדום אחותך · ר' יהודה אומר הכריזו בסדו' ואמרו כל מי שהוא
מחזיק ידו בפת לחם לעני לגר ולאביון ישרף באש · פלוטית בתו של לוט
היתה נשואה לאחד מגדולי סדום ראתה עני אחד מדוקדק ברחוב העיר
ועגמה נפשה עליו מה היתה עושה בכל יום כשהית' יוצאת לשאוב מים
היתה נותנת בכד שלה מכל מזון ביתה ומכלכלת אותו העני אמרו אנשי
סדו' העני הזה מאין הוא חי עד שידעו הדבר והוציאו אותה לישרף · אמרה
אלהי עולם עשה משפטי ודיני מאנשי סדום ועלתה זעקתה לפני כסא
הכבוד אמר הקב"ה ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי אם כצעקת
הנערה הזאת עשו אנשי סדום אהפוך יסודותיה שלה למעל' ופניה למט'
שנא' הכצעקתה הכצעקתם אין כתיב אלא הכצעקתה וכן הוא אומר
הולך את חכמים יחכם (משל) למה הוא דומה למי שנכנס לבי' המרקחי'
אע"פ שלא לקח ולא נתן כלום מכל מקום ריח טוב לקח והוציא עמו כך
כל מי שהוא הולך עם הצדיקים לוקח מדרכיה' וממעשיהם הטובי' ורועה
כסילים ירוע למה הוא דומה לאדם שהוא נכנס לבית הבורסקי אע"פ
שלא נתן ולא לקח כלום מכל מקו' ריח רע לקח והוציא עמו כך מי שהוא

הולך

ה' אותם משם על פני כל הארץ · ר' אומר עשו אחיו של יעקב ראה את הכתונת שעשה הקב"ה לאדם ולחוה על נמרוד וחמד אותה בלבו והרגו ולקח אותם ממנו ומנין שהיו חמודות בעיניו שנא' ותקח רבק' את בגדי עשו בנה הגדול החמודו' וכשלבש אותם נעשה גם הוא גבור שנא' ויהי עשו איש יודע ציד וכשיצא יעקב מאת פני יצחק אביו אמר אין עשו ראוי ללבוש את הכתונת הללו וחפר וטמנם שם שנא' טמון בארץ חבלו :

פרק חמשה ועשרים

ירידה שלישי' שירד הקב"ה לסדום שנא' ארדה נא ואראה אמר הקב"ה דבר גדול אני עתיד לעשות בעולמי אני מגיד לאברהם אוהבי שנ' וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו' · ר' חנינא אומר נגלה הקב"ה ושלשה מלאכים על אבינו אברה' שנא' וישא עיניו וירא' והנה שלשה אנשים · אחד התחיל מבשר אותו על הריון בטן של שרה אשתו שנא' למועד אשוב אליך · ואחד הגיד לו מעשה סדום ועמורה שנ' ויאמר ה' זעק' סדום ועמורה כי רבה מכאן אמרו כל מי שהוא מדבר עם חבירו דבר שהוא גנאי לו מתחיל לו בדברי' טובים ואומר בדבר שאינו לרצון לו מנין אנו למדי' מהקב"ה כשנגלה על אברהם אבינו התחיל מבשרו על ההריון של שרה אשתו ואח"כ הגיד לו מעשה סדום · התחיל מבקש ומתחנן לפניו על לוט בן אחיו אמר לפניו רבון כל העולמים כמות הרשע כן ימות הצדיק שנא' האף תספה צדיק עם רשע אמר לו הקב"ה אברהם חייך בזכות חמשים צדיקים אשא לכלו' שנא' אם אמצא בסדום חמשי' צדיקי' ואשא לכל עונותם מכאן אמרו אם יש חמשים צדיקים בעולם בצדקתם העול' עומד התחיל מבקש ומתחנן לפניו עד שהגיע לעשרה מכאן אמרו חכמים אם יש י' צדיקים במקום בזכותן המקום ניצול שנאמר ויאמר לא אשחית בעבור הי' רבינו ז"ל עשירי עולם היו אנשי סדום מן הארץ הטובה והשמנה שהיו יושבין עליה שכל צורך שבעול' היה יוצא ממנו שנא' ועפרו זהב לו בשעה שהיה אדם יוצא ומבקש ליקח לו ירק היה אומר לעבדו צא

חם בן נח והוציאה עמו והנחילה לנמרוד ׃ וכשעה שהיה לובש אות' היו
כל בהמה חיה ועוף באין ונופלים לפניו כסבורין שהוא מכח גבורתו
לפיכך המליכוהו עליהם מלך שנא' על כן יאמר כנמרוד גבור ציד לפני
ה'. אמר נמרוד לעמו באו נבנה לנו עיר גדולה ונשב שם בתוכ' פן נפוץ
על פני כל הארץ כראשונים ׃ ונבנה מגדל גדול בתוכה׃ ונעלה לשמים
שאין כחו של הקב"ה אלא במים ונקנה לנו שם גדול בארץ שנ' ונעשה לנו
שם. ר' פנחס אומ' לא היו שם אבנים לבנות את העיר ואת המגדל מה היו
עושין היו מלבנים לבנים ושורפין אותן כיוצר חרש עד שבנו אותו גבוה
שבעי' מיל׃ ומעלות היו לו ממזרחו וממערבו אלו שהיו מעלין את הלבני'
היו עולים ממזרחו ואלו שהיו יורדים היו יורדין ממערבו ואם נפל אדם
ומת לא היו שמי' את לבם עליו ואם נפלה לבינה אחת היו יושבין ובוכין
ואומרין אוי לנו אימתי תעלה אחרת תחתיה ועבר אברם בן תרח וראה
אותם בונין את העיר וקללם בשם אלהיו ואמר בלע ה' פלג לשונ' ומאסו
את דברו כאבן מושלך ע"ג קרקע והלא כל אבן בחור וטוב אין נותנים
אותו אלא על פנות הבית ועליו הכתוב אומר אבן מאסו הבונים וגו' ר'
שמעון אומר קרא הקב"ה לשבעים מלאכים הסובבים כסא כבודו ואמר
להם באו ונבלבל את לשונם׃ ומנין שהקב"ה ירד אליהם שנא' הבה נרדה
ארדה אין כתב אלא נרדה ומנין שהפילו גורלות ביניהם שנאמר בהנחל
עליון גוים ונפל גורלו של הקב"ה על אברהם. ועל זרעו שנ' כי חלק ה'
עמו אמר הקב"ה חבל וגורל זה שנפל עלי רבת נפשי שנא' חבלי' נפלו לי
בנעימים וירד הקב"ה ושבעים המלאכי' הסובבים כסא כבודו ובלבלו את
לשונם לשבעי' גוים ולשבעים לשון כל אחד ואחד גוי וכתבו ולשונו ומנה
מלאך על כל אומה ואומה וישראל נפל בחלקו וחבלו ועל זה נאמר כי
חלק ה' עמו ׃ ומנין שירד הקב"ה שנאמר וירד ה' לראות את העיר ואת
המגדל זו ירידה שניה והיו רוצין לדבר איש אל רעהו בלשון הקדש ולא
מכירי' איש לשו' רעהו מה עשו לקח איש חרבו ונלחמו זה עם אלו להשחי'
וחצי העולם שם נפלו בחרב ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ שנא' ויפץ

אביהן שנ' ויקח שם ויפת את השמלה וגו' · וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן וארדו שנ' ארור כנען · ישב נח ודרש בלבו ואמ' הקב"ה הצילני ממי המבול והוציאני מן המסגר ההוא ואיני חייב להקריב לפניו קרבן ועולות מיד הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכשב ועז וממין עוף טהור תורים ובני יונה ובנה את המזבח הראשון שהקריב עליו עולו' קין והבל והקריב עולות ארבע שנ' ויבן נח מזבח לה' ויקח אין כתיב אלא ויעל עולות במזבח ועלה ריח ניחוח לפני הקב"ה ויעל עולה במזבח וערב לו שנ' וירח ה' את ריח הניחוח · מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו ונשבע לו שלא להביא מי המבול עוד על הארץ שנ' כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו' · ונתן קשת לאות ברית שבועה בינו לבין הארץ שנ' את קשתי נתתי בענן והית' לאות ברית · והתקינו חכמים שיהו מזכירין שבועת נח בכל יום שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה :

פרק ארבעה ועשרים

ברך נח ובניו שנ' ויברך אותם אלהים במתנותיהם והנחיל' את כל הארץ ברך לשם ולבניו שחורים ונאים והנחילם את כל ארץ נושבת · ברך לחם ובניו שחורים כעורב והנחילם חוף הים · ברך ליפת ובניו כלם לבנים ויפים והנחילם מדבר ושדות אלה הנחלות שהנחילם · ר'אלעאי אומ' היו מולידין את בניהם ופרין ורבין כמין שרץ גדול ו' בכל לידה והיו כלם עם א' ולב א' ושפה אחת שנא' ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ואמרו ארץ חמדה שנ' ויהי בנסעם מקד' הלכו לארץ שנער ומצאו ארץ גדולה ורחבת ידים וכולה מישור וישבו שם שנא' וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם · רע"א השליכו מלכו' שמי' מעליהם והמליכו עליהם נמרוד עבד בן עבד לפי שכל בני חם עבדים הם · ואוי לארץ שימלוך עליה עבד שנאמר תחת עבד כי ימלוך · רח"א נמרוד גבור כח היה שנ' וכוש ילד את נמרוד · ר' יהודה אומר הכתונת שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו היתה עמם בתיב' וכשיצאו מן התיב' לקחה

חם

שישב לו על עץ א׳ מן הסולמות של התיבה ונשבע לנח ולבניו שיהיה להם
עבד עולם מה עשה נח נקב חור א׳ בתיבה והיה מושיט לו מזונו בכל יום
ויום ונשאר גם הוא שנ׳ כי רק עוג מלך הבשן וגו׳ וחוץ מארץ ישראל שלא
ירדו עליה גשמי׳ שנ׳ בן אדם אמור לה את ארץ לא מטוהר׳ היא לא גשמה
ביום זעם אלא נתגלגלו המים ומכל הארצות ונכנסו לה · שלח נח את
העורב לידע מה בעולם הלך לו ומצא נבלת אדם בראשי הרי׳ וישב לו
על מאכלו ולא השיב שליחותו לשולחיו · שלח את היונה והשיב׳ שליחותה
שנ׳ ותבא אליו היונה לעת ערב והנ׳ עלה זית טרף בפיה ולמה עלה זית
אלא אמרה היונה לפני הקב״ה רבון כל העולמים יהו מזונותי מרורין
כזית זה ונתוני׳ בידך ואל יהו מתוקים ונתונים ביד ב״ו מכאן אמרו שולח
דברים ביד טפש כשולח ביד כסיל ושולח דברים ביד טהור כשולח ביד
ציר נאמן לשולחיו · רב״א י״ב חדש עשו כל הבריו׳ בתיבה והיה נח עומד
ומתפלל לפני הקב״ה ואומר רבון כל העולמים הוציאני מן המסגר הזה
כי עיפה נפשי מריח אריות ודובים ונמרים ויכתירו לך כל הצדיקי׳ כתר
מלכות שהוצאתני מן המסגר הזה שנא׳ הוציאה ממסגר נפשי להודות את
שמך בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי · רבי לויטס איש יבנה אומר כל
הבאים אל התיבה הפרים זכרים מן הנקבות שנא׳ ויבא נח ובניו ואשתו
ונשי בניו הרי זכרים בצד א׳ ונקבות בצד א׳ וכשיצאו העמיד זכרים בצד
נקבות שנאמ׳ צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך הרי איש
ואשתו ויברך אותם אלהים לפרות ולרבות בארץ שנ׳ ויברך אותם אלהים
לאמר ויאמ׳ להם פרו ורבו · מצא נח גפן שגורש׳ ויצאה מג״ע ואשכלותיה
עמה נטל מפירותיה ואכל וחמד אותם בלבו ונטע ממנו כרם בארץ בו
ביום נתגשגשו פירותיה דכתיב ביום נטעך תשגשגי · שתה ממנו יין
ונתגל בתוך האהל ונכנס כנען וראה את ערו׳ אביו וקשר חוט בבריתו
וסרסו ויצא והגיד לאחיו נכנס חם וראה לערות אביו ולא שם על לבו
מצות כבוד אב ואם · יצא והגיד לשני אחיו בשוק כמשחק באביו נערו בו
אחיו ולקחו את הכסות עמהם והלכו להם אחורנית וכסו את ערות

אביהן

פרק שלשה ועשרים

וזה אשר תעשה אותה תאני ר' שמעיה באצבע הראהו הקב"ה לנח
וא"ל כזה וכזה תעשה לתיבה מאה וחמשים קנים אורך ימינה
של תיבה ומאה וחמשי' אורך בכל שמאלה · שלשי' ושלש' קנים בכל רחבה
בדפנותי' לפני' ול' וג' בדפנותיה לאחריה · וי' בתים בתוך הרי שו לאוצרו'
של מאכל · וחמש אפטניות בכל אורך ימינה של תיבה · וה' אפטניו' בכל
אורך שמאלה של תיבה והמכניסים את המים כפתחים וכסגרים וכן
בקיע התחתונ' וכן במעלה ב' וכן במעלה ג' מדור כל בהמה וחיה בקיע
התחתון מדור לכל העופות · בקיע הב' מדור שקצים ורמשי' ובני אדם
בקיע הג' · מכאן אתה למד בשלשים ושתים מיני עופות בארץ ושס"ה
מיני שקצים בארץ וכן בקיע התחתונה וכן בקיע הב' וכן במעלת הג' שנ'
תחתיי' שניי' ושלישי' תעשיה · רת"א כ"ב שנה עשה נח בתיבה כדי שישובו
בתשובה מדרכיה' וממעשיהם הרעים · ועד שלא בא המבול היו הטמאי'
מרובין מן הטהורים רצה הקב"ה להרבות את הטהורים ולמעט את
את הטמאים קרא לנח וא"ל הבא לך אל התיבה מכל בהמה טהורה ז'
ז' אמר נח לפני הקב"ה רבון כל העולמים וכי יש בי כח לקבצן אלי אל
התיבה ירדו כל המלאכים הממוני' על כל מין ומין וקבצו אותן ואת כל
מזונותן ויבא נח אין כתיב אלא ויבאו אל נח באו מאליהן · ר' מנא אומר
כיון שנכנסו כל הבריות אל התיבה כנר וחתם הקב"ה בידו שער התיב'
שנ' ויסגור ה' בעדו ומרגלי' אחת היתה תלויה בתיבה ומאיר' לכל הבריות
בכח שהוא מאיר בגבורתו שנא' צהר תעשה לתיבה · רכ"א בי' במרחשון
נכנסו כל הבריות אל התיבה בי"ז בו ירדו מי המבול על הארץ שהן מים
זכרים ועלו מן התהומות שהן מים נקבות ונתחברו אלו עם אלו ונגברו
להחריב את העולם שנאמר והמים גברו מאד מאד על הארץ ונמחו כל
היקום שבארץ שנ' וימח את כל היקום אשר על פני האדמה חוץ מנח וכל
אשר אתו בתיבה שנ' וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה חוץ מעוג מלך הבשן

פרקי רבי

לאל סור ממנו · רמ״א גלוי בשר ערוה היו הולכין דורות של קין האנשי׳ והנשים כבהמה ומטמאים בכל זנות איש באמו ובבתו ובאש׳ אחיו בגלוי וברחובו׳ ביצר הרע ובמחשבו׳ לבם שנ׳ וירא ה׳ כי רבה רעת האדם בארץ׃ ר״א ראו המלאכי׳ שנפלו ממקום קדושתן מן השמי׳ את בנו׳ קין מהלכות גלויות בשר ערוה ומכחלות עיניהן כזונו׳ ותעו אחריהן ולקחו מהן נשים שנ׳ ויראו בני אלהים את בנות האדם וגו׳ ר׳ יהושע בן קר״ח או׳ והמלאכים אש לוהטי׳ שנ׳ משרתיו אש לוהט וגו׳ והאש באה בבעילה בב״ו ולא שרפ׳ את הגוף אלא בשעת שנפלו מן השמים ממקום קדושתן כחן וקומתן כבני אדם ולבושן גוש עפר שנ׳ לבש בשרו רמה גוש עפר ר׳ צדוק אומר מהם נולדו הענקים המהלכים בגובה קומ׳ ומשלחי׳ ידם בכל גזל וחמס ושפיכות דמים דכתיב ושם ראינו את הנפילים וגו׳ ואומר הנפילי׳ היו בארץ · א״ר יהושע בן קרחה ישרא׳ נקראו בני אלהים שנ׳ בנים אתם לה׳ אלהיכם והמלאכים נקראו בני אלהים שנ׳ ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים ואלו עד שהיו במקום קדושתן בשמים נקראו בני אלהים שנ׳ וגם אחרי כן אשר יבאו בני האלהים · א״ר לוי היו מולידים את בניהן ופרין ורבין כמין שרץ גדול ו׳ בכל לידה ולידה באותה שעה היו עומדים על רגליהן ומדברים בלשון הקדש ומרקדים לפניהם שנא׳ ישלחו כצאן עויליהם אמר להם נח שובו מדרכיכם וממעשיכם הרעים שלא יבא עליכם מי המבול ולהכרית כל זרע בני אדם · א״ל הרי אנו מונעים עצמינו מפרי׳ ורבי׳ שלא להוציא זרע בני אדם · מה היו עושין כשהן באין אצל נשותיהן היו משחיתים מקור זרעם על הארץ כדי שלא להוצי׳ זרע בני אדם שנ׳ וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה וגו׳ · אמרו אם מי המבול יבא עלינו הרי אנו גבוהי קומה ואין המים מגיעים עד צוארינו׳ ואם מי תהומו׳ מעלה עלינו הרי פרסו׳ רגלינו לסתום את התהומות מה היו עושין פושטין כפות רגליה׳ וסתמו את כל התהומו׳ מה עשה הקב״ה הרתיח מי תהומו׳ והיו שולקי׳ את בשר׳ ופושטין את עורן מעליה׳ שנ׳ בעת יזרבו נצמתו בחומו נדעכו ממקומן אל תקרי בחומו אלא בחמימו׃

וזה

לא היה יודע קין שהנסתרות גלויות לפני המקום מה עשה נטל את נבלתו של אחיו וחפר וטמן אותו בארץ א"ל הקב"ה אי הבל אחיך · אמר לפניו רבש"ע שומר שדה וכרם שמתני שומר אחי לא שמתני שנא' השומר אחי אנכי · א"ל הקב"ה הרצחת וגם ירשת · קול דמי אחיך צועקים אלי כיון ששמע קין הדבר נבהל ואררו שיהיה נודד בארץ על שפיכות דמים ועל מות רע · אמר קין לפניו רבש"ע גדול עוני מנשוא שאין בו כפרה ונחשב לו הדבר הזה כתשובה שנ' גדול עוני מנשוא · ולא עוד אלא יעמד אחד בארץ ויזכיר את שמך הגדול ויהרגני · מה עשה הקב"ה נטל אות אחת מכ"ב אותיות שבתורה וכתב על זרועו של קין שלא יהרג שנא' וישם ה' לקין אות הכלב שהיה משמר צאנו של הבל הוא היה שומרו מכל חית השדה ומעוף השמים · והיו אדם ועזרו יושבים ובוכים ומתאבלים עליו ולא היו יודעים מה לעשות להבל שלא היו נוהגים בקבורה · בא עורב א' שמת לו א' מחביריו לקח אותו וחפר בארץ וטמנה לעיניהם · אמר אדם כעורב אני עושה מיד לקח נבלתו של הבל וחפר בארץ וטמנה · ושלם הקב"ה שכר טוב לעורבים בעה"ז ומה שכר נתן להם כשהן מולידי' את בניה' רואים אותן לבנים ובורחי' מפניהם וסבורי' שהם בני נחש והקב"ה נותן להם מזונם בלא חסור · ולא עוד אלא שהם קוראים ליתן מטר על הארץ והקב"ה עונה אותן שנ' נותן לבהמ' לחמה לבני עורב אשר יקראו:

פרק שנים ועשרים

כתיב ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו בצלמו מכאן אתה למד שלא היה קין מזרעו ולא מדמותו ולא מצלמו של אדם ולא מעשיו דומי' למעשה הבל אחיו עד שנולד שת שהיה מזרעו ודמותו ומעשיו דומים למעשה הבל אחיו שנ' ויולד בדמותו בצלמו · רבי ישמעאל אומר משת עלו ונתייחסו כל הבריות וכל דורות הצדיקים · ומקין עלו ונתייחסו כל דורות הרשעי' הפושעים והמורדי' שמרדו במקו' ואמרו אין אנו צריכין לטיפת גשמיך ולא לדעת את דרכיך שנא' ויאמרו

אחותי כלה מה הגפן הזאת כל מה שזורעה היא צומחת ומוציאה כך
האשה הזאת כל מה שזורעה הרה ויולדת מבעלה בא אליה ורוכב' נחש
ועברה את קין ואח"כ עברה את הבל שנ' והאדם ידע את חוה אשתו מהו
ידע שהיתה מעוברת וראתה דמותו שלא היה מן התחתונים אלא מן
העליונים והביטה ואמרה קניתי איש את ה' · ר' ישמעאל אומר משם עלו
נתייחסו כל דורות הצדיקים ומקין עלו ונתייחסו כל דורות הרשעים
המורדים והפושעים במרום ואומר אין אנו צריכין לטיפת גשמיך שנא'
ויאמרו לאל סור ממנו · ר' מיאשה אומר נולד קין ותאומתו עמו נולד
הבל ותאומתו עמו א"ל ר' ישמעאל והלא כבר נאמר ואיש אשר יקח את
אחותו בת אביו א"ל מתוך הדברים האלה תדע לך שלא היו נשי' אחרות
בעולם ונשאו להם והתירן להם וע"ז נאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה
בחסד נבר' העולם עד שלא נתנה תור' ר' יוסי או' קין והבל תאומי' היו
שנ' ותהר ותלד את קין בההיא שעתא אוסיפת למילד שנ' ותוסף ללדת
והיה קין אוהב לעבוד אדמה לזרוע והבל היה אוהב לרעו' צאן זה נותן
ממלאכתו מאכל לזה וזה נותן ממלאכתו מאכל לזה· הגיע ליל י"ט של
פסח א"ל אדם לבניו בליל זה עתידין ישראל להקריב קרבנות פסחים
הקריבו גם אתם לפני בוראכם · הביא קין מותר מאכלו קליות זרע
פשתן והביא הבל מבכורות צאנו ומחלביהן כבשים שלא נגזזו לצמר
ונתעב מנחת קין ונרצית מנחת הבל שנ' וישע ה' אל הבל ואל מנחתו· ר'
יהושע בן קרח' או' אמר הקב"ה אל יתערבו מנח' קין והבל לעול' שאם
ח"ו יתערבו אפי' באריג בגד שנ' לא תלבש שעטנז וגו' אפי' היא מרוכבת
לא יעלה עליך שנ' ובגד כלאי' שעטנז לא יעלה עליך ר' צדוק או' נכנס'
קנאה ושנאה גדולה בלבו של קין על שנרצית מנחתו של הבל ולא עוד
אלא שהיתה אשתו תאומתו יפה בנשים אמר אני אהרוג את הבל אחי
ואקח את אשתו שנ' ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיות' בשדה ואין בשדה
אלא האשה שנמשלה כשדה שנ' כי האדם עץ השדה · לקח האבן וטבע
במצחו של הבל והרגו שנ' ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו · ר' יוחנן אומר

להטיל מעט מים בכוס של הבדלה ושותה כדי לחבב את המצות ומה
שישאר בכוס מן המים מעבירו על גבי עיניו למה משום שאמר חכמים
שיורי מצוה מעכבין את הפורענו' ר' צדוק אומר כל מי שאינו מבדיל על
היין במוצאי שבתו' או אינו שומע מן המבדילי' אינו רואה סימן ברכ' לעול'
וכל מי שהוא שומע מן המבדילים או מבדיל על היין הקב"ה קונה אותו
לסגלתו שנ' ואבדיל אתכם מן העמים והייתם לי סגולה בא' בשב' נכנס
אדם במימי גיחון העליון עד שהגיעו המים עד צוארו ונתענה ז' שבתות
ימים עד שנעש' גופו כמין כברה אמ' אדם לפני הקב"ה רבון כל העולמי'
העבר נא חטאתי מעלי וקבל את תשובתי וילמדו כל הדורו' שיש תשובה
ואתה מקבל תשובת שבים · מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו והעביר את
חטאתו מעליו וקבל את תשובתו שנא' חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי
סלה·סלה מן העה"ז וסלה מן העה"ב ישב אדם ודר' בלבו ואמ' כי אמרתי
מות תשיבני ובית מועד לכל חי אמ' אדם עד שאני בעולם אבנה לי בית
מלון לרבצי חוץ להר המוריה וחצב ובנה לו בית מלון לרבצו אמר אדם
מה הלוחות שהן עתידי' להכתב באצבעו של הקב"ה ועתידין מימי הירדן
לברוח מפניהם וגופי שנגבל בשתי ידיו ורוח נשמת פיו נפח באפי ולאחר
מותי יקחו אותי ואת עצמותי ויעשו להם ע"ז אלא אעמיק אני ארוני
למטה מן המערה ולפנים מן המערה לפיכך נקראת מערת המכפלה
שהיא כפולה ושם הוא נתון אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב
ולאה ולפיכך נקראת קרית ארבע שנקברו בה ארבע זוגות ועליהם
הכתוב אומר יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו:

פרק אחד ועשרים

כתיב ומפרי העץ אשר בתוך הגן תנא ר' זעירא אומ' מפרי העץ
אין העץ הזה אלא אדם שנמשל כעץ שנ' כי האדם עץ השד'
ונו' · אשר בתוך הגן אין בתוך הגן אלא לשון נקייה מה שבתוך הגוף אשר
בתוך הגן אשר בתוך האשה ואין גן אלא האשה שנמשלה לגן שנ' גן נעול

פס הדר וכבוד שנא' דשנים ורעננים יהיו · להגיד כי ישר ה' כל אלו למה להגיד להלל ולשבח כח מעשיו של הקב"ה ולהגיד שהוא צדיק וישר ואין עול שנאמר צורי ולא עולתה בו:

פרק עשרים

ויגרש את האדם גורש ויצא מג"ע וישב לו בהר המוריה ששער ג"ע סמוך להר המוריה משם לקחו ולשם החזירו במקום שנלקח שנ' ויקח אלהים את האדם מאיזה מקום לקחו ממקום ב"ה שנא' לעבוד את האדמה אשר לקח משם ר' יהוד' אומ' הקב"ה שמר שבת ראשון ואדם שמר אותו תחלה בתחתוני' והיה עם השב' משמרו מכל רע ומנחמו מכל שרעפי לבו שנ' ברב שרעפי בקרבי תנחומיך וגו' · רבי יהושע בן קרחה אומר מה האילן שנחבאו שם תחתיו לקחו עלים ותפרו שנאמר ויתפרו עלי תאנה רא"א מן העור שהפשיט הנחש עשה הקב"ה כתונת כבוד לאדם ולעזרו שנאמר ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם · בין השמשו' של שבת היה אדם יושב ומהרהר בלבו ואומר אוי לי שמא יבא הנחש שהטעה אותי בערב שבת וישופני עקב נשתלח לו עמוד של אש להאיר לו ולשמרו מכל רע ראה אדם לעמוד של אש ושמח בלבו ואמר עכשיו אני יודע שהמקום עמי ופשט ידיו לאור האש וברך בורא מאורי האש וכשהרחיק ידיו מהאש אמ' אדם עכשיו אני יודע שנבדל יום הקדש מיום החול שאין לבער אש בשבת אמר ברוך המבדיל בין קדש לחול · ר' מנא אומ' כיצד חייב אדם לברך על כוס של יין לאור האש ואו' ברוך מאורי האש וכשמחזיר ידו מן האש אומר ברוך המבדיל בין קדש לחול ואם אין לו יין פושט את ידיו לאור האש ומסתכל בצפורניו שהם לבנות מן הגוף ואומר ברוך מאורי האש וכיון שמרחיק ידו מהאש אומ' ברוך המבדיל בין קודש לחול ואם אין לו אש פושט ידו לאו' הכוכבי' שהן של אש ויסתכל בצפורניו שהן לבנות מן הגוף ואומר ברוך מאורי האש · ואם נתקדרו השמים תולה אבן מן הארץ ומבדיל ואומר ברוך המבדיל בין קדש לחול ר' אליעזר אומר לאחר ששותה אדם כוס של הבדלה מצוה לבדל

בפרוח רשעי' כמו עשב בזמן שאתה רואה רשעים שרבו כמו עשב לכסות
את פני הארץ והציצו כל עובדי ע"א שהם ומעשיה' און דע לימו' המשיח
והרשעים שרבו כמו עשב לא הרבן הקב"ה אלא לאבדן מן העה"ז ומן
העה"ב שנ' להשמדם עדי עד ואתה מרום לעולם ה'. ראה דוד שרבו
רשעים כמו עשב לכסו' את פני כל הארץ והציצו כל עובדי עכו"ם שהם
ומעשיהם און ולא אמר הללויה עד שראה שהן עתידין להשמד שנ' יתמו
חטאים מן הארץ ואז הקב"ה מלך יזכור בעליונים ובתחתוני' שנ' ואתה
מרום לעולם ה' כי הנה אויביך ה' אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע כתת
אויביך עלינו עול קשה על צוארינו אבל אנו יודעין שהן לאבדון שנא'
כי הנה אויביך יאבדו וכל עובדי עכו"ם יתפרדו כמוץ לפני רוח שנאמר
יתפרדו כל פועלי און ותרם כראם קרני מה ראם קרנותיו גבוהו' מכל
בהמ' והוא מנגח לימינו ולשמאלו כך מנחם בן עמיאל בן יוסף קרנותיו
גבוהו' מכל בהמ' ומנגח לד' רוחו' העול' ועליו אומ' משה בכור שורו הדר
לו וקרני ראם קרניו ועמו רבבו' אפרי' ואלפי מנשה שנ' והם רבבו' אפרים
והם אלפי מנשה ועליו יתיצבו מלכי' להרגו שנ' יתיצבו מלכי ארץ וישראל
שבארץ בצרה גדולה אבל כרתן כזית רענן שנ' בלותי כשמן רענן ותבט
עיני בשורי ישראל שבארץ רואין במפלתן של שונאיהם שנא' ותבט עיני
בשורי צדיק כתמ' יפרח מה תמר זו נאה במראיה וכל פירותיה מתוקי'
וטובי' כך בן דוד נאה במראהו ובכבודו וכל מעשיו טובים ומתוקי' לפני
הקב"ה כארז בלבנון ישגא מה הארז שבלבנון שרשיו מרובין למט' בארץ
ואפילו כל רוחו' שבעולם באים ונושבים בו אין מזיזין אותו ממקומו כך
בן דוד כחו ומעשיו לפני הקב"ה מרובים אפילו כל א"ה באין עליו אין
מזיזין אותו ממקומו שנ' כארז בלבנון ישגא שתולי' בבית ה' עתיד הקב"ה
לקבץ כל ישראל מארבע כנפו' כל הארץ כגן הגנן הזה שנוטע מערוג'
לערוגה כך עתיד הקב"ה ליטע אותם מתוכה לארץ טהורה שנ'
שתולים בבית ה' וכעשב השדה יפרחו ויצמחו בבית המקדש שנ' בחצרות
אלהינו יפריחו עוד ינובון בשיבה מה השיבה הוא הדר וכבוד לזקנים כך

הם

נורש ויצא והיו מלאכי השרת קוראין עליו ואומרים אדם ביקר בל יבין
נמשל כבהמו' נדמו כבהמה נדמה אין כתיב אלא כבהמות נדמו שניהם ·
בא יום השבת ונעשה סניגור לאדם הראשון אמר לפניו רבון העולמים
בו' ימי המעש' לא נהרג אדם בעולם ואי אתה מתחיל זו היא קדושתו וזו
ה"א ברכתו שנא' ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו ובזכות יום־
השבת נוצל אדם מדינה של גיהנם וראה אדם כחה של שבת אמר לא
לחנם ברא הקב"ה את השב' וקדש אותו והתחיל משורר ומזמר שיר ליו'
השבת שנ' מזמור שיר ליום השבת · ר' ישמעאל אומר המזמור הזה א"הר
אמרו ונשכח בכל הדורו' עד שבא משה וחידשו שנ' מזמור שיר ליו' השבת
ליו' שכלו שבת ומנוחה לחיי העה"ב· טוב להודו' לה' אדם הראשון אמ' כי
ילמדו כל הדורות שכל מי שיודה פשעיו ועוזב ניצול מדינה של גיהנם
שנ' טוב להודו' לה' להגיד בבקר חסדך לכל באי העה"ב שהוא דומ' לבקר
ואמונתך בלילו' לכל באי לעה"ז שהוא דומ' ללילה יגידו ויאמרו אמונתו
וחסדו של הקב"ה שעשה עמי והצילני מדינ' של גיהנם · עלי עשור ועלי
נבל כל עדות כאמ' לישראל בעשרה · הכנור שהיה מנגן בו דוד בעשר'
נבלים· עדות ברית מילה בי' עדות המת בי' עדות ברכת השם בי' עדות
חליצה בי' עדות ברכת נישואין בי' שנא' ויקח בועז עשרה אנשים · אמר
הקב"ה אני רוצה מישראל הגיון פיהם בנבל ובכנור שנ' עלי הגיון בכנור
כי שמחתני ה' בפעלך אמר אדם שמחני הקב"ה והכניסני בג"ע והראני
ד' מלכיות מושלין ואובדין והראני דוד בן ישי מושל לעתיד לבא ולקחתי
משנותי ע' שנה והוספתי על ימיו שנא' ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו
כמו דור ודור ונתתי לאל רנן ושבח וזמר במעשיו שנ' במעש' ידיך ארנן ·
מה גדלו מעשיך ה' התחיל מספר ומהלל לשם עליון ואומר מה גדלו
מעשיך ה' אבל לעומק מחשבותיך תהום רבה למאד מאד שנ' מאד עמקו
מחשבותיך איש בער לא ידע אדם שהוא בער מישראל לא למד בינה
חכמי ישראל ילמדוהו בינה שנ' בינו בוערים בעם אבל אדם נקי בא"ה מ"ה
והוא כסיל למה שאינו יודע דברי תורה שנא' וכסיל לא יבין את זאת ·

שנא' ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה היא שימור של שבת
מלהבעיר בה אש ומלעשות בה מלאכה ומלשאת ומלצאת חוץ לתחו' אלפי'
רגל אחד ומלהבי' דבר בידו ולהעבירו ארבע אמות ברשו' הרבי' ולהוציא
מרשות לרשות וזו היא שמירתה של שבת ביני ובין בני ישראל אות היא
לעולם אמר הקב"ה השבת הזה נתתי לישראל ביני לביניכם בששת ימי
המעשה פעלתי את העולם ובשבת נחתי לפיכך נתתי להם ששת ימי
מלאכה ויום השביעי ברכה וקדוש' ומנוחה לי ולהם לכך נאמ' ביני ובין
בני ישראל שבעה רקיעי' ברא הקב"ה ומכלן לא בחר למכון שבתו אלא
ערבות שנ' סולו לרוכב בערבות ביה שמו שבעה ארצות ברא הקב"ה
ומכלם לא בחר אלא ארץ ישראל שנ' תמיד עיני ה' אלקיך בה שבעה
הרי' ברא הקב"ה ומכל' לא בחר אלא בהר סיני שנאמר ההר חמד אלהים
לשבתו שבעה ימים ברא הקב"ה ומכל' לא בחר אלא ים כנרת שהנחילו
לשבט נפתלי שנא' נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה שבע'
מדברות ברא הקב"ה ומכלן לא בחר אלא מדבר קדש והעביר בו ישראל
כשיצאו ממצרים שבע' עולמות ברא הקב"ה ומכלן לא בחר אלא עולם
שביעי שמה לבא ולבא ואחד שכולו שבת ומנוחה לחיי העולם
שבעה ימים ברא הקב"ה ומכלם לא בחר אלא יום שביעי שנאמר ויברך
אלהים את יום השביעי ויקדש אותו שבעה שנים ברא הקב"ה ומכלן לא
בחר אלא שנת שמטה וכל מי שהוא שומר את השבת בעולם הזה הקב"ה
מוחל לו כל עונותיו שנא' שומר שבת מחללו אל תקרי שומר שבת מחללו
אלא מחול לו מלמד שמוחלין לו על כל עונותיו :

פרק תשעה עשר

עשרה דברים נבראו בע"ש בין השמשות ואלו הן פי הארץ פי
הבאר פי האתון הקשת והמן והמטה והשמיר והכתב
והמכתב והלוחות וי"א אף מזיקין וקבורתו של משה רבינו ואילו של
יצחק וי"א אף הצבת בשבע שעו' ביום בע"ש נכנס אדם הראשון בג"ע
והיו מלאכי השרת מקלסין אותו ומכניסין אותו לג"ע ובין השמשו' בע"ש

ארץ שנ' אף ידי יסדה ארץ וימיני טפח' שמים ועמדו יחדו ארץ ושמי' שנ'
ויכולו השמים והארץ וכל צבאם וכי כלו שמים וארץ מלהיות ומלעמוד
עוד והלא כבר נאמר אליהם הלא את השמים ואת הארץ אני מלא אלא
שכלו ממלאכת מפועל ומכוו' לכך נאמר ויכלו השמים והארץ · אמרו
ישראל לפני הקב"ה רבון כל העולמים השמים והארץ כלית ממלאכת
מפועל ומכווי מששת ימי בראשית רחמיך וחסדיך אל תכלא שאם תכלא
רחמיך וחסדיך אין אנו יכולים לעמוד שעל רחמיך וחסדיך העול' עומד
שנא' כי ההרים ימושו וגו' ויכל אלהים ביום השביעי וגו' · שבע מכוכות
ברא הקב"ה שש מהן חיכך ואחת שמורה לדורות · ברא יום ראשון
ונכנו וגמר כל מלאכתו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד וכן כל
ימי המעשה ברא יום שביעי שנאמר בו מלאכה ולא נאמר בו ויהי ערב
ויהי בקר שהוא שמור לדורות שנא' והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום
ולא לילה (משל) למה הדבר דומה לאחד שהיה ו פלי חמדה ולא רצה
להנחילו לא לבנו העובד אותו כך הקב"ה יום שבת מנוחה וקדוש' שהיה
לפניו לא רצה להנחילו אלא לישראל תדע לך שהוא כן כשיצאו ממצרים
עד שלא נתן להם את התורה הנחיל את השבת לישראל · ושתי שבתות
שבתו ישראל עד שלא נתן להם את התורה שנא' מצות וחקים נתת לה'
ביד משה עבדך הקב"ה שמר וקדש את השבת וישראל אינן חייבין לשמור
ולקדש את השבת · תדע שהוא כן בא וראה כשהיה נותן להם את המן
ארבעים שנה היו נותן להם בששת ימי המעשה ובשבת לא היה נותן ·
שמא תאמר לא היה בו כח ליתן בכל יום ויום אלא ששבת לפניו לפיכך
היה נותן להם לחם יומי' בששי שנ' ראו כי ה' נתן לכם השבת על כן הוא
נותן לכם ביום הששי לחם יומים · כיון שראו ישראל ששבת לפניו שבתו
גם הם שנ' וישבתו העם ביום השביעי · ויברך אלהים את יום השביעי
ויקדש אותו הקב"ה ברך וקדש את יום השבת וישראל אינן חייבין אלא
לשמור ולקדש את יום השבת · מכאן אמרו כל המברך על היין בלילי
שבתות מאריכין לו ימיו ושנותיו בעולם הזה ויוסיפו לו שנות חיי' לעול'

יהודה וירוש' וירמיה הנביא לגמול חסד עם יאשיהו שנ' ויקונן ירמיה על
יאשיהו וגו' · ר' מאיר אומר השרים אלו הלוים העומדי' על דוכנם בשיר
והשרות אלו נשותיהם ר' שמעון אומר לא על הלוים ונשיהם אמרו אלא
על כל הנשים החכמות שנא' כה אמר ה' צבאו' התבוננו וקראו למקוננו'
ותבואנה וכן קבלו עליהם כל ישראל להיות גומלין חסד עם כל חכמי
ישראל וגדוליהן ויתנום לחוק בישראל · ראה שלמה מדת גמילו' חסדי'
גדולה לפני המקום וכשבנה בית המקדש בנה שני שערים אחת לחתני'
ואחת לאבלים ולמנודי' והיו ישראל הולכין בשבתו' ויושבין בין שני שערים
הללו והנכנס בשער חתנים היו יודעין שהוא חתן והיו אומרין לו השוכן
בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות והנכנס בשער אבלי' והיה שפמו מכוסה
או היו יודעים שהיה אבל והיו אומרים לו השוכן בבית הזה ינחמך
והנכנס בשער האבלי' ולא היה שפמו מכוסה או היו יודעי' שהיה מנודה
והיו אומרי' לו השוכן בבי' זה ינחמך ויתן בלבך שתשמע לחבריך ויקרבוך
כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים · משחרב בית המקדש
התקינו שיהו חתנים ואבלים הולכים לבתי כנסיו' ולבתי מדרשו' ואנשי
המקום רואים את החתן ושמחים עמו ורואים את האבל ויושבי' עמו על
הארץ כדי שישבו ויצאו ישראל ידי חובתן בגמילות חסדים ועליהם הוא
אומר ברוך אתה ה' גומל שכר טוב לגומלי חסדים :

פרק שמנה עשר

בית שמאי אומרים השמים נבראו תחילה ואח"כ הארץ
שנ' בראשית ברא אלהים את השמי' ואת הארץ
ובית הלל אומרין הארץ נבראת תחלה שנא' לפנים הארץ יסדת ומעשה
ידיך שמים בית שמאי אומר שמים נבראת תחלה שנאמר אף ידי יסדה
ארץ וימיני טפחה שמים ננכנס תחרות ביניהם על הדבר הזה עד ששרת'
שכינה ביניהם והסכימו אלו עם אלו ששניהם נבראו בשעה אחת וברגע
אחד מה עשה הקב"ה פשט יד ימינו ונטה שמים ופשט יד שמאלו ויסד
ארץ

שנים בימי דוד שנה אחר שנה שנ' ויהי רעב בימי דוד ג' שני' בשנ' ראשונ'
עלו ישראל לרגל א"ל דוד לכו וראו שמא יש בכם בני אדם עכו"ם שבעון
ע"ז הגשמים נעצרים שנא' השמרו לכם פן יפתה לבבכ' יצאו ובדקו ולא
מצאו בשנ' שנייה עלו ישראל לרגל אמר להם דוד לכו וראו שמא יש בכם
מגלה עריות שבעון גלוי עריות הגשמים נעצרים שנאמר ותחניפי ארץ
בזנותיך וברעתך מה כתיב שם וימנעו רביבים ומלקוש לא היה בדקו
ולא מצאו · בשנה שלישית עלו ישראל לרגל א"ל דוד לכו וראו שמא יש
בכם שופכי דמי' שבעון שפיכות דמים הגשמים נעצרין שנא' ולא תחניפו
את הארץ בדקו ולא מצאו · אמר להם דוד מכאן ואילך אין הדבר תלוי
אלא בי מיד עמד דוד לפני הקב"ה והתפלל ואמר לו על שאול אמר דוד
רבש"ע איני שאול שבימי לא נעשת' ע"א בישרא' ואיני שאול שנמשח בשמן
המשחה ואיני שאול שהלך עם שמואל הנביא אמר לו אתם בארץ והוא
בחוצה לארץ מיד עמד דוד ולקח את כל חכמי ישראל וגדוליהם ועברו
את הירדן ובאו ליבש גלע' ומצאו את עצמו' שאול ויהונתן בנו שלא שלטה
בהם רמה ועליו נאמר שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה ולקח
את עצמותם ונתנם בארון ועבר את הירדן שנא' ויקברו את שאול ואת
יהונתן בנו ויעשו לה' ככל אשר צוה המלך מה צוה המלך להיו' מעבירין
את ארונו של שאול בכל גבול ישראל בכל שבט ושבט והיה הגבול שנכנס
בו ארונו של שאול היו יוצאין הם ונשיהם ובנותיהם וגומלים חסד כדי
שיצאו ידי חובתן בגמילות חסדים עד שבא לגבול ישרא' ולארץ בנימין שנא'
ויקברו אותו בגבול נחלתו כיון שראה הקב"ה שגמלו לו חסד כל ישראל
מיד נתמלא רחמים ונתן מטר על הארץ שנא' ויעתר אלקי' לארץ אחרי
כן י"ר' נתנבא' אות' שלש מאות שנה עד שלא נולד יאשיהו נקרא שמו שנ' הנה
בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ובן שמונה שנה מלך וכו' נער בן שמונה
שנה מה הוא דעתו שלא מאס את האלילים ושבר את המצבות וכרת את
האשרים וגידע את הפסילים והיתה זכותו מבהקת לפני הקב"ה ובא
לכבוד ובשביל הרעה שהיו עושין בסתר נאסף הצדיק ונאספו כל אנשי

לרעהו ולפיכך גמלו לו חסד כל ישראל ופנו׳ זה לא זה הוא מקומו
אלא במוסרה שם מת אהרן ויקבר שם והעלה עליו הכתוב כאלו מת שם
ונקבר שם ׃ רי״א ז׳ ימי האבל מנין אנו למדין מיעקב אבינו שעשה לו
יוסף ז׳ ימי האבל שנא׳ ויעש לאביו אבל ז׳ ימים ועלו כל גדולי המלכות
עמו שנ׳ ויעל עמו גם רכב גם פרשים אמר להם הקב״ה אתם גמלתם
חסד עם יעקב עבדי אף אני אתן לכם ולבניכם שכר טוב בעולם הזה
כשאתו המצריי׳ בים לא טבעו בים וזכו להקבר שנא׳ נטית ימינך וגו׳ ׃
גמילות חסדים לאבלים מנין אנו למדין מאיזבל שהיה ביתה סמוך לשוק
וכל חתן שהיה עובר היתה יוצאת מביתה ומקלסת בכפיה ומקלסת
בפיה ומהלכת עשר צעדו׳ וכל מת שהיה עובר בשוק היתה יוצא׳ מביתה
וממחה בכפיה ומקוננת בפיה ומהלכת אחריו וכבא עליה אליהו ז״ל
ואמר הכלבים יאכלו את איזבל בחלק יזרעאל ׃ והאיברים שהיו גומלין
חסד לא שלטו עליהם הכלבים שנאמר וילכו לקברה ולא מצאו כי אם
הגלגולת והרגלים וכפות הידים ׃ ג״ח לאבלים מנין אנו למדין מאנשי
יבש גלעד כשנהרג שאול ובניו אמרו אנשי יבש גלעד האיש שהגדילנו
מחרפת בני עמון אין אנו חייבין לגמול לו חסד ועמדו כל הגבורי׳ שלה׳
והלכו להם כל הלילה לחומ׳ בית שן שנא׳ ויקומו כל איש חיל ויקחו את
גופת שאול לאבלים מנחמים בלחם וביין שנא׳ ויין למרי נפש ׃ אנשי יבש
גלעד היו גומלים חסד עם שאול ועם בניו בנו׳ ובכי ומספד שנא׳ ויצומו
שבעת ימים אמר להם הקב״ה אני אתן שכרכ׳ לעתיד לבא כשאני עתיד
לקבץ את ישרא׳ מארבע כנפות העולם ראשון הוא מקבץ חצי שבט מנשה
שנא׳ לי גלעד ולי מנשה ואח״כ מקבץ את אפרים שנ׳ אפרים מעוז ראשי
יהודה מחוקקי ׃ לי גלעד זה אחאב שמת ברמו׳ גלעד ולי מנשה כמשמעו׳
אפרי׳ מעוז ראשי זה ירבעם בן נבט ׃ יהודה מחוקקי זה אחיתופל מואב
סיר רחצי זה גחזי על אדום אשליך נעלי זה דואג האדומי עלי פלשת
התרועעי אמר להם הקב״ה עלי לפלש עליהם זכותם ולעשותם רעים
אלו לאלו ׃ ר׳ פנחס אומר לאחר שנה שנהרג שאול ובניו בא רעב שלש

פרקי רבי

ואומה · זקן ביתו של אברהם היה עבדו אליעזר ומאין היה עבדו אלא כיון שיצא מאור כשדים עמדו כל גדולי הדור ונתנו לו מתנות ועמד נמרוד ונתן את עבדו אליעזר לאברהם וכשגמל חסד עם יצחק בנו הוציאו לחירות ונתן לו הקב"ה שכרו בעולם הזה בשביל שלא יהא שכר לרשעים בעה"ב והקימו למלך והוא עוג מלך הבשן ר' אומר ז' ימי המשת' מאין אנו מלמדין משמשון שירד לארץ פלשתים ולקח אשה ועשה ז' ימי משתה ושמחה שנ' ויהי כראות' אותו מה היה אותו אוכלים ושותים עמו שנ' ויאמר להם שמשון אחודה נא לכם חידה וכתיב לא יכלו להגי' החידה ג' ימים · החתן דומה למלך מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו · מה המלך לובש בגדי כבוד: כך החתן לובש בגדי כבוד כל ז' ימי המשתה מה המלך הכל מקלסין אותו כך החתן מקלסין אותו כל ז' ימי המשתה מה המלך פניו מאירות כאור החמה כך החתן פניו מאירות כאור החמה שנאמר והוא כחתן יוצא מחופתו וגו' :

פרק שבעה עשר

גמילות חסדים לאבלים מנין אנו למדים מהקב"ה שהוא בעצמו גמל חסד למשה עבדו וקברו בידו ואלמלא הדבר כתוב אי אפשר לאומרו שנ' ויקבור אותו בגיא ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא אומר לא למשה לבדו גמל הקב"ה חסד אלא אף לאהרן כשעלו להר ההר היו מדיינין כל שבטי ישראל ואמרו משה ואלעזר הביאו את אהרן בהר ההר וירדו להם ולא האמינו שגוע ולא גמלו לו חסד · מה עשה הקדוש ברוך הוא נטל ארונו של אהרן והעביר אותו מעל המחנה וראו כל ישראל ארונו של אהרן פורח ועף באוי' האמינו כי גוע אהרן וגמל' לו חסד שנ' ויראו כל העדה כי גוע אה' ן וגו' · למשה לא גמלו חסד אלא האנשים לבד שנ' ויבכו בני ישראל את משה ולאהרן גמלו האנשי' והנשים חסד שנ' ויבכו את אהרן ל' יום וגו' · למה שהיה אוהב שלום ורודף שלום ועובר במחנה ישראל בכל יום ונותן שלום בין איש לאשתו. ובין איש

לרעהו

מבית אביו וממשפחתו ומקרית ארבע עד חרן מהלך י"ז יום ובג' שעות בא העבד עד חרן והיה תמה בלבו ואומר היום יצאתי והיום באתי שנא' ואבא היום אל העין. ר' אבהו אמר רצה הקב"ה לגמול חסד עם יצחק ושלח מלאך לפני אליעזר עבד אברהם ונקפצה לו הדרך ובא בג' שעות העבד לחרן כפוי לפני הקב"ה בת מלכי' שלא יצאתה מימיה לשאוב מים יצאתה לשאוב מים באותה שעה והנערה שלא היתה יודעת מה האיש קבלה עליה להזדווגה ליצחק למה שהיתה ראויה לו ממעי אמה מפני הגבורה שנ' במאזנים לעלות המה מהבל יחד. וענו לבן ובתואל ואמרו בתואל ויצא הדבר מפי הגבורה אין אנו יכולין לעכב שנ' ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר וגו' הנה רבקה לפניך קח ולך השכים בבקר וראה המלאך עומד וממתין לו בחוץ אמ' להם אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי הרי הוא בחוץ ממתין לי ואכלו ושתו מחופת' רבקה שנ' ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר אתו ויאמר אליהם אל תאחרו אותי וכיון שהוא עומד ומברך את הכלה בחופתה כך עמדו וברכו את רבקה שנא' ויברכו את רבקה ויאמרו לה וגו' בשש שעות ביום יצא העבד מחרן ולקח את רבקה ואת דבור' מניקתה והרכיב אתהן על הגמלים ובשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה בלילה נקפצ' הארץ לפניו ובג' שעות בא לחברון לעת תפלת המנחה. ויצא יצחק להתפלל תפלת המנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה ואין שיחה אלא תפלה שנאמר תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו ר' ישמעאל אומר אמר אברהם ליצחק בנו העבד הזה חשוד על העבירו' הוא ומרמה בידו שנ' כנען בידו מאזני מרמ' לעשוק אהב. ראה שמא נגע בנבור אלא הביא את הנערה האהלה והוציא את בתוליה באצבע אם טהרה בבתוליה הרי היא לך מפי הגבורה הכניסה האהלה והוציא את בתוליה באצבע והראה אותן לאברהם אביו ואחר לקחה שנ' ויביאה יצחק האהלה שרה אמו שנמצאת שלימה כשרה אמו כל כבודה בת המלך פנימה ויכנס יצחק אחרי אמו. וכך היו ישראל נוהגין להוציא את הבתולים באצבע שלא יבאו לידי ספק שנ' ולקח אבי הנערה

ואמה

אומרין לו הרי כנכנס' בפתח שלישי אל תכנס לפתח רביעי מיד הרחמני' מקדימין אותו ואומר לו הרי פתוח לכל הפתחי' הללו ולא שמעת ושבת עד עתה הק"בה מקבל השבי' עד עתה הק"בה מוחל לעונו' ובולעת ואומ' בכל יום שובו שנאמר שובו בנים שובבים אם שמע להם מוטב ואם לאו אוי לו ולמזלו · אמרו האמוראים הואיל ולא שמע תצא רוחו שנ' תצא רוחו ישוב לאדמתו ועליהם הכתוב אומר הן כל אלה יפעל אל וגו' · וכן הוא קורא לאליעזר א"ל הק"בה אתה עשית את עצמך כחוט המשולש קייך אף אני קורא עליך זה הפסוק תמים תהיה עם ה' אלהיך :

פרק ששה עשר

על שלשה דברים העולם עומד על התור' ועל העבוד' ועל גמילות חסדים · על התורה מנין דכתי' כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה וכתוב אחד אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומ' ולילה · על העבוד' מנין דכתיב ותפלת ישרים רצונו ומה היא העבודה זו תפלה שכן מצינו בדניאל דאמר ליה דריוש אלהך די אנת פלח ליה בתדירא וכי יש עבודה בבבל אלא זו תפלה · ועל ג"ח לחתנים מנין אנו למדים מהק"בה שהוא בעצמו גמל חסד לאדם ולעזרו · אמר הק"בה למלאכי השרת בואו ונגמול חסד לאדם ולעזרו · וירד הק"בה ומלאכי השרת לגמול חסד לאדם ולעזרו : אמר הק"בה חביבה לפני ג"ח מזבחי' ועולות שהן עתידין ישראל להקריב לפני על גבי המזבח שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח · ר' יוסי אומר מנין אנו למדין ז' ימי המשתה מיעקב אבינו כשנשא את לאה עשה ז' ימי המשתה שנ' מלא שבוע זאת ונאספו כל אנשי המקום לגמול חסד עם יעקב שנ' ויאסוף לבן את כל אנשי המקו' ויעש משתה · אמר להם הק"בה אתם גמלתם חסד עם יעקב עבדי אני אגמול ואתן שכרכם בעולם הזה שלא יהא שכר לרשעים לע"הב · שנ' כי בו נתן ה' תשועה לאדם וקבל שכרו · ר' שמעיה אומר כתב אברהם כל אשר לו ליצחק ירוש' ונטל הכתב ונתנו ביד אליעזר עבדו שילך להשתדך

פרק חמשה עשר

רבי אליעזר אומר אני שמעתי באזני ה' צבאות מדבר ומה דבר ראה נתתי לפניך היום את החיי' ואת הטוב את המות ואת הרע אמר הק"בה הרי שני דברי' הללו נתתי להם לישראל אחת של טובה ואחת של רעה של טובה היא של חיים ושל רעה היא של מות של טובה יש בה שני דרכים אחד של צדקה ואחד של חסד ואליהו ז"ל ממוצע ביניהם וכשיבא אדם ליכנס אליהו מכריז ואומר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים ושמואל הנביא עומד בין שני דרכים הללו ואומר באיזו דרך אלך אם אלך בשל חסד של צדקה טובה ממנה ואם אלך בשל צדקה של חסד טובה ממנה אלא מעיד אני עלי שמים וארץ שאיני מניח את שתיהן ואתפוס לעצמי אמר הק"בה שמואל אתה עומדת בין שני הדרכים הטובים האלו חייך אף אני נותן לך שלש מתנות טובו' ללמדך שכל מי שהוא רוצה ועושה צדקה ונ"ח יורש ג' מתנות טובו' ואלו הן חיים צדקה וכבוד שנ' רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ושל רעה יש בה ד' פתחים ועל כל פתח ופתח ז' שומרים מלאכים יושבים ד' מבחוץ וג' מבפני' אלו שבחוץ רחמנים הם אלו שבפני' אכזרים הם וכשיבא אדם ליכנס בפתח הראשון מלאכים הרחמנים מקדימין אותו ואומרין לו מה לך ליכנס בתוך האש הזאת ומה לך ליכנס בתוך הרים והגחלים שמע לנו ושוב בתשובה אם שמע להם מוטב ואם לאו הרי אומרים להם בהם אין חיים בא ליכנס בפתח השני אומרים לו הרי נכנסת בפתח הראשון אל תכנס בפתח השני מיד מלאכים הרחמני' מקדימין אותו ואומרין לו מה לך להיות מרוחק מתורת אלהים שיהו קורין אותך טמא ונורחי' ממך שמע לנו ושוב אם שמע להם מוטב ואם לאו הרי אומר להם בהם אין חיים בא ליכנס בפתח הג' אומרין לו הרי נכנסת בפתח ראשון ושני מה לך ליכנס בפתח ג' מיד הרחמני' מקדימין אותו ואומ' לו מה לך להיות מחוק מס פר חיים לא טוב לך שתהי' חקוק מהיותך מחוק שמע לנו ושוב אם שמע להם מוטב ואם לאו אוי לו ולראשו בא ליכנס בפתח רביעי

אומרין

ישב לו בדין אמת שופט צדק ואמת קרא לאדם וא"ל למה ברחת מפני·
אמ' לפניו שמעך שמעתי ורעדו עצמותי שנ' את קולך שמעתי בגן ואירא
כי ערו' אנכי ואחבא ואחבא מפעלי ואירא ממעשי כי ערום אנכי מצווך
שנ' כי ערום אנכי מה היה לבושו של אדם הראשון עור של צפורן וענן
כבוד מכוסה עליו כיון שאכל מפירות האילן נפשט עור צפורן מעליו·
וראה עצמו ערום ונסתלק ענן הכבוד מעליו שנ' ויאמר מי הגיד לך כי
ערום אתה המן העץ אשר צויתיך וגו' אמר אדם לפני הק"בה רבון כל
העולמים כשהייתי לבדי שמא חטאתי לך אלא האשה שהבאת אצלי היא
הדיחה אותי מדבריך שנא' האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ
ואוכל אמר הק"בה לחוה לא דייך שחטאת אלא שהחטאת את האד' אמר'
רבש"ע הנחש השיא את דעתי לחטוא לפניך שנ' הנח' השיאני ואוכל והבי'
שלשתן וגזר עליהם גזר דין מתשע קללות ומות והפיל את סמאל ואת
הכת שלו ממקום קדושתן מן השמים וקצץ רגליו של נחש ואררו מכל·
החיה ומכל הבהמה ופקד עליו שיהא מפשיט את עורו פעם אח' לשבע
שנים בעצבון גדול ויהא סוקף במעיו על הארץ ומאכלו מתהפך במעיו
לעפר ומרור' פתני' ומות בפיהו ונתן שנאה בינו לבין האש' ושיהו רוצצי'
את ראשו· ואחר כל אלה המות ונתן לאשה תשע קללות ומות ענוי דם
פדתה ודם בתולים וענוי הריון הבטן וענוי לידה ועינוי גידול בני' וראש'
מכוסה כאבל ואינה מגלחת אתו אלא מזנות ורצע את אזנה כעבד עולם
וכשפחה שהיא משרת' את בעלה ואינה נאמנ' בעדות ואחר כל אלה המות·
הוציא לאדם וגזר עליו תשע קללות ומות קצר כחו בטומאת קריי קצר
קומתו בטומאת תשמיש המטה זורע חטים וקוצר קוצים· מאכלו עשב
הארץ כבהמה ולחמו בדאג' ומזונו בזיע ואחר כל אלה המות· אם אדם
חטא ארץ מה חטאה שנתארה אלא שלא הגידה המעש' לפי' נתארר'·
שבשעה שבני אדם חוטאין מעבירות חמורות הוא שולח מגפה לבני אדם
ובשעה שבני אדם חוטאין מעבירות קלות הוא מכה את פירות הארץ
בעבור עונות בני אדם שנאמר ארורה האדמה בעבורך:

דברי היה בתבנית זו ולא אמר לך כך אלא שהוא מבקש לישא אשה אחרת וליתנם לה כך המלך זה אדם האשה זו חוה זקן שואל חומץ זה הנחש ועליהם הוא אומר גם נפלו פועלי און דן דין נחש בינו לבין עצמו ואמר אם אני אומ' לאד' יודע אני שאינו שומע לי שהאיש קשה לעולם להוציאו מדעתו אלא הריני אומ' לאשה שדעת' קלה עליה שאני יודע שהיא שומעת לי שהנשי' נשמעות לכל הבריו' שנ' פתיות ובל ידעה מה הלך הנחש ואמ' לאש' אמת שאף אתם מצווי' על פירו' האילן הזה אמ"ל הן שנ' ומפרי העץ וגו'. מתוך דברי' מצא פתח להכנ' בו א"ל אין צווי זה אלא עין רעה שבשע' שאתם אוכלין ממנו תהיו כאלהים מה הוא עושה בורא עולמות ומחריב עולמו' כך אתם יכולי' לברוא עולמו' ולהחריב עולמו' מה הוא ממי' ומחי' אף אתם יכולין להמית ולהחיו' שנ' כי יודע אלהים כי ביום אכלכ' ממנו ונפקחו עיניכם הלך הנחש ונגע באילן צווח ואמר רשע אל תגע בי שנ' אל תבואני רגל גאוה שם נפלו פועלי און. הלך הנחש ואמר לאש' הריני נגעתי באילן ולא מתי אף את נגעי בו ולא תמותי הלכה האשה ונגעה באילן וראת' מלאך המות שבא כנגד' אמר' אולי עכשיו אני מתה והק"בה עושה לו אשה אחרת ונותנה לאדם אלא הריני גורמת לו שיאכל עמי אם נמות שנינו נמות ואם נחיה שנינו נחיה ולקחה ואכלה מפירות האילן ונתנה מפירותיו גם לבעלה שיאכל עמה שנ' ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאיש'. כיון שאכל אדם מפירו' האילן ראה את עצמו ערום ונתפקחו עיניו וקהו שיניו אמר לה מה הוא זה שהאכלתני שנתפקחו עיני וקהו שיני על דעתי כשם שקהו שיני כך יקהו שיני כל הדורות:

פרק ארבעה עשר

עשר ירידות ירד הק"בה על הארץ ואלו הן אחת בג"ע ואח' בדור הפלגה ואחת בסדום ואחת בסנה ואחת בסיני ושתי' בנקרת הצור ושתים באהל מועד ואחת לעתיד לבא. אחת בג"ע מנין שנ' וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן לרוח היום וכתוב א' אומר דודי ירד לגנו:

ירד הק"בה על הארץ ואלו הן אחת ב

ימשל חפפתי ולא זכה והיו מלאכי השר' כמו שושבני' המשמרי' את החופו' שנ' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ואין דרכיך אלא דרך חתני' כחזן מה דרכו של חזן עומד ומברך לכלה בתוך חופתה כך הקב"ה עומד ומברך לאדם ולעזרו שנאמר ויברך אותם אלהים :

פרק שלשה עשר

הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון כל העולמי' מה אדם ותדעהו אדם להבל דמה אין על עפר משלו אמרו להם מה שאתם מקלסין אותי בעליונים הוא מיחד אותי בתחתונים ולא עוד אלא יכולין אתם לעמוד ולקרוא שמות לכל הבריו' עמדו ולא יכלו מיד עמד אדם וקרא שמות לכל הבריו' שנ' ויקרא האדם שמות לכל הבהמ' וגו' וכיון שראו מלאכי השר' אמרו אם אין אנו באים בעצה על אדם שיחטא לפני בוראו אין אנו יכולין בו והיה סמאל השר הגדול שבשמי' וחיות ושרפי' משש כנפי' וסמאל משתים עשרה כנפים לקח את הכת שלו וירד וראה כל הבריות שברא הקב"ה ולא מצא חכם להרע כנחש שנ' והנחש היה ערום מכל חית השד' והיה דמותו כמין גמל ועלה ורכב עליו והיתה התור' צווחת ואומר' סמאל עכשיו נברא העולם ועת למרוד במקום כעת במרו' תמריא רבון העולמים תשחק לסוס ולרוכבו משל למה"ד לאדם שיש בו רוח רעה וכל המעשים שהוא עושה מדעתו הוא עושה וכל הדברים שהוא מדב' מדעתו הוא מדבר והלא אינו עושה אלא מדעת רוח רעה שיש עליו כך הנחש כל מעשיו שעשה וכל דבריו שדבר לא דבר ולא עשה אלא מדעתו של סמאל ועליו הכתוב אומר ברעתו ידחה רשע משל למלך שנשא אשה והשליטה בכל מה שיש לו באבנים טובות ומרגליות אמר לה כל מה שיש לי יהא בידך חוץ מחבית זו שהיא מלאה עקרבים נכנס אצלה זקן א' ושאל ממנה חומץ אמר לה מה המלך נוהג לך אמרה לו כל מה שיש לו נתן לי והניח בידי חוץ מחבית זו שהיא מלאה עקרבי' אמר לה והלא כל קוזמיא של מלך

הרי

אמר הקב"ה אני יחיד בעולמי וזה יחיד בעולמו אני אין פריה ורביה לפני וזה אין פריה ורביה לפניו לאחר כן יאמרו הבריות האיל ואין לפניו פריה ורביה הוא שבראנו לא טוב היות האדם לבדו אעשה עזר כנגדו · ר' יהודה אומ' אל תקרי כנגדו אלא לנגדו אם זכה תהיה לו עזר ואם לאו לנגדו להלחם וכיון ששמעה הארץ הלשון הזה רעדה ורעשה אמרה לפני בוראה רבון כל העולמי' אין בי כח לזון צאנו של אדם אמר לה הקב"ה אני ואת נזון צאנו של אדם וחלקו שניה' הלילה להקב"ה והיום לארץ מה עשה הקב"ה ברא שינת חיים ואדם שוכב וישן והוא מזונו ורפואתו וחיים לו ומנוחה לו שנא' ישנתי אז ינוח לי והקב"ה בומך את הארץ ומשקה אותה והיא נותנת פירותי' ומזון לכל הבריו' אבל מזונותיו של אדם בעצבון תאכלנה כל ימי חייך וחס הקב"ה עליו שלא להכאיבו והפיל עליו שנת תרדמ' וישן לו ולקח עצם מעצמותיו ובשר מלבו ועשא' עזר והעמידה כנגדו הקיץ משנתו וראה אותה שהיא עומדת לנגדו מיד חבקה ונשקה ואמר ברוכה את לה' עצם מעצמי ולך ראוי ליקראו' אשה שנ' עצם מעצמי ובשר מבשרי עד שהיה לבדו נקרא שמו אדם ר' יהושע בן קרחה אומר על שם ב"ו נקרא שמו אדם ומשבנה לו עזר ל' נקרא שמו איש והיא אשה מה עשה הקב"ה נתן שמו ביניהם י"ה אם הולכים בדרכי ושומרי' מצותי הרי שמי נתון ביניה' ומציל אותן מכל צרה ואם לאו הריני נוטל את שמי ביניה' והן נעשים אש ואש והאש אוכל' אש שנ' כי אש היא עד אבדון תאכל · עשר חופו' עשה הקב"ה לא"הר בג"ע וכלן של אבני' טובות ומרגלי' ושל זהב והלא לכל חתן אין עושין לו אלא חופה אח' ולמלך אין עושין אלא ג' חופות ולחלוק כבוד לא"הר עשה הקב"ה י' חופות בג"ע שנ' בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו' הרי אלו עשר חופו' והיו המלאכי' מתופפים בתופים ומרקדי' כנקבות שנ' מלאכת תופיך ונקביך היו בך · ביום שנברא א"ה שנ' ביום הבראך כוננו אמר הקב"ה למלאכי השר' בואו ונגמול חסד לא"הר ולעזרו שעל מדת ג"ח העולם עומד אמר הקב"ה חביב ג"ח מזבחי' ועולו' שישרא' עתידי' להקריב לפני על גבי המזב' שנ' כי

בעופות שנ' ולא היה עוף לא היה יכול לפתוח פיו חוץ מרשותו שנא'
ולא היה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף · מלך השביעי זה כורש שנאמר
כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכ' הארץ וגו' · מלך הח' אלכסנדרוס
מוקדון שמשל מסוף העולם ועד סופו שנ' ואני הייתי מבין והנה צפיר
העזים בא מן המערב על פני הארץ אין כתיב כאן אלא על פני כל
הארץ לידע מה בקצוות הארץ · ולא עוד אלא שרצה לעלות לשמים
לידע מה שבשמים ולירד לתהומות ולידע מה בתהומות וחלקה המלכו'
לד' רוחות השמים שנ' ובעמדו תשבר מלכותו ותחץ לד' רוחו' השמים ·
מלך התשיעי זה מלך המשיח שהוא עתיד למלוך מסוף העולם ועד
סופו שנא' ואבנא די מחית לצלמא הות לטורא רב ומלת כל ארעא ·
המלך העשירי חוזרת המלוכה לבעלה מי שהיה המלך הראשון הוא
המלך האחרון שנ' אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים וכתיב
והיה ה' למלך על כל הארץ ותחזור המלוכה ליורשיה ואז והאלילים
כליל יחלוף ונשגב ה' ביום ההוא וירעה את צאנו וירביצם כדכתיב
אני ארעה צאני ואני ארביצם ונראהו עין בעין כמו שכתוב כי עין
בעין יראו בשוב ה' ציון אמן:

פרק שנים עשר

חבה יתירה חבב הק"בה לאדם הראשון שבראו ממקום טהור
וקדוש ומאי זה מקום לקחו ממקום בית המקדש והכניסו
לפלטרין שנ' ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמר' ומה
עבוד' היה בתוך הגן שמא תאמר יש מלאכ' בג"ע שאמור לכרמים ולחרש
ולעדר את האדמ' או לעמר או לקצור והלא כל האילנות צומחין מאליהן
שמא תאמר יש מלאכה בג"ע להשקות את הגן והלא נהר מושך ויוצא
מעדן שנאמר ונהר יוצא מעדן ותהו לעבד' ולשמרה אלא לעסוק בדברי
תורה ולשמור את דרך עץ החיים ואין עץ החיים אלא תורה שנאמר
עץ חיים היא למחזיקים בה והיה מטייל בג"ע כאחד ממלאכי השרת

אמר

מעלה ומטה והיה קומתו מסוף העולם ועד סופו שנא' אחור וקדם צרתני אחור זה מערב וקדם זה המזרח · וראה את כל הבריות שברא הק"בה התחיל מפאר לשם בוראו ואמר מה רבו מעשיך ה' · עומד על רגליו והיה מתואר בדמות אלהים ראו אותו הבריות ונתייראו כסבורין שהוא בוראן ובאו כולם להשתחוו' לו אמר להם באת' להשתחוו' לי בואו אני ואתם נלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו מי שבראנו לפי שהע' ממליכין את המלך ואין המלך ממליך את עצמו אם אין העם ממליכין אותו הלך אדם לעצמו והמליך אותו ראשון וכל הבריות אחריו ואמר ה' מלך גאות לבש וגו' · עשרה מלכים מלכו מסוף העול' ועד סופו מלך הראשון זה הק"בה שהוא מולך בשמים ובארץ ועלה במחשבתו להקים מלכים על הארץ שנא' והוא מהשנא ומשניא ועדכייא מהעדייא מלכין ומהקים מלכין וגומר · המלך השני זה נמרוד שמשל מסוף העולם ועד סופו שהיו כל הבריות יראים מתי המבול ונמרוד היה עליהם מלך שנאמר ותהי ראשית ממלכתו בבל · המלך השלישי זה יוסף שמשל מסוף העולם ועד סופו שנאמר וכל הארץ באו מצרימה ארץ אין כתיב כאן אלא וכל הארץ והיו מביאין את המס שלהן ומנחה לשבור את יוסף שארבעים שנה היה משנה למלך מצרים וארבעים שנה מלך לעצמו שנ' ויקם מלך חדש על מצרים וגומר · מלך הרביעי זה שלמה שמלך מסוף העולם ועד סופו שנאמר ושלמה היה מושל בכל הממלכות וגומר והמה מביאים איש מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושמלות ונשק ובשמים סוסים ועבדים דבר שנה בשנה · מלך החמישי זה אחאב מלך ישראל שנא' חי ה' אלהיך אם יש גוי וממלכה וגו' והיו כל שרי אפרכיות כבושים תחתיו משלחים ומביאים המס שלהן לאחאב ומנחותיהם והלא כל אפרכיות שבעולם מאתים ושלשים ושנים שנא' ויפקד את נערי שרי המדינו' אחשורוש מלך בחצי של עולם ק'ו"ז מדינו' ונזכו' אסתר נתוספו לו י"א מדינו' שנ' באחשורוש המלך מהודו ועד כוש · המלך הששי זה נבוכדנצר שנא' ובכל דיי דיירין בני אנשא ולא עוד אלא

בגוועין חוזרין למקום שנבראו שנ' תוסף רוחם יגועון וכתוב א' אומר
ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ · בששי הוציא מן הארץ בהמות
שהוא רבוץ בהררי אלף ובכל יום ויום מרעיתו אלף הרים ובלילה הם
בצמחים מאליהן כאלו לא נגע בהם שנאמר כי בול הרים ישאו לו ומי
ירדן להשקותו שמימי הירדן סובבין את כל ארץ ישראל חציין למעלה
מן הארץ וחציין למטה מן הארץ שנא' יבטח כי יגיח ירדן אל פיהו והוא
מוכן לסעודה גדולה של צדיקים שנא' העושו יגיש חרבו · מיד אמר
הקב"ה לתורה נעשה אדם בצלמינו כדמותינו והשיבה התורה ואמרה
רבון כל העולמים העולם שלך האדם הזה שאתה רוצה לברא' שלך הוא
והוא קצר ימים ושבע רוגז ויבא לידי חטא ואם אין אתה מאריך אפך
עמו ראוי לו שלא בא לעול' אמר לה הקב"ה וכי על חנם נקראתי ארך
אפים ורב חסד · ה' נחיל לקבץ את עפרו של אדם הראשון מארבע פנו'
הארץ · אדום שחור לבן ירוק · אדום זה הדם שחור אלו הקרביים לבן
אלו העצמות והגידים ירוק זה הגוף ולמה כנס את עפרו מד' פנו' העולם
אלא אמר הקב"ה אם יבא אדם ממזרח למערב או ממערב למזרח או
בכל מקום שילך ובא קצו להפטר מן העולם שלא תאמר הארץ שבאותו
מקום אין עפר גופך משלי ואיני מקבל אותך חזור למקום שנברא' משם
אלא ללמדך שכל מקום שילך אדם ובא קצו להפטר מן העול' משם הוא
עפר גופו ולשם הוא חוזר ואותו עפר ירים קולו שנא' כי עפר אתה ואל
עפר תושב · וי"ב שעות היה היום בשעה ראשונה צבר את עפרו של
אדם · שנייה נגבלו · ג' רקמו · ד' זרק בו נשמה · והעמידו על רגליו ·
ששית קרא שמות שביעית נזדונה לו חוה · ח' נצטוו על פירות האילן ·
ט' עלו למטה שנים וירדו ד' · י' הכניסו לג"ע ועבר על צווי · אחד עשר
נדון · י"ב נתגרש שנ' ויגרש את האדם ונבל את עפרו של אדם הראשון
ובמקום טהור היה בטבור הארץ היה ורקמו ותקנו ורוח נשמה לא
היתה בו מה עשה הקב"ה נפח ברוח נשמת פיו וזרק בו נשמה שנאמר
ויפח באפיו נשמת חיים ועמד אדם על רגליו והיה מסתכל כלפי
מעלה

הרים הוא עומדת והראהו אבן שתיה קבועה בתהומות תחת היכל ה' ובני קרח עומדים ומתפללין עליה אמר לו הדג יונה הרי אתה עומד תחת היכל ה' התפלל ואתה נענה אמר יונה לדג עמוד במקו' עמדך שאני מבקש להתפלל עמד הדג והתחיל יונה להתפלל לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע נקראת מוריד ומעלה ירדתי העלני נקראת ממי' ומחיה הרי נפשי הגיע למות החייני ולא נענה עד שיצא מפיו דבר זה ואמר אשר נדרתי אשלמה אשר נדרתי להעלות את לויתן ולזבוח אותו לפניך אשלם ביום ישוע' ישראל מיד רמז הקב"ה והשליך את יונה שנ' ויאמ' ה' לדג ויקא את יונה ליבש' ראו המלחי' את כל האותו' והנפלאו' הגדולות שעשה הקב"ה עם יונה מיד עמדו והשליכו איש את אלהיו בים שנא' משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו וחזרו ליפו ועלו לירושלי' ומלו את בשר ערלתם שנא' וייראו המלחים יראה גדולה את ה' ויזבחו זבח לה'· וכי זבח זבחו והלא אין מקבלין זבח מן העכו"ם אלא זה הוא דם ברית שהוא כדם זבח ונדרו ושלמו להביא איש את אשתו ואת כל אשר לו ליראת אלהי יונה ונדרו ושלמו ועליהם הוא אומר על הגרים גירי הצדק :

פרק אחד עשר

בששי הוציא מן הארץ כל מין בהמות זכרים ונקבו' טמאים וטהורי' ובשני סימני' הם מטהרים במעלה גרה ובמפריסי הפרסה וג' מיני בהמה נבחרו לקרבן עולה · אלו הן שור וכבש ועז וכל מין בהמה טהורה שאינה נבלה וטרפה בשרה מותר באכילה חוץ מג' דברים החלב והדם וגיד הנשה שנא' כירק עשב נתתי לכם את כל · בששי הוציא מן הארץ שבע חיות טהורות ואלו הן איל וצבי ויחמו' ואקו דישון ותאו וזמר וכולן שחיטתן ואכילתן כעוף ושאר כל חיות שבשדה כולן טמאות · בששי הוציא מן הארץ כל שקצים ורמשי' כלן טמאים · ואלו שנבראו מן הארץ כפשס ותופס מן הארץ וכשהן

נגוועין

גורלות ויפול וגו' מה עשו נטלו את הכלים שבאניה והשליכו אותם אל
הים להקל מעליהם ולא הועיל מאומה רצו לחתור ביבשה ולא יכלו ·
מה עשו נטלו את יונה ועמדו על ירכתי הספינה ואמרו אלהי עולם ה'
אל תתן עלינו דם נקי שאין אנו יודעין מה טיבו של האיש הזה אמר להם
בשבילי הצר' הזאת עליכ' שאוני והטילוני אל הים מיד נטלוהו והטילוהו
עד ארכובותיו ועמד הים מזעפו לקחו אותו אצלם והים סוער עליהם
ויטילוהו עד טיבורו והים עומד מזעפו העלו אותו אצלם והים הולך
וסוער עליה' הטילוהו עד צוארו ועמד הים מזעפו ועוד העלו אותו
אצלן והים הולך וסוער עליהם הטילוהו כולו ומיד עמד הים מזעפו·
ר' טרפון אומר מזומן היה אותו הדג לבלוע את יונה מששת ימי בראשי'
שנאמר וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה נכנס בפיו כאדם שהוא
נכנס בבית הכנסת הגדולה ועמד והיו שתי עיניו של דג כחלונות
אפומיות מאירות ליונה רבי מאיר אומר מרגלית אחת היתה תלויה
במעיו של דג מאירה ליונה כשמש הזה שהוא מאיר בצהרים ומראה
לו כל מה שבים ובתהומות ועליו הכתוב אומר אור זרוע לצדיק
אמר לו הדג ליונה אין אתה יודע שבא יומי להאכל בפיו של לויתן
אמר לו יונה הוליכני אצלו אמר יונה ללויתן בשבילך ירדתי לראות
מקום מדורך שאני עתיד ליתן חבל בלשונך ולהעלותך ולזבוח אותך
לסעודה הגדולה של צדיקים הראוהו חותמו של אברהם אמר הבט
לברי' וראה לויתן וברח מפני יונה מהלך שני ימי' אמר לו הרי הצלתיך
מפיו של לויתן הראני כל מה שבים ובתהומות והראהו נהר גדול של
מימי אוקיאנו' שנ' תהום יסובבני והראהו ים סוף שעברו בתוכו ישראל
שנ' סוף חבוש לראשי והראהו מקום משברי ים וגליו יוצאים ממנו שנ'
כל משבריך וגליך עלי עברו והראהו עמודי ארץ ומכוניה שנא' הארץ
בריחיה בעדי לעולם והראהו גיהנם שנא' ותעל משחת חיי ה' אלהי
והראהו שאול תחתית שנא' מבטן שאול שועתי שמעת קולי· והראהו
היכל ה' שנא' לקצבי הרים ירדתי מכאן אנו למדין שירושלים על שבעה

הרים

היו ישראל קוראין אותו נביא שקר פעם ג' שלחו לנינוה. דן דין יונה
בינו לבין עצמו אמר אני יודע שזה הגוי קרובי התשוב' הם עכשיו עושין
תשוב' והקב"ה שולח רוגזו על ישראל ולא די שישראל קורין אותו נביא
השקר אלא אף אומות העולם הריני בורח לי למקום שלא נאמר כבודו
שם אם על השמים נאמר שכבודו שם שנאמר על השמים כבודו אם על
הארץ נאמר שכבודו שם שנאמר מלא כל הארץ כבודו הריני בורח לי
למקום שלא נאמר כבודו שם ירד יונה ליפו ולא מצא שם אניה לירד בה
והאניה שירד בה יונה היתה רחוקה מיפו מהלך שני ימים לנסות את
יונה מה עשה הקב"ה הביא עליה רוח סערה בים והחזיר ליפו וראה יונה
ושמח בלבו ואמר עכשיו אני יודע שדרכי מיושרת לפני אמר להם
ארד עמכם אמרו לו הרי אנו הולכים לאיי הים תרשישה אמר להם אבא
עמכם ודרך כל האניות כשאדם יוצא ממנה הוא נותן שכרה ויונה
בשמחת לבו הקדים ונתן שכרה שנאמר ויקם יונה לברוח תרשישה
מלפני יי' וירד יפו וגו' פרשו מהלך יום אח' ועמד עליהם רוח סער' בים
מימינם ומשמאלם ודרך כל האניות עוברת ושבות בשלום בשתיקות
הים והאניה שירד בה יונה היתה בצרה גדולה שנאמר והאניה חשבה
להשבר רבי חנניה אומר משבעים לשונות היו באניה וכל אחד ואחד
איקונין בידו שנאמר וייראו המלחי' ויזעקו איש אל אלהיו וישתחוו ואמרו
נקרא איש בשם אלהיו והיה האלהים אשר יענה ויציל אותנו מצרה זאת
הוא האלהים וקראו איש אל אלהיו ולא הועילו ויונה בצרת נפשו נרדם
וישן לו בא אליו רב החובל אמר לו הרי אנו עומדים בין מות לחיי' ואתה
נרדם וישן מאיזה עם אתה אמר לו עברי אנכי אמר לו והלא שמענו
שאלהי העברים גדול הוא קום קרא אל אלהיך אולי יתעשת האלהי' לנו
ויעשה לנו נסים כמו שעשה לכם בים סוף אמר להם לא אכחד מכם
כי בשבילי הצר' הזאת עליכ' שאוני והטילוני אל הים וישתוק הים מעליכ'
שנא' ויאמר אליהם שאוני והטילוני וגו' ר"ש אומ' לא קבלו האנשי' להפיל
את יונה אל הים והפילו גורלות עליה' ויפול הגורל על יונה שנא' ויפלו

המים ביום הה' כך עתידים העכו"ם לגרון בעולם ונלחמים אלו עם אלו להשחית שנא' וכתתו גוי בגוי וממלכה בממלכה כי אלהים הממם בכל צרה וכתיב אחריו ישועת ישראל שנ' ואתם חזקו ואל ירפו ידיכם· כל הנהרות כשם שהם מהלכין על הארץ הם טובים וברוכים ומתוקים ויש מהן הנייה לעולם כנכנסו לים הם מאורים רעים ומרורי' ואין מהן הנייה לעולם כך ישראל שנוטעים באל יוצרם הם ברוכים ומתוקי' ויש מהן הנייה לעולם ובזמן שהם סרים מאחרי יוצר' ונטמו בחקו' העכו"ם הם נארים ורעים ואין מהם הנייה לעולם וכשם שמימי נהרות מאכל לים כך הם מאכל לאשו של גיהנ' וכל הגשמי' יורדים בים ורע הם לאסר בים ומשם הדגים מזדווגים · בחמישי נהפכו כל המים לדם במצרים · בה' יצאו אבותינו ממצרים · בה' עמדו מימי הירדן לפני ארון ברית ה' · בה' סתם חזקיהו את המעינות שהיו בירושלי' שנ' והנה חזקיה סתם את מימי גיחון העליון: בה' השריץ מן המים לויתן נחש בריח מדורו במים התחתוני' ובין שני סנפיריו הבריח התיכון של ארץ עומד וכל התניני' הגדולי' שבי' מוכנו של לויתן והק"בה הוא שוחק עמו יום יום והוא פותח פיו והתנין הגדול שבא יומו להאכל הוא בורח ונס ונכנס לתוך פיו של לויתן והק"בה שוחק בו שנ' לויתן זה יצרת לשחק בו רמ"א אלו שנבראו מן הארץ פרים ורבים בארץ ואלו שנבראו מן המים פרים ורבים במים חוץ מכל מין עוף כנף שברייתו מן המים ופרה ורבה בארץ שנ' והעוף ירב בארץ ואלו שנבראו מן המים פרים ורבים בבצים ואלו שנבראו מן הארץ פרים ורבים בוולד:

פרק עשירי

בחמישי ברח יונה מפני אלהים ולמה ברח אלא פעם ראשון שלחו להשיב את גבול ישראל ועמדו דבריו שנ' והוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת · פעם שניה שלחו לירושלים להחריבה כיון שעשו תשובה הק"בה עשה כרוב חסדיו ונחם על הרעה ולא חרבה

לאמר החדש הזה לכם · ומעון הדור אינן שומעין כלום · אלא כך יכול
אינו יכול לשכן שכינה ביניהם ואשריהם העומדים במקום ההוא בשעה
ההיא שנ' אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון באור פניו של
הקב"ה הן מהלכין · על ג' סימני' מעברין את השנה על האילנות ועל
העשבי' ועל התקופו' הגיעו שני' ולא הגיע אחד אין מעברין את השנה
לא על האילנות ולא על העשבי' הגיע אחד ולא הגיעו השנים מעברין
את השנה על התקופות אם כשנשנה התקופה מעשרים יום של חדש
טבת ולמטה מעברין את השנה מעשרים יום של חדש טבת ולמעלה אין
מעברין את השנה מחזור העיבור מי"ט שנה ושבעה מחזורין קטנים
יש בו · יש מהן משלש ויש מהן משתים שלש ושתים שלש ושלש ושלש
ושתים · בראש חדש ניסן נגלה הקב"ה על משה ועל אהרן בארץ מצרים
והיתה שנת ע"ו של מחזור הגדול של לבנה שנת י"ו לשנת מחזור העיבור
מכאן ואילך המנה יהיה לכם :

פרק תשיעי

בחמישי השריץ מן המי' כל מין עוף זכרים ונקבות טהורי'
וטמאים בשני סימנים הן מטהרין בזפק ובקרקבן
נקלף רבי אליעזר אומר באצבע יתירה ושני מיני עופות נבחרו לקרבן
ועולה אילו הן תור ובני יונה בחמישי השריץ מן המים כל מין דגי' זכרים
ונקבות טמאים וטהורים בשני סימנים הם מטהרי' סנפיר וקשקש ואם
לאו הם טמאים בה' השריץ מן המים כל מיני חגבים זכרי' ונקבו' טמאים
וטהורים בשני סימנים הן מטהרין בכרעים ארוכים שהן מקפצין על
הארץ ובכנפים מכסין את כל הגוף ואלו שנבראו מן המים דגים וחגבים
נאכלין שלא בשחיטה אבל העוף אינו נאכל אלא בשחיטה אלו שנבראו
מן המים דמן לשפוך כמים ואלו שנבראו מן הארץ דמן לכסות בעפר ר'
אליעזר אומר לא על המים בלבד אמרו שישרצו אלא אף על העכו"ם
שבמשלו כמים שנ' ושאון לאומים כשאון מים כבירים ישאון וכשם שנרא'

אותו של אברה' שנ' ויהי אחרי מות אברה' ויברך אלהים את יצחק בנו על
שנכנס בסוד העיבור יצחק מסר ליעקב ונכנס בסוד העיבו' ועבר את
השנה · יצא יעקב בח"ל ובקש לעבר את השנה בח"ל א"ל הקב"ה יעקב
אין לך רשות לעבר את השנ' בח"ל הרי יצחק אביך הוא יעבר את השנה
בארץ שנ' וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אותו ול"מ עוד
שפעם ראשונה נגלה עליו ומנעו מלעבר את השנה בח"ל וכשבא לארץ
א"ל הקב"ה קום עבר את השנה שנא' וירא אלהים אל יעקב וגו' ויברך
אותו על שנכנס בסוד העבור וברכו ברכת עולם מכאן אמרו אפילו
צדיקים וחכמי' בח"ל ורועה צאן ובקר בארץ אין מעברין את השנה אלא
ע"י רועה צאן ובקר. אפי' נביאי' בח"ל והדיוטים בא"י אין מעברין את
השנה אלא ע"י הדיוטים שבארץ גלו לבבל היו מעברין את השנה ע"י
הנשאר בארץ לא נשאר אחד בארץ היו מעברין את השנה בבבל עלה
עזרא וכל הקהל עמו ורצה יחזקאל לעב' את השנה בבבל, אמר לו הקב"ה
יחזקאל אין לך רשות לעבר את השנה בח"ל הרי ישראל אחיכם והם
יעברו את השנה שנא' בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם שלהן הוא
לעבר את השנ' · יעקב מסר ליוסף ונכנס בסוד העיבו' ועיבר את השנה
במצרים מת יוסף ואחיו ונתמעטו העיבורין מישראל וכשם שנתמעטו
העיבורין מישרא' בשעבוד מצרי' כך עתידי' לימעט בסוף שעבו' מלכו'
הד' עד שיבא מלך המשיח · כשם שנגלה הקב"ה על משה ועל אהרן במצרי'
כך הוא עתיד להגלות עלינו בסוף מלכות ד' שנ' ויאמר ה' אל משה ואל
אהרן בארץ מצרי' לאמר החדש הזה לכם מהו לאמר אמור להם לישרא'
עד עכשיו אצלי היה סוד העיבור מכאן ואילך שלכם הוא לעבר את
השנה · בשלשה מעברין ר' אלעזר אומר בעשרה שנא' אלהים נצב בעדת
אל ואם נתמעטו מביאין ספר תורה ופורשין אותו לפניה' ונעשין כמין
גורן עגולה ויושבין גדול לפי גדלו וקטן לפי קטנו ונותנין פניהן למטה
לארץ ופורשין את כפיהן לאביהם שבשמים וראש הישיב' מזכיר את השם
ושומעין בת קול שבוא' ואומר בלשון הזה ויאמר ה' אל משה ואל אהרן

לאמר

הלבנה ביום ולא ישינו [illegible]ים את רעהו · מדור הלבנ' בין ענן לערפל שעויין כמין שני קערו[illegible]ת זו על גב זו והיא יוצא בין שניה' וכשהוא מולד לבנה אלו שני עננים הופכים את פניהם ברוח מערבית והוא יוצא מבין שניה' כמין שופר בלילה הראשון מדה אח' בלילה השניה מדה שנית וכן עד חציו של חדש עד שהוא מתגלה כלו ומחציו של חדש אלו ב' עננים הופכים את פניהם לרוח מזרחית פאת הלבנה שיצא מתחילה מתחיל נכנס ומתכסה בין שניהם בלילה הראשון מדה אחת בלילה השני' מדה שנית עד סופו של חדש עד שמתכסה כלו ומכין שהוא כתון בין ב' עננים שנא' בשומי ענן לבושו וערפל חתולתו ומכין שהוא מתכסה כלו שנאמר תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגינו ביום שמתכסה כלו :

פרק שמיני

בעשרים ושמונה באלול נבראו חמה ולבנה ומנין שהוא שנים וחדשים וימים ולילו' שעות וקצים ותקופו' ומחזורו' ועיבורין היו לפני הקב"ה והיה מעבר את השנ' ואח"כ מסרן לאד' הראשון בגן עדן שנא' זה ספר תולדות אדם מכין עולם לבל תולדות בני אדם · אדם מסר לחנוך ונכנס בסוד העיבו' ועיבר את השנה שנא' ויתהלך חנוך את האלהים וגו' ויתהלך חנוך בדרכי מכין העולם שמסר אלהים לאדם וחנוך מסר לנח סוד העיבור ועיבר את השנ' ואמר עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ז"ע זה תקופת תשרי קציר זו תקופת ניסן קור זו תקופ' טב' וחום זו תקופ' תמוז וקיץ בעתו וחרף בעתו מכין החמ' ביום ומכין הלבנ' בלילה לא ישבותו נח מסר לשם ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנ' ונקר' כהן וכי שם בן נח כהן היה אלא ע"י שהיה בכור והיה משרת ביום ובלילה לפיכך נקרא כהן שנא' ומלכי צדק מלך שלם וגו' ושם מסר לאברהם ונכנס בסוד העיבור ועבר השנה ונקרא כהן שנא' נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם ומכין שמסר שם לאברה' שנ' על דברת מלכי צדק · אברהם מסר ליצחק ונכנס בסוד העיבור ועבר את השנה לאחר

מותו

משרתים אחריו כדרכן · והלבנה מהלכת אחריה וטלה מתחיל לשרת
לפניה בלילה וכל המזלות משרתין אחריו · וכן עד שנת מחזור
הקטן עד שנת העיבור בא העיבור דוחה לג [illegible] מולד לבנה ועומ' בר"ח
אד' וכן עד שנת מחזור הקטן בא העיבו' דוחה לראש מולד לבנ' ועומד
בר"ח ט ת וכן עד י"ב עיבורין באין החמה והלבנה שוין לתחילת ליל ד'
בשעת שבתאי בשעה שנבראו · אין בין מולד למולד אלא ל' ושש שעות וב'
ידות שעה וע"ג חלקים · אין הלבנה חסרה מן השמים אלא כהרף עין
אפי' יש בה כמלא החוט סובבת במזרח ובמערב · ואין כח בעין לראות
הלבנה עד ח' שעות גדולים בין בראש מולד לבנה בין בסוף מולד לבנה
חשבון ימות שנות הלבנ' ג' מאות וכ'וד' ימים ושליש יום ותתע"ו חלקים·
כל השעות של חדש לבנה תרק"ח שעות ושני ידות שעה · כל השעות של
שנת הלבנה ח' אלפים ותק"ד שעות · כל המזלות משרתי' למולד הלבנה
ולתולדות בני אדם ועליהם העולם עומד וכל מי שהוא חכם ומבין הוא
מבין מולד לבנה ותולדות בני אדם ועליהם הכתוב אומר והיו לאותות
ולמועדים אותות הללו לא ימושו משרתים לחמה ביום וללבנה בלילה :
בג' מחזורות של חמה ובד' מחזורות של לבנה פ"ד שנים שהיא שעה אחת
מיומו של הק"בה באין חמה ולבנה שוים בתחילת ליל ד' ובשעת שבתאי
בשעה שנבראו · ובשעה שלהבת לבנה מגעת לחמה ביום במעלות ס'
עובר בתוכו ומכבה את אורו ובשע' שלהבת החמה מגעת ללבנ' בלילה
במעלו' מ' עובר בתוכו ומכבה את אורו ר"כ הורא' אומ' גזרת מלך במלה
מפורסמת היא בשעה שישראל חוטאין ואינן מעברין את השנה כראוי
בשעה שלהבת חמה מגעת ללבנה בלילה מעלות מ' הק"בה מכהה את
הלבנה וגונז א' מן הסנהדרין · וכשישראל עושין רצונו של הק"בה עושה
ברחמיו הרבי' ומכה' את החמה ושולא רוגז על א"ה מ"ה שנ' כה אמר ה'
אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותו' השמים אל תחתו כי יחתו הגוי' מהכה'
גוים יחתו ולא ישראל · כשם שאין אור החמה מושל באור הלבנ' ולא אור
הלבנה באור החמה כך אין מוכים לא מכין החמה בלילה ולא מכין

ימות חדש הלבנ' וימות חדש הלבנ' כ"ט ימים ומחצה וב' ידעות שעה וע"ג חלקים · וכל מזל ומזל משרת את ימות חדש הלבנה ב' ימים וח' שעות וג' מזלות לז' ימים השר המתחיל בר"ח הלבנה הוא השר המשלים בסוף חדש הלבנה הלבנה מתחדשת בכל מולד ומולד אחת בלילה ואחת ביום וזה האות שלהם ויהי ערב ויהי בקר · אין בכל מולד לראש מולד לשנה הבאה אלא ד' ימים וח' שעות ות"ת ע"ג חלקים · אין בין מחזור הגדול למחזור הקטן אלא י"ג יום · ובמערב אימתי בזמן שהחמה מהלכ' לקרן דרומית הלבנה מהלכת לקרן צפונית · אימתי בזמן שהחמה מהלכת בקרן צפונית הלבנה מהלכת בקרן דרומית · כל השעות משרתות לראש מולד לבנה לאחריהן למפרע של"ך כחנ"ץ בשנה ראשונה תחילת ליל ד' ראש מולד לבנה בשעת שבתאי ובשנה השנית ראש מולד לבנה בשעת לבנה ובשנה השלישית בשעה של אחריה ראש מולד לבנה בשעת כוכב ובשנה הרביעית בשעה של אחריה ראש מולד לבנה בשעת נוגה · ובשנה החמישית בשעה של אחריה ראש מולד לבנה בשעת חמה · ובשנה הששי' בשעה של אחריה ראש מולד לבנה בשע' מאדים · ובשנ' השביעי' ראש מולד לבנה בשעת צדק וכן נ"פ השעו' הללו משרתות לראש מולד לבנה לאחריהם עד כ"א שנה של מחזור · כל המזלות משרתות לבנה בלילה מד' פנות העולם ג' בצפון ג' בדרו' ג' במערב ג' במזרח וכל השעו' משרתו' לבנה בלילה ב' בדרום ב' בצפון ב' במזרח ב' במערב ובשע' שמתחיל לשרת בדרום גומר במערב וכל סביבותיו וכן כל מאורי אור הגדולים הנתונים בדרום חוץ מן העגלה שהיא נתונה בצפון · וכל המזיקים המהלכים ברקיע והמלאכים שנפלו מגדולתן וממקום קדושתן מן השמי' בימי דור אנוש כשהם עולים לשמוע דבר מאחורי הפרגוד הן מתרדפין בשבט של אש וחוזרין לאחוריהן למקומן · י' ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים יתרון ימות החמה על ימות הלבנה · והעיבור נכנס להשוות ימות שנו' החמה עם ימות שנות הלבנה והחמה והלבנה מתחילין מר"ח ניסן החמה מהלכת לפניה בתקופת וטלה מתחיל לשרת לפניו ביום וכל המזלות

משרתים

ואילולי הלא שהוא מחמם את הברד לא היה העולם יכול לעמוד מפני הקרח שנאמר לפני קרתו מי יעמוד ואלו הן קצות דרכיו של חמה :

פרק שביעי

רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל ור' ישמעאל ור' אלעזר בן ערך ור' אליעזר בן הורקנוס ור"ע היו יושבים ודורשי' על מולד הלבנה ואמרו דבר אחד אמר הקב"ה כבראו שמים למכון כסא מלכותו שנא' בדבר ה' שמים נעשו אבל כנגד השמים יגיעה הרבה כאמר בה שנא' וברוח פיו כל צבאם מה עשה הקב"ה נפח ברוח נשמת פיו ונבראו כל צבא השמים בבת אחת שנא' וברוח פיו כל צבאם כל הכוכבים והמזלות ושני המאורו' נבראו בתחילת ליל ד' ולא קדם זה לזה אלא שתי ידות שעות לפיכך כל מעשה חמה במתינות וכל מעשה לבנה בזריזות · מה שהחמה מהלכת כל ימות השנה מהלכת הלבנה ליום א' וכל שהחמה מהלכת כל ימות השנה מהלכת הלבנה לל' יום · כל הימים משרתים לראש מולד הלבנה לאחריהם למפרע בתחילת ליל רביעי ראש מולד לבנה בשעת שבתאי שנ"ץ כמ"ל ח"ש ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן יום שלאחריו תחלת ליל ג' ראש מולד הלבנה בשעת נוגה · ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן חוזר יום שלאחריו בתחילת ליל שני ראש מולד הלבנה בשעת צדק · ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן חוזר יום של אחריו בתחילת ליל ראשון · ראש מולד לבנה בשעת כוכב · ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן חוזר יום של אחריו בתחילת ליל שבת ראש מולד לבנה בשע' מאדים ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן חוזר יום של אחריו בתחיל' ליל ו' ראש מולד לבנה בשעת לבנה · ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן יום של אחריו לתחילת ליל ה' · ראש מולד הלבנה בשעת חמה ולאחר ג' שנים של מחזור הקטן חוזר יום של אחריו בתחילת ליל רביעי · ראש מולד הלבנה בשעת שבתאי · בשעת שנברא מחזור הגדול של לבנה כ"א שנה ז' מחזורים קטנים יש בו מג' ג' שנים · וכל מזל ומזל משרת את

ימות

וסובב לקרן דרומי' חלון אח' חלון עד שהוא מגיע לחלון שבתאי בתקופ'
טבת מתחיל מחלון שבתאי והולך וסובב וחוזר לאחוריו חלון אחר חלון
עד שהו' מגיע לחלון תעלומ' שבו האו' יוצא שנ' ותעלומ' יוצא אור בתקופ'
ניסן מתחיל מחלון תעלומה שבו האור יוצא והולך אל קרן צפונית חלון
אחר חלון עד שהוא מגיע לחלון רעמון בתקופת תמוז מתחיל מחלון
רעמון והולך וסובב וחוז' וסובב לאחוריו חלון אחר חלון עד שהו' מגיע
לחלון חדר שבו רוח סופה יוצא שנא' מן החדר תבא סופה וממזרים קרה
באלו שבמזר' היה יוצא כנגדו במערב הוא נכנס והשכינ' לעולם במערב
ונכנס ומשתחוה לפני הקב"ה ואומר לפניו רבון כל העולמים עשית
ככל אשר צויתני וחלון א' יש באמצע הרקיע ושמו מזרים ואינו יוצא
ונכנס בו אלא פעם אחת של מאור הגדול שבו יוצא ביום שנבר' ובלילה
במערב החמה בתקופת תשרי וטבת הולך וסובב לקרן דרומית ולימי
אוקיאנוס בין קצות השמים לבין קצות הארץ שוקעת שהלילה גדול
והדרך גדולה עד שהוא מגיע לחלון שבמזרח שהוא רוצה לצאת
בו בלילה במערב החמה בתקופת ניסן ותמוז והולך וסובב לקרן
צפוני' למימי אוקיאנוס שבין קצות השמי' לבין קצות הארץ שהלילה קצר
והדרך קצרה עד שהוא מגיע לחלונו' שבמזרח שהוא רוצה בו לצאת שנ'
הולך אל דרום וסובב אל צפון הולך אל דרום בתקופ' תשרי ובתקופת
טבת וסובב אל צפון בתקופת ניסן ותקופת תמוז סובב סובב ו' חדשים
בקרן דרומית וששה חדשים בקרן צפונית ועל סביבותיו שב הרוח לחלון
שבמזרח שב הרוח החמה שלש אותיות של שם כתובים בלבו והמלאכים
מנהיגי' אותו אלו שמנהיגים אותו ביום אין מנהיגים אותו בלילה ואלו
שמנהיגי' אותו בלילה אין מנהיגי' אותו ביו' החמ' רוכב במרכבה ועולה
מעוטר כחתן ויוצא וישיש כגבור שנא' והוא כחתן יוצא מחופתו החמה
קרנותיו ופניו המביטו' למטה לארץ של אש וקרנותיו ופניו המביטות
למעלה של ברד ושולי הברד שהוא מכבה פניו של אש היה העולם נבער
באש שנאמ' ואין נסתר מחמתו ובחורף הופך את פניו של מטה למעלה
ואילולי

בראשי' לנהוג את העול' וכן תקיפן וז' שמשין אלו כבראו והסדירן ברקיע
השמי' כל המזלו' משרתים את ימות חדש החמה וימות חדש החמה ל' יום
ועשר שעות ומחצה וכל מזל ומזל משרת את ימות חדש החמה שני ימים
ומחצה ב' מזלות לחמשה ימים השר המתחיל בר"ח חמה הוא השר
המשלים בסוף חדש חמה הוא הפותח והוא הסוגר מחזור גדול של חמה
שמונה ועשרים שנה ושבעה מחזורים הקטנים יש בו מארבע ד' שנים
חשבון ימות שנו' החמ' שס"ה ימים ורביע יום תקופות שנת החמה ארבע
תשעים ואחד יום ושבע שעות ומחצה ראשי מחזורות של תקופה דכ"ז
בכא"ו בין מחזור למחזור ה' ימים ושש שעות תקופות של מחזור הקטן
ארבע בכל שנה וכלן מכ"א יום וז' שעות ומחצה יש מהן מכ"ב שנה
הראשונה של מחזור א"ג שנה השניה ב"ב שנה השלישי' כ"א שנה הרביעי'
ד"ד ארבעה ראשי תקופות לד' ראשי חדשים של ניסן נכנסת תחלת
בלילה וחצי הלילה תחלת היום וחצי היום ואחר כל ימות התקופות
ז"ח די"ח א"ח טר"ח תקופה הראשונה של ניסן נכנסת בראש שעות
שבתאי תקופת תמוז נכנסת בחניה של שבתאי תקופה הראשונה של
תשרי נכנסת בראש שעות צדק תקופת טבת נכנסת בחניו של צדק
ואחר כל התקופו' נכנסין בראשן של שעו' ובחניין של שעו' המחזו' הראשון
נכנס בראש שעות שבתאי ושמן שנ"ס קנ"כל מחזור השני בשעה שלפניו
בראש שעות צדק · מחזור השלישי נכנס בראש שעות מאדים מחזור
הרביעי נכנס בראש שעות חמה מחזור החמישי נכנס בראש שעות נוגה
מחזור הששי נכנס בראש שעות כוכב מחזור השביעי נכנס בראש שעות
לבנה בסוף ז' שעות בסוף ז' מחזורות בסוף ס' וחמשה ימים של מחזור
הגדול של כ"ח שנה חוזר לתחלת ליל ד' בשעת שבתאי בשעה שנברא
ובג' מאו' וס' ושנה מעלות החמה עולה ויורדת קפ"ג עולה ברוח מזרח
וקפ"ג יורדת ברוח מערב כנגד ימות שנות החמה ובג' מאות וס' ושש
חלונו' החמה יוצא ונכנס במזרח כ"א יום בקרן דרומית כ"א יום בק"ב
חלון א' באמצע ושמו חלון נוגה בתקופ' תשרי מתחיל מחלון נוגה והולך
וסובב

בכל חדש וחדש שלוחית עולין מן התהומות ומשקין את כל פני האדמה שנאמר ואיד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה העננים משמיעים את קול ניכורותיהם לימים והימים משמיעין את קול צנורותיהן לתהומו' ותהום קורא אל תהום להעלות מים וליתן לעננים שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנוריך והעננים שואבין מים מן התהומות שנאמר מעלה נשיאים מקצה הארץ · ובמקום שיפקוד להם הקב"ה להעלות ולהמטיר שם מגשימים · מיד הארץ מתעברת וכמתה כאשה אלמנה שהיא מעוברת מזנות אבל כשירצה הקב"ה לברך כמתה של ארץ וליתן מזון של בריות פותח אוצרות הטוב שבשמים וממטיר על הארץ שהם מים זכרים ומיד הארץ מתעברת ככלה שהיא מתעברת מבעלה הראשון וכמתה זרע של ברכה שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים וכתיב כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך וכתיב כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים וגו':

פרק ששי

ברביעי חבר שני מאורות הגדולים לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה ושוין בגבהם ובתארן ובאורן שנאמר ויעש אלהים את שני המאורות וגו' נכנסה תחרות ביניהם זה אומר לזה אני גדול ממך וזה אומר לזה אני גדול ממך ולא היה שלום ביניהם מה עשה הקב"ה הגדיל את האחד והקטין את האחד שנאמר את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים כל הכוכבים משרתים לשבעה כוכבים של שעות ואלו הן כל"ש נמח"ן כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים חמה נוגה והם משרתים לשבעה ימי השבוע יום א' כוכב חמה יום ב' צדק לבנה יום ג' נוגה מאדים יום ד' שבתאי כוכב יום חמישי חמה צדק יום ו' לבנה נוגה יום ז' מאדים שבתאי וכלם משרתי' לי"ב מזלו' שהן כנגד י"ב חדשים ואלו הן טלה שור תאומים סרטן ארי' בתולה מאזנים עקרב קשת גדי דלי דגים ואלו שנבראו במעשה

ומעריצים ומקדישים את שמו הגדול זה עונה וזה קורא ואומרים קדוש קדוש קדוש יצ״מ כה״ך · והחיות עומדות אצל כבודו ואינן יודעות מקום כבודו עונות ואומרות בכל מקום שכבודו שם ברוך כבוד ה' ממקומו וישראל גוי אחד בארץ שהם מיחדים שמו תמיד בכל יום עונים ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד והוא משיב לעמו ישר' אני ה' אלהיכם המציל אתכם מכל צרה :

פרק חמישי

בשלישי היתה הארץ מישור כבקעה והיו המים מכסים על פני כל הארץ · וכשיצא הדבור מפי הגבורה יקוו המים עלו מקצות הארץ הרים והגבעות ונתפזרו על פני כל הארץ ונעשו עמקים על תוכה של ארץ ונתגלגלו המים ונקוו לעמקי' שנאמר ולמקוה המים קרא ימים מיד נתגאו המים ועלו לכסות הארץ כבתחלה עד שגער בהם הקב״ה וכבשן ונתנן תחת כפות רגליו ומדדן בשעלו שלא להוסיף ולא לגרוע ועשה חול גבול לים כאדם שהוא עושה גדר לכרמו וכשהן עולין ורואים את החול לפניהם חוזרים לאחוריהם שנאמר האותי לא תיראו נאם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים · עד שלא נקוו המים נבראו המאורות ותהומות ואלו הן התהומות אלו שמתחת לארץ שהארץ על התהומות נרקעת כאניה שהוא צפה בלב ים כך הארץ מרוקעת על המים שנאמר לרוקע הארץ על המים · ופתח לגן עדן פתח בה והוציא ממנה נטעים על פני כל הארץ כל מיני עץ אילן עושה פרי למינו וכל מין עשב ודשא נטע מהם ובהם זרעם על הארץ שנאמר אשר זרעו בו על הארץ וגו' וערך שלחן לבריות עד שלא נברא העולם שנאמר תערוך לפני שלחן וכל המעיינות עולין מן התהומות להשקות כל הבריות רבי יהושע אומר עוביה של ארץ מהלך ס' שנה ותהום א' שהוא אצל גיהנם נובע ומוציא מים חמים תענוג לבני האדם · אמר רבי יהודה פעם אחת

הקב"ה ·· מחנה ראשונה מיכאל מימינו מחנה שנייה של גבריאל על
שמאלו מחנה שלישית של אוריאל מלפניו · מחנה רביעית של רפאל
מלאחריו ושכינתו של הקב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא
וכסאו גבוה ותלוי למעלה באויר ומראות כבודו כעין החשמל שנאמר
וארא כעין חשמל ועטרה כתונה בראשו וכתר שם המפורש על מצחו
ועיניו משוטטות בכל הארץ חציו אש וחציו ברד מימינו חיים ומשמאלו
מות ושבט של אש בידו ופרוכ' פרושה לפניו וז' מלאכי' שנבראו מתחלה
משרתים לפניו לפנים מן הפרוכת והוא הנקרא פרגוד והדום רגליו
כאש וברד ותחת כסא כבודו כאבן ספיר וכאש מתלקחת סביבות
לכסאו צדק ומשפט מכון כסאו שבעה עננו כבוד סובבים אותו ואופן
הגלגל וכרוב והחיה נותנין לפניו שבח ודמו' כסאו כעין ספיר של ארבע
רגלים וארבע חיות הקודש קבועות על כל רגל ורגל ארבע פני' לאחד
וארבע כנפים לאחת והן שבח' וארבעה פנים והם הן הכרובי' כשהוא
מדבר פני המזרח מדבר מבין שני הכרובים פני אדם וכשהוא מדבר
פני הדרום מדבר מבין שני הכרובים פני אריה · וכשהוא מדבר פני
המערב מדבר מבין שני הכרובים פני שור וכשהוא מדבר פני הצפון
מדבר מבין שני הכרובים פני נשר ולעומתם האופנים וגלגלי מרכבה
וכשהו' יושב על כסא רם ונשא וכשהוא משקיף על הארץ מרכבותיו
על האופנים ומקול זעקת גלגלי המרכבה ברקים ורעמים יוצאין
לעולם כשהוא בשמים רוכב על עב קל שנא' וירכב על וגו' וכשהוא
ממהר רוכ' על כנפי רוח שנא' וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח
והחיות עומדות אצל כסא כבודו ואינן יודעות מקום כבודו והחיות
עומדות ביראה ובאימה ברתת ובזיע ומזיעת פניהם נהר של אש מושך
ויוצא לפניו שנאמר נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהי שנים שרפים
עומדים א' מימינו של הק"בה וא' משמאלו שש כנפים לכל א'
וא' בשתים יכסה פניו שלא יביטו פני השכינה · ושנים מכסים רגליהם
שלא יראו פני השכינה כדי לשבח עמידת רגל עגל · ובשתי' מעופפים

ומעריצים

אדם׳ ויאמר אלהים הנה נתתי לכם׳ ויאמר אלהים לא טוב היות
האדם לבדו: בשלשה כוללו ואלו הן׳ בחכמה׳ ובתבונה׳ ובדעת׳
שנאמר ה׳ בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה׳ בדעתו תהומות
נבקעו׳ ובשלשתן נעשה המשכן׃ שנאמר ואמלא אותו רוח אלהים
בחכמה בתבונה ובדעת׃ ובשלשתן נעשה בית המקדש׳ שנאמר בן
אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי׳ ואביו איש צורי חרש נחושת וימלא את
החכמה ואת התבונה ואת הדעת׳ ובשלשתן עתיד להבנות׳ שנאמר
בחכמה יבנה בית׃ ובתבונה יתכונן׳ ובדעת חדרים ימלאו׃
ובשלשתן עתיד ליתן שלש מתנות טובות לישראל׳ שנאמר כי ה׳ יתן
חכמה מפיו דעת ותבונה׳ ושלשתן כפולות נתנו למלך המשיח שנאמר
ונחה עליו רוח ה׳ חכמה ותבונה וגומר׃

פרק רביעי

בשני ברא הקב"ה את הרקיע והמלאכים ואשו של בשר ודם
ואשו של גיהנם׳ והלא השמים והארץ נבראו ביום ראשון
שנא׳ בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ואיזה רקיע ברא
ביום שני ר׳ אליעזר אומר רקיע שעל ראשי החיות ד׳ שנא׳ ודמות על
ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא ומה הוא כעין הקרח הנורא
כאבנים טובות ומרגליות והוא מאיר על כל השמים כנר שהוא בבית
וכשמש שהוא מאיר בגבורתו בצהרים שנא׳ ונהורא עמיה שרי וכמותן
הצדיקים עתידין להאיר לעתיד לבא שנא׳ והמשכילים יזהירו כזוהר
הרקיע ואלולי הרקיע ההוא היה העולם נבלע מן המים שלמעלה
ממנו ולמטה ממנו מים והוא מבדיל בין מים למים שנא׳ ויאמר אלהים
יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים בין מים העליונים
למים התחתונים והמלאכים שנבראו ביום שני כשהן נשלחין בדברו
נעשין רוחות וכשהן משרתים לפניו נעשין של אש שנא׳ עושה מלאכיו
רוחות משרתיו אש לוהט׳ ארבע כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני
הק"בה

הבאר · והמן · והמטה · והקשת · והכתב · והמכתב · והלוחות ·
והמזיקין: עשרה דברים עלו במחשבה · ירושלים · ורוחות · אבות ·
ואורחות הצדיקים · וגיהנם · ומי המבול · ולוחות השנית · והשבת ·
והמקדש · והארון · ואור לעולם הבא · שמים מאיזה מקום נבראו מאור
לבושו של הק"בה שהוא לבוש לקח ממנו ופרש כשמלה והיו מותחין
והולכין עד שאמ' להם די ועל כן נקרא שמו שדי שאמר לשמים די ועמדו
ומנין שמאור לבושו נבראו שנא' עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה ·
הארץ מאי זה מקום נבראת משלג שתחת כסא הכבוד לקח וזרק על
המים ונקפאו המים ונעשה עפר ארץ שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ ·
קורקוסי השמי' במימי אוקיינוס הם אחוזים · שמימי אוקיינוס בין קצות
הארץ לבין קצות השמים וקצות השמי' על מימי אוקיינוס הם פרושים ·
שנאמר המקרה במים עליותיו · תוכן של שמים עולה למעלה כדורס
היא כאהל פרוסה קצותיה למטה ותוכה למעלה · וכל בני אדם יושבים
תחתיה כך הן השמים קצתם למטה ותוכן למעלה כאהל שנאמר
וימתחם כאהל לשבת · ארבע רוחות בעולם · רוח פנת המזרח · רוח
פנת המערב · רוח פנת הדרום · רוח פנת הצפון · רוח פנת המזרח
משם האור יוצא לעולם · רוח פנת הדרום משם טללי ברכה וגשמי
ברכה יוצאין לעולם · רוח פנת המערב משם חשך יוצא לעולם · רוח
פנת הצפון משם אוצרות השלג ואוצרות הברד וקור וחום
וגשמים יוצאים לעולם · דבר אחר רוח פנת הצפון ברא ולא גמרו ·
אמר שכל מי שיאמר שהוא אלוה יבוא ויגמור את הפנה הזאת שהנחתי
וידעו הכל שהוא אלוה · ושם הוא מדור למזיקים ולזועות · לרוחות ·
ולשדים · לברקים · ולרעמים · ומשם רעה יוצאת לעולם שנאמר
מצפון תפתח הרעה: בעשרה מאמרות נברא העולם · ואלו הן ·
ויאמר אלהים יהי אור · ויאמר אלהים יהי רקיע · ויאמר אלהים יקוו
המים · ויאמר אלהים תדשא הארץ · ויאמר אלהים יהי מאורות · ויאמר
אלהים ישרצו המים · ויאמר אלהים תוצא הארץ · ויאמר אלהים נעשה

בארץ יסודותיו ומוצאיו ומובאיו אינו מתחיל לבנות · כך הקדוש
ברוך הוא הקדים לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את
התשובה · שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם · ואלו הן
תורה · וגיהנם · וגן עדן · וכסא הכבוד · ובית המקדש · ותשובה ·
ושמו של משיח · תורה מנין שנאמר ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו
מאז · קדם רבה לומר קודם שלא נברא העולם · גיהנם מנין
שנאמר כי ערוך מאתמול תפתה · מאתמול עד שלא נברא העולם ·
גן עדן מנין שנאמר ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם · מקדם עד שלא
נברא העולם · כסא הכבוד מנין שנאמר נכון כסאך מאז · מאז
עד שלא נברא העולם · בית המקדש מנין שנאמר כסא כבוד מרום
מראשון · מראשון עד שלא נבר' העולם · תשוב' מנין שנ' בטרם הרים יולדו
תשב אנוש עד דכא טרם עד שלא נברא העולם · שמו של משיח מנין שנא'
לפני שמש ינון שמו · וכתוב אחד אומר ואתה בית לחם אפרתה צעיר
להיות באלפי יהודה ומוצאותיו מקדם · מקדם עד שלא נברא העולם
מיד נתיעץ הק"בה בתורה ששמה תושיה לברא את העולם · השיבה לו
ואמרה רבון העולמים אם אין צבא ואם אין מחנה למלך על מה הוא
מולך · ואם אין עם מקלסין למלך אי זה הוא כבודו של מלך · שמע
אדון העולם וערב לו אמר' תורה כי נתייעץ הק"בה לברא את העולם
שנאמר לי עצה ותושיה וגו' · מכאן אמרו חכמים כל מלכות שאין לה
יועצים אין מלכותה מלכות · ומנין אנו למדים ממלכות בית
דוד שהיו לה יועצין שנאמר ויהונתן דוד דוד יועץ איש מבין
וסופר הוא · ומלכות בית דוד היו לה יועצים ושאר כל אדם על
אחת כמה וכמה שהיא טובה להם שנאמר ושומע לעצה חכם : וכתוב
אחד אומר ותשועה ברב יועץ : שמונה דברים נבראו ביום ראשון ואלו
הן · שמים · וארץ · ואור · וחשך · ותוהו · ובוהו · ורוח · ומים ·
שנאמר ורוח אלהים מרחפת על פני המים : ויש אומרים אף יום ולילה
שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד · ושמנה ביום השני · ואלו הן ·

הרקי

אמר לו שמא מוכי אתה מתביים הריני עומד מאצלך׳ עמד רבן יוחנן והלך לו לחוץ. והיה רבי אליעזר יושב ודורש ופניו מאירות כאור החמה׳ וקרנותיו יוצאות כקרנותיו של משה. ואין אדם יודע אם יום ואם לילה. בא רבן יוחנן בן זכאי מאחוריו ונשקו על ראשו׳ אמרו לו אשריכם אברהם יצחק ויעקב שיצא זה מחלציכם. אמר הורקנוס למי אמר כך. אמר לו לאליעזר בנך. אמר להם לא כך היה לו לומר אלא אשרי אני שיצא זה מחלצי׳ היה רבי אליעזר יושב ודורש ואביו עומד על רגליו כנהל: אמר לו אבא שב שאיני יכול לומר דברי תורה ואתה עומד על רגליך׳ אמר לו בני לא על כך באתי אלא לבדותך מנכסי׳ ועתה שבאתי לראותך וראיתי כל השבח הזה הרי אחיך מנודים מהם והם נתונים לך במתנה. אמר לו והרי איני שוה כאחד מהם אלו קרקעות בקשתי מלפני הקב"ה היה לפניו ליתן לי שנאמר לה׳ הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. ואלו כסף וזהב בקשתי היה נותן לי שנאמר לי הכסף ולי הזהב אמר ה׳ צבאות אלא לא בקשתי מלפני הקב"ה אלא תורה בלבד׳ שנאמר על כן כל פקודי כל ישרתי כל אורח שקר שנאתי:

פרק שלישי

רבי אליעזר בן הורקנוס פתח מי ימלל גבורות ה׳ ומי ישמיע כל תהלתו וכי יש אדם בעולם שהוא יכול למלל גבורותיו של הקב"ה או להשמיע כל תהלתו אפילו מלאכי השרת אינן יכולים לספר אלא מקצת גבורותיו יש לנו לדרוש במה שעשה ובמה שהוא עתיד לעשות למען יתרומם שמו של הקב"ה בבריותיו שברא מסוף העולם ועד סופו שנאמר דור לדור ישבח מעשיך׳ עד שלא נברא העולם היה הקב"ה ושמו הגדול בלבד ועלה במחשבה לברוא את העולם והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד׳ משלו משל למה הדבר דומה למלך שהוא רוצה לבנות פלטרין שלו אם אינו מחריט

והעמידו לפניו. ישב והיה בוכה. א"ל מפני מה אתה בוכה. א"ל מפני שהעמדתני לפניך כאדם שמעמיד לפניו מוכה שחין א"ל בני כשם שעלה ריח פיך לפני כך יעלה ריח חקי תורה מפיך לשמים: א"ל בני בן מי אתה. אמר לו בן הורקנוס אני. והלא בן גדולי עולם אתה ולא היית מגיד לי. אמר לו חייך היום אתה סועד אצלי. אמר לו כבר סעדתי אצל אכסניא שלי. אמר לו ומי הוא אכסניא שלך. אמר לו רבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן. שלח ושאל אכסניא שלו. אמר להם אכליכם סעד אליעזר היום. אמרו לו לאו והלא יש שמונה ימים שלא טעם כלום. אחרי כן הלכו רבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ואמרו לו לרבן יוחנן בן זכאי והלא יש לו שמונה ימים שלא טעם כלום:

פרק שני

אמרו בניו של הורקנוס לאביהם עלה לך לירושלים ונדה את בנך אליעזר מנכסיך. ועלה לירושלים לנדותו ומצא שם יום טוב לרבן יוחנן בן זכאי. והיו כל גדולי המדינה סועדין אצלו. בן ציצת הכסת. ונקדימון בן גוריון. ובן כלבא שבוע. ולמה נקרא שמו בן ציצת הכסת שהיה מוסב למעלה לגדולי ירושלים. אמרו על נקדימון בן גוריון שהיה לו מזון שלשה סאים קמח לכל אחד ואחד שהיו בירושלים. אמרו עליו על בן כלבא שבוע שהיה לו בית ארבע כורין של גגות טוחנין בזהב. אמרו לו הרי אביו של רבי אליעזר בא. אמר להם עשו לו מקום והושיבו אותו אצלו. ונתן עיניו ברבי אליעזר. אמר לו אמור לנו דבר אחד מן התורה. אמר לו רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לבור הזה שאינו יכול להוציא מים יותר ממה שהיה מוציא כך אני איני יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלתי ממך. אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה למעיין זה שהוא נובע ומוציא מים ויש בכחו להוציא מים יותר ממה שהוא מכניס. כך אתה יכול לומר דברי תורה יותר ממה שקבלו מסיני.

אמר

פרק ראשון

מעשה ברבי אליעזר בן הורקנוס שהיו לאביו חורשים והיו חרשין על גבי המענה והוא היה חורש בטרשין ישב לו והיה בוכה · אמר לו אביו מפני מה אתה בוכה שמא מצטער אתה שאתה חורש בטרשין · עכשיו אתה חורש על גבי המענה · ישב לו על גבי המענה והיה בוכה · אמר לו מפני מה אתה בוכה שמא מצטער אתה שאתה חורש על גבי המענה אמר לו לאו · ולמה אתה בוכה אמר לו שאני מבקש ללמוד תורה · אמר לו והלא בן עשרים ושמונה שנים אתה ואתה מבקש ללמוד תורה · אלא קח לך אשה ותוליד לך בנים ואתה מוליכן לבית הספר · עשה שתי שבתות ולא טעם כלום עד שנגלה לו אליהו ז"ל · ואמר לו בן הורקנוס מפני מה אתה בוכה · אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה אמר לו אם אתה מבקש ללמוד תורה עלה לירושלים אצל רבן יוחנן בן זכאי · עמד והלך אצל רבן יוחנן בן זכאי ישב לו והיה בוכה · אמר לו מפני מה אתה בוכה · אמר לו מפני שאני מבקש ללמוד תורה · אמר לו בן מי אתה ולא הגיד לו · אמר לו מימיך לא למדת קריאת שמע ולא תפלה ולא ברכת המזון אמר לו לאו · אמר ליה עמוד ואלמדך שלשתן ישב והיה בוכה א"ל בני מפני מה אתה בוכה · אמר לו שאני מבקש ללמוד תורה · והיה אומ' לו שתי הלכות כל ימי השבוע והיה חוזר לו עליהן ומדבקן · עשה שמונה ימים ולא טעם כלום עד שעלה ריח פיו לפני ריב"ז

dito repetia hũa ſentenſa de nomeado de Ribi Eliezer, & admirandoſe Moſeh dixe, he poſible que ſendo os altos & os baixos em tua maõ? & tu dizes ſentenſa de nomeado de hum humano? reſpondeulhe Deus dizendo, he aparelhado Ribi Eliezer, a falar primeyro na vaca vermelha, a donde pidiu emtaõ, ſeja vontade diante de ti, que ſeja eu merecedor de ter ſemelhante ſujeyto na minha geraçaõ, & Deus Bendito lho conſedeu, por ſeu merecimento dizendo, por tua vida que de ti ſaírá; aſſi diz a Sagrada eſcritura, (& nome de aquelle hum Eliezer,) com aquella letra demoſtrativa; pello que eu, como Moſeh no nome, peſo à ſua Divina Majeſtade, lhe conceda, que ſeus filhos, ſejaõ meditadores de ſua Santiſſima Ley, gozando as meſmas perogativas que a Vmd. lhe acompanhaõ, pois he tudo o que ſe lhe pode dezejàr paraque ſeja feliz em tudo.

muy humilde ſervidor de Vm.

Q. S. M. B.

Moſeh Gomes Meſquita.

DEDICATORIA

A o muy Ylustre Senhor

MOSEH ABARBANEL AREDES.

COmo o dezejo meu he querer colmar a Vmd. de hũa taõ excelẽte obra, pois acompañada de tantas virtudes, as quais saõ notorias; me parece dedicar à Vm. o libro intitulado PIRQUE RIBI ELIEZER AGADOL, paraque acompañado de seus favores, posa eu ter a dita de sacár a luz hũa taõ excelente obra, & misteriosa explicaçaõ da devina Ley: que si Moseh nosso mestre fes merecer a Ysrael, com á Ley Sagrada, Vm. como outro Moseh nas virtudes, pois he comparado a hum Arbol fermoso colmado de diversidades de frutas, que todos se aproveitaõ dellas, cheo de ramas q̃ todos se abrigaõ em sua sombra, acompanhado de hum fermoso rio, q̃ ajuda ã conservar taõ excelente Arbol; & si dos Ceus Celestes lho dedicáraõ, naõ he muyto, q̃ eu o faza, pois assi dizem nossos Divinos Sàbios, q̃ quando subiõ nosso mestre Moseh a o ceu, que achou que Deus Bendito

הסכמות המאורות הגדולים רבני
גאוני קהלות הקדש אשר באמשטרדם יע"א

בהיות כי עלה על דעתם של הנגיד הנעלה כה"ר משה לידיזמה
והבחור הנחמד ה"ר משה גומיש מיסקיטה נר"ו להדפיס
ספר פרקי ר' אליעזר הגדול ומפני יראת המזיק שלא ידפיס כונתם רצויה
לתועלת הרבים ויכנס ברשותם להפסיד ממונם ובקשו ממנו הסכמה
שלא יקום איש על מלאכתם להדפיסו שנית לכן הסכמנו בגזרת נח"ש
שאין לאחר רשות להביאו על הדפוס במשך עשר שנים ולא יהיה כמסיגי
גבול ובתנאי שיחזיקו ידם על המלאכה בתוך זמן ג' חדשים ויתמידו בה
עד תומה ואם לאו בטלה מגלת ההסכמה הזאת ובאמת חתמנו פה ק"ק
ת"ת באמשטרדם תשעה ועשרים יום לחדש אלול ערב ראש השנה הבאה
עלינו לשלום של שנת אל **תסג גב**ול לפ"ק:

שלמה די אוליוירה
שלמה בכמ"הר יעקב איילון זלה"ה

אילו הן בין הפרקים · לכל בו דבקים · ואותי"ות מחכימות · אמו
דורשי רשומות · מספיקות · ומתאימות · ראיתי ההסכמות ש'
גאוני ארץ חכמים השלמים בקיאים בנגעים ואהלות חכמי ק"ק ספרדים
אשר גזרו חרמות שאום ישראל לא ידפיס ספר פרקי ר' אליעזר תוך עשר
שנים רצופים מהיום זולת רשות הנגיד הנעלה הר"ר משה לידיסמה
והבחור הנחמד ר' משה גומיש מיסקיטה גם אני גוזר גזרות וחרמים על
העובר ושלא יבא אחרו המסיג גבול ועובר עבירות · והשומע להחכמים
יוסיף ימים · ויזכה לבנים מחוכמים ובבנין בית עולמים:
דברי הצעיר אחד מאלופי הקיר · מקטני העיר · יהודא ליב בן א"א מו"ו
מוה"רר אפרים אשר אנשיל ז"ל המכונה עובד עבודתי הק"ק אשכנזים
באמשטרדם בעת ההיא לפי שעה שאין בין מלכא למלכא וה' ישלח לנו
מלכא משיחא בבי"את · ער"ה שנת תרב גדולתי **ותסב** וגו' לפ"ק:

פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה

פרקי

רבי אליעזר

הוא רבי אליעזר בן הורקנוס הנקרא רבי אליעזר הגדול והיה מכת חכמי המשנה המקבלים והיה בדור הי"א בזמן הנשיא רבן גמליאל וזה רבי אליעזר הגדול היה בעל אחותו של רבן גמליאל הנשיא ומחכמי דורו רבי יהושע בן חנניה ר' יוסי הכהן ר' שמעון בן נתנאל ר' אלעזר בן ערך ואנקלוס הגר ור' יוחנן בן נורי ור' יוסי בן ברוקא ושמואל הקטן:

במצות ובהוצאת

הבחור הנחמד משה בן א"א יצחק גומיש מישקיטה זלה"ה

בדפוס המשובח של הגביר הנעלה יצחק בן יעקב די קורדווא יצו"א

בשנת ושמח האחד אליעזר לפ"ק

פרקי דרבי אליעזר של אברהם דוד ויגודה בן מהר"ר חיים ויגודה זצ"ל

1758

19 Leone Castiglioni

Livorno 1758

[illegible] ספר [illegible] אהרן [illegible]
[illegible]
[illegible]

Lazaro Orvieto [illegible]

[illegible] 6 [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

abc

זה ספר אל היבר כתר אגרת דוד ונשורה ה׳ולפי אני שנק
הקנו לארוך העולם כדגתי אני יהודה בן פ[illegible]
פה פרוסים

Scriptazione
questo Libro [illegible]
[illegible] de ebram da[illegible]
[illegible]entava di
[illegible]piano del[illegible]
~~1-8050~~ 1856
dal creazione
[illegible]ndo lo scritto
Leon Benporad

96